

У К Р А Ї Н С Ь К И Й Тиждень

№ 38 (410) 25.09 – 1.10.2015 р.

Єжи
Онух
про
етику
в мистецтві

Як МВФ оцінює
реформи в Україні

Що нового в гучних
судових процесах

Чи переживе
Шенген міграційну кризу

ПЕРЕМИР'Я

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

38 >

Подарунок* для передплатників журналу «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ»

6 або 12 місяців

Денис Казанський
«Чорна лихоманка»
Ця книжка про те, як насправді жив Донбас останні 20 років. Порпання в териконах, копанки, схеми збуту вугілля, протекція в органах влади, смерті звичайних робітників та надприбутки оборонних осіб із верхівки

Віктор Брехуненко
**«Дивна то і неказанна мужність...»
Козаки у Хотинській війні 1621 року»**
Автор висвітлює причини війни між Річчю Посполитою та Османською імперією, вплив козацьких морських походів на мілітарні й політичні плани Туреччини, участь Війська Запорозького на чолі з гетьманом Петром Сагайдачним у бойових діях під Хотиним, перебіг війни на морі

Олександр Пагіря
«Карпатська Січ»: військово-формування Карпатської України
Книжка присвячена одній із малодосліджених сторінок історії України напередодні Другої світової війни – військово-формуванню Карпатської України, «Карпатській Січі»

Ярослав Тинченко
«Війська Ясновельможного Пана Гетьмана. Армія Української Держави, травень – грудень 1918 року»
Сучасні дослідники по-різному оцінюють період правління в Україні гетьмана Павла Скоропадського. Одні перелічують чимало здобутків останнього гетьманату, інші засуджують очільника держави за проросійські ухили й марнування часу

Детальну інформацію можна дістати за тел. **044-351-13-00** або **067-407-10-96** (callback), peredplata@tyzhden.ua

*Під отриманням подарунка маємо на увазі можливість придбати книжку на вибір за **1,00 грн**. Грошового еквіваленту подарунків не виплачуємо й не компенсуємо
Пропозиція чинна від 1.10.2015 р. до 31.12.2015 р. Акція не діє в разі передплати у відділеннях **Укрпошти** або на сайті **portmone.com**, обмін бонусів через МТС

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку за наведеними реквізитами. Повідомте адресу доставки за телефоном 067-407-10-96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує)

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПОШТИ:

«Український тиждень» за індексом 99319

ЗА СИСТЕМОЮ PORTMONE:

www.portmone.com.ua

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ:

«Український тиждень»

- на 1 міс. – 45 грн
- на 3 міс. – 135 грн
- на 6 міс. – 271 грн
- на 12 міс. – 541 грн

Телефон редакції:
044-351-13-00

ОБЕРІТЬ ЗРУЧНИЙ ДЛЯ ВАС СПОСІБ ПЕРЕДПЛАТИ:

повідомлення	отримувач платежу		
	ТОВ «Український тиждень»	26009000022321	35392656
	поточний рахунок отримувача		код отримувача
	назва установи банку	300023	
	ПАТ «Укрсоцбанк»		
	МФО банку		
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український тиждень»		
	період:		
касир	платник (підпис)		сума, грн

НА ЧАСІ

- 4 Холодна війна за Крим
Чим важлива блокада
окупованого півострова
- 7 Дмитро Крапивенко
про здатність влади
до переговорів
- 8 Брудне слово «націоналізм»
Філіпп де Лара
про історичні
упередження європейців
- 10 Жером Ваше:
«Економічний популізм
завжди спокусливий
у скрутні часи»
Постпред
МВФ про українські
реформи
- 12 Феміда різних сортів
Як відбуваються резонансні
судові процеси
- 15 На порозі торговельної війни?
Чи виробила Україна
іммунітет до російських
економічних обмежень
- 18 Ахметов як міфічний персонаж
Як змінювався образ
олігарха № 1
в Україні й на
Донбасі зокрема

ТЕМА НОМЕРА

- 20 Коли мовчать гармати
Юрій Макаров
про хитке перемир'я
на Донбасі
- 22 ...що все не намарне
Затишшя на фронті ставить
дуже багато незручних
для влади запитань
- 24 Як скористатися
примарним «миром»?
Які шанси посилити оборону
- 26 Важка невизначеність
До чого готуються
на окупованому Донбасі

- 28 Чи надовго?
Що думають про перемир'я
політики, волонтери та чиновники
- 30 Лабіринт відповідальностей
Як на тлі «тиші» на Донбасі
Росія шукає нових
симпатиків у Європі

СУСПІЛЬСТВО

- 32 Комерційне харчування
Хто і як годує українське військо
- СВІТ
- 36 Постріл собі в ногу
Чи вдасться врятувати Шенген
- 37 Місце для дам
Як жінки-посли змінюють
французьку дипломатію
- 38 Едвард Лукас про безпеку
в Балтійському регіоні
- 40 Політ на електриці
Який вигляд матимуть
літаки майбутнього

КУЛЬТУРА

- 42 Ежи Онух:
«Нинішній образ України
у світі базується на західному
або російському наративі»
Відомий мистецтвознавець
про культурну політику
- 46 Клод Делангль:
«Коли гарна музика
не єднає різних людей,
вона не виконує свого завдання»
Видатний саксофоніст про
джаз, класику та українських
композиторів
- щоденники окупації
- 48 Чумацький шлях
Блокада очима кримчанина
- 49 Лист до своєї держави
Мешканець Макіївки про прощення
- P. S.
- 50 Ярослав Пешек про те,
як міграційна криза
викрила слабкість ЄС

Тиждень

№ 38 (410) 25.09 – 1.10.2015
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український тиждень»
03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
Головний редактор Дмитро Крапивенко
Редакція Наталія Петринська,
Анна Корбут, Алла Лазарева,
Олександр Крамар,
Ганна Трегуб, Богдан Буткевич,
Валерія Бурлакова, Станіслав Козлюк,
Юрій Макаров, Роман Малко,
Ольга Ворожбит

Відділ передплати та роздрібної торгівлі
тел.: 067-407-10-96
e-mail: peredplata@tyzhden.ua
Відділ реклами
тел.: 067-407-10-89
e-mail: reklama@tyzhden.ua
Видається з 02 листопада 2007 року
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого
засобу масової інформації КВ № 18119-6919 ПР
від 30.08.2011 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2
Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37

e-mail: office@tyzhden.ua
тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1447 від 28.07.2003 р. № зам. 15-2262
Наклад 32 000
Номер підписано до друку 23.09.2015 р.
Виходить щоп'ятниці
Розповсюджується в роздрібній торгівлі
та за передплатою
Передплатний індекс 99319
Ціна договірна

НА ЧАСІ

Холодна війна за Крим

Богдан Буткевич

Зусиллями кримських татар уся країна раптом згадала, що, незважаючи на окупацію, Україна й далі безперешкодно постачає до Криму їжу й електроенергію — добре, що хоч воду перекрили раніше. Так, ми заробляли при цьому непогані гроші, але понад рік просто заплющували очі на абсолютно безпринципну позицію влади. Та й самих себе. Задля можливості подібної торгівлі влада навіть пролобіювала створення так званої вільної економічної зони в анексованій АРК. Це, своєю чергою, багато в чому дало окупантам змогу уникнути продовольчої **»**

ФОТО: УКРАЇНСЬКА

кризи на півострові. Незалежно від результатів блокади вона була потрібна, адже знову актуалізувала в масовій свідомості проблему Криму. Й усі раптом згадали і про підзабутих кримських татар, із яких понад 20 уже вбито за час окупації, і про несвободу слова, думки та віросповідання. Та й узагалі про потребу в чіткій, зрозумілій стратегії поведінки України щодо свого півострова, захопленого росіянами, а не в чергових підкилимних «договорняках».

Із сумом доводиться визнавати, що за великим рахунком нікому, окрім татар, Крим виявився не потрібним в українській політиці. Навіть політики — вихідці з Криму, як-от Сергій Куніцин та Дмитро Білоцерківець із БПП чи Оксана Денисова з «Батьківщини», просто ігнорують цю тему. Не дивно, що вакантне місце посів Меджліс із його двома визнаними лідерами: Мустафою Джемілєвим та Рефатом Чубаровим. Можна бути впевненим на 100%, що татари не забудуть бездіяльності та квалості України в боротьбі за Крим, і коли справа рано чи пізно в тій чи іншій формі таки дійде до виходу російських окупантів звідти, право сказати «Крим наш» матимуть передусім вони. Їхні дії під час нинішньої блокади дають їм на це повне право. Вони втомалися чекати, щоб їх почули не на рівні красивих декларацій, а на ділі. І тепер вирішили все зробити власноруч. Не хочете зрозуміти і свій, і наш інтерес, не хочете чути свій Крим? Не хочете реально брати участь у долі народу, який є нашим головним союзником у справі повернення півострова? О'кей, тоді ми самі.

Татари з допомогою активістів «Правого сектору» та інших добробатів зараз роблять те, що мала б робити влада починаючи з 18 березня 2014 року, якщо не раніше. Не варто слухати циніків, які розповідають, мовляв, байдуже, з ким торгувати, аби тільки було вигідно й грошики капали. Варто з'ясувати собі раз і назавжди: будь-яка торгівля з окупованими територіями є певною мірою їх легалізацією.

Не варто слухати тих, хто кричить: ой, там же також наші громадяни, навіщо їм створювати незручності, вони ж тоді Україну менше любитимуть. Якщо хтось ще не зрозумів, то патріотично налаштовані кримчани волають ще з минулої весни: відключіть нам світло, газ, електрику, воду, не давайте продуктів, хай «вата» відчує «Рассею» на повний смак і зрозуміє, чому реально Хрущов передав АРК Україні. І зараз вони просто з недовірливим подивом дивляться на блокаду: невже нарешті дійшло? Ну а щодо «ватної» аудиторії й говорити годі: цим людям справді хоч каміння з неба, хоч кілок на голові теши. Їм що блокада, що не блокада — все одно у всьому винні «укрофашисти» та «піндоси». Тож про блокаду в сенсі, щоб хтось усередині Таврії з того чи того боку щось зрозумів, думати немає сенсу. Власне, кримчани як не були суб'єктом процесів навколо місця, де живуть, так і не є ним.

Однак українська влада натомість вирішила піти на «сіру» угоду з Росією та постачає нам електроенергію, а за це ми не чіпаємо Крим, чим зробила величезну помилку. По-перше, політичну. На Заході бачать, що ми й далі спокійно торгуємо зі своєю окупованою територією, і думають: гаразд, якщо для вас це не проблема, чому ми маємо роби-

ти з цього складнощі? По-друге, суто економічну. Адміністративний кордон з АРК, як і лінія фронту на Донбасі, поступово перетворюється на таке саме хлібне в плані хабарництва місце, яким завжди був західний кордон. Буквально кожна фура з їжею чи устаткуванням, яка їде з України до Криму чи навпаки, проходить за хабарі. Прикордонники й митники вже починають битися за право відбутися ротацію на Чонгарі чи Чаплинці. Ракова пухлина і в політичному, і в економічному сенсі в дії, та ще й Україна й далі годує Крим. Прогодувати Крим самотужки для РФ — завдання доволі складне, особливо в осінньо-зимовий період, коли Керченська переправа більше стоїть, аніж працює.

Так, трохи муляє неприємне питання: а скільки довго вистачить активістів, що зараз блокують усі три шляхи на півострів? Бо ж якщо блокаду невдовзі знімуть, то негативний ефект від цього буде набагато більшим за її початок. Типу погратися? А тепер давайте й далі справи робити. Так само дуже боязно, щоб це блокування не перетворилося на вигідний бізнес, просто тепер гроші підуть у кишені не прикордонникам, а блокувальникам. Однак чомусь думається, що татари не відступлять.

БУДЬ-ЯКИЙ ВИХІД ІЗ РЕЖИМУ ПОСТРАДЯНСЬКИХ МУТНИХ «ДОГОВОРНЯКІВ», У РУСЛО ЯКИХ ВПЕРТО НАМАГАЄТЬСЯ ЗІШТОВХНУТИ УКРАЇНУ КРЕМЛЬ, Є ВЖЕ ПЕРЕМОГОЮ

Не тому, що вони такі незламні супермени та герої, ні, просто через розуміння власних інтересів. Вони хочуть свою землю назад, вони розуміють, що наразі в українських елітах думають не стратегічними інтересами держави, а рейтингами на найближчі вибори. Тому й далі просуватимуть свій порядок денний: а раптом на Банковій порухують рейтинги підтримки, які вже зараз зашкалюють, і вирішать, що це питання заслуговує на монарший «одобрямс»?

У соцмережах кремлівські тролі здійснюють галас, мовляв, Росія навіть не помітить цієї блокади: якраз ступінь їхньої активності й показує, що блокада є дуже правильним кроком. Власне, будь-який вихід із режиму пострадянських мутних «договорняків», у русло яких вперто намагається зіштовхнути Україну Кремль, є вже перемогою. Пряма, чітка дія та жорстка позиція — ось чого бояться в Москві, ось проти чого в неї немає аргументів, окрім лякання ядерною дубиною. Ми маємо чути Крим, він має постійно стукати в наші серця, як попіл Клааса.

Якщо хтось не бачить, то Росія ніколи не йде із захоплених територій через якісь домовленості чи переговори — Придністров'я, Абхазія, Південна Осетія вам доказ. Росія йде із захоплених територій після реальної поразки чи то в гарячій війні, чи то в холодній. Гарячу війну Україна наразі не потягне, отже, залишається холодна, тобто економічна. РФ має щодня платити дедалі більшу ціну за окупацію наших територій. Тому блокада, безумовно, потрібна. Тільки постійна, всеохопна, з державною підтримкою та законодавчим базисом. А кримським татарам варто подякувати вже просто зараз. ■

ІЗ КИМ ДОМОВЛЯТИСЯ?

Дмитро Крапивенко

Україна в багатьох міжнародних рейтингах пасе задніх. Але якби якісь мудрі голови спробували дослідити переговороздатність урядів різних країн, то нам не було б рівних. Нинішні керманічі — віртуози круглих столів, укладачі «дорожніх карт», завсідники самітів і брифінгів. Вони готові сісти за стіл хоч із Путіним, хоч із сепаратистами. Лижних інструкторів, щоправда, у цьому сезоні ще не траплялося. Але в разі чого — не здивуюсь. Якби виникла потреба, то вони й перед «ІДІЛ» виступили б ефектно: цитували б Коран, вправлялися б у східному плетінні словес. Коротше кажучи, перше позитивне враження справили б. Нинішня політична еліта народилася за столом переговорів: колись із Кучмою (він їй і тепер став у пригоді), потім із регіоналами, потім особисто з Януковичем — усі ж пам'ятають відчайдушні візити тодішніх вождів опозиції до межигірського Мінотавра.

І це лише переговори офіційні. А скільки їх залаштункових, підклимних: з олігархами, що не люблять світитися, з політичними опонентами, з якими виявляється напрочуд багато спільного, між собою — про те, у чому ніколи не зізнаються публічно.

Зрештою, то і є політика. І без домовленостей тут нікуди. А в цивілізованому ХХІ столітті й поготів. Але є один напрям, де українська влада, яка всьому світові демонструє свій хист до конструктивних діалогів, виявляється дивовижно нездатною вести переговори з власним суспільством. Свідомо не пишу «з народом». Народ — поняття надто абстрактне, серед нього чимало представників, із якими, окрім про півлітри, й говорити нема про що. Є і такі, кому просто в кайф потролити владу, не бракує і тих, хто за гречку хоч за чорта з дияволом проголосує. Кажучи «суспільство», я маю на увазі його найактивнішу, небайдужу частину, яка йде все життя головною дорогою і зустрітись з якою геть нескладно. Було б бажання.

Однак керманічі використовують хитру стратегію: ти активіст і бажаєш змін — гайда до нашого коша, стань одним із нас, тоді й поговоримо. Прикладів не забракне — забракне місця в журналі, щоб перелічити всіх, хто потрапив на цей гачок і став-таки «одним із них»: перемінився, перефарбувався, змирився, обтерся. Відбувається така хибна селекція: мовляв, найкращих активістів ми беремо до себе на Олімп, а якщо хтось там десь під Радою незадоволений, то це маргінали, які розхитують ситуацію на користь Москви. Красива риторика, а головне, переконалива.

Не треба бути великим фахівцем, щоб відрізнити фейкових протестувальників, які своїм виглядом виказують, що ніколи не отримали б валютних кредитів, за долю яких вони так вдавано вболівають, від справжніх мітингарів, чії вимоги ціл-

ком реальні й злободенні. Українській владі всіх поколінь поталанило в тому сенсі, що в нас так і не постав повноцінний профспілковий рух, із яким, наприклад, на Заході урядовцям доводиться вести постійні, не вельми приємні переговори. У нас більше звикли до такого: якщо під Кабміном шахтарі стукають касками, то це чимось невдоволений Рінат Ахметов, отже, з ним і треба домовлятися.

Українські активісти так і не оформились у якийсь чіткий рух, громадянське суспільство в нас досі характеризується словом «зароджується». Йому потрібен був час після Майдану, щоб перегрупуватися: хтось пішов на фронт, хтось став до роботи, бо лише чесною активністю не проживеш. Але неспокій та небайдужість даються знаки: падають паркани на незаконних забудовах, викриваються величезні хабарницькі схеми й нелегальний бізнес, до мастрків регіоналів усе ще навідуються хлопці в балаклавах, блокуються шляхи на Крим. Кому,

ВІДБУВАЄТЬСЯ ХИБНА СЕЛЕКЦІЯ: МОВЛЯВ, НАЙКРАЩИХ АКТИВІСТІВ МИ БЕРЕМО ДО СЕБЕ НА ОЛІМП, А ЯКЩО ХТОСЬ ТАМ ДЕСЬ ПІД РАДОЮ НЕЗАДОВОЛЕНИЙ, ТО ЦЕ МАРГІНАЛИ

як не владі, вести діалог із невдоволеною активною громадою? Не заколисувати солодкими обіцянками, не відкуповуватись гречкою та дармовими концертами, а йти назустріч не дурнішому за тебе партнеру — до таких переговорів наші політики не звикли. Вони досі плекають надію на популізм: підвищення соцвиплат, облаштування дитячих майданчиків, скороспінний ремонт доріг (як-от у Николаєві, де закатали в асфальт розвідний міст). Та всім цим не купити свідомого виборця. Тому політики воліють його не помічати, а натомість проводити більше зустрічей із пенсіонерами.

Придворні політтехнологи звикли годувати своїх созеренів тим, що знають як ніхто запити електорату. Вони, мовляв, нехитрі: хліба, видовищ і всього цього якомога більше. Та часом влада усе ж таки дізнається про правдиві потреби населення. Як засвідчила практика підписання електронних петицій до президента, громадян часто цікавлять зовсім не комунальні тарифи чи шенгени, а легалізація зброї, наприклад. Звісно, влада цей суспільний запит проігнорує із суто гуманних міркувань, але, сподіваюся, таки задумається над тим, чи не варто припинити імітацію діалогу із суспільством, де популярним є настрої посилити слово пістолетом. ■

Брудне слово «націоналізм»

Філіпп де Лара

Чому абсурдні уявлення про «українських націоналістів» такі живучі й потребують постійного спростовування?

Лінія розламу. Європа готова підтримувати революцію, натхненну європейськими цінностями, але її сьгоднішній концепт — «постнаціональне утворення». У це не зовсім вписуються національні устремління українців

Реакція міжнародної спільноти на кривавий мітинг, що відбувся в Києві 31 серпня, нагадала про суперечливі й непрості відносини між Україною та Європою. Європа — майбутнє України, а Україна — майбутнє Європи. На цю очевидну істину кидає тінь таке собі нецензурне слово «націоналізм». Європа підтримує українців у боротьбі за свободу від імперського домінування, але надто часто схильна ідентифікувати себе як наднаціональне утворення й навіть виступати проти поняття «нація», а це стримує її від цілковитого сприяння Україні. Відтак окрім відданості Європи Україні там усе ж є певний спротив і нерозуміння. Європа готова підтримувати революцію, натхненну європейськими ціннос-

тями й орієнтовану на створення сучасної та ефективною держави, у якій шануються права людини та свобода слова. Але в це не зовсім вписуються національні устремління українців, адже Європа, відповідно до нинішнього концепту, має бути «постнаціональним» утворенням. Зрештою, це головна її цінність: вільний обіг і «конституційний патріотизм», тобто спільнота, що будується виключно на політичних принципах, а не на спільній історії та культурі, а ще на звільненні від національної ідентичності, що асоціюється з вузьким світоглядом, ба навіть ксенофобією.

Від початку Євромайдану на Заході з'явилася тенденція до перебільшення ролі «націоналістів», «радикалів», «фашистів» і навіть «неона-

цистів» в акціях протесту проти Віктора Януковича. Звісно, такою риторикою послуговуються й зловживають прокремлівські коментатори, але вона знаходить відгук і серед людей, що співчували Майдану.

Серед європейців поширені три не так хибні, як абсурдні переконання: 1) радикальні націоналісти в Україні — це праворадикальні активісти, ба навіть фашисти, а подекуди й неонацисти; 2) вони становлять небезпеку для української демократії, загрожуючи обраній владі й створюючи обстановку громадянської війни; 3) українська влада й активісти Майдану припускаються помилки, співпрацюючи з цими угрупованнями та залучаючи їх до війни на Донбасі або будь-якої іншої політики.

Перше переконання випливає з хибної паралелі з праворадикалами Європи. Друге — у кращому (або в гіршому) разі самонавіяне й далеке від реальності припущення: навіть у випадку невдоволення та нетерпимості народу до діяльності його влади й маніпуляцій цими настроями про розкол у суспільстві (на Захід — Схід, російськомовних — україномовних, католиків — православних, націоналістів — демократів тощо) не йдеться. Зазвичай такі настрої сигналізують напруженість серед простого населення, коли громадяни й активісти сумніваються, чи заслугоує політична еліта на їхню довіру. Будучи іноземним другом українців, я іноді розумію їх, але вважаю, що їм не варто бути такими нетерпеливими чи недооцінювати досягнуті результати.

Третє переконання взагалі сміховинне з огляду на кількість голосів, набраних «Свободою» і «Правим сектором» на виборах та під час опитувань. Окрім того, попри вузький світогляд і нехтування ліберальними цінностями, ці партії — звичайні учасники демократичної гри, до того ж набагато краще інтегровані в неї, ніж, наприклад, «Шинн фейн» в Ірландії або релігійні праві в Ізраїлі.

Чому ж абсурдні уявлення про «українських націоналістів» такі живучі й потребують постійного спростовування? Проблема в тому, що ці міфи не лише щедро підживлюються кремлівською пропагандою, а й вписуються у глибоко вкорінені уявлення старих демократій.

Від 1945 року радянська пропаганда успішно вчила ототожнювати будь-якого ворога СРСР із «фашизмом», перетворивши це поняття на незрозуміле страхіття, моральний ярлик для всіх противників, і провела підсвідомі паралелі між США, «буржуазною демократією», націоналізмом, лібералізмом тощо й найстрашнішим злом — Гітлером. Ця фантазія — безсоромна брехня: те, що фашисти колись були ворогами СРСР, не означає, що кожен ворог СРСР є фашистом або що фашизму немає серед російських можновладців. Насправді ж існував червоний фашизм за Леоніда Брежнєва, а Піонтовській влучно називає путінський режим «гібридним фашизмом». Так, дехто, перебуваючи в полоні радянського бачення історії, потрапляє в пастку: для них українські націоналісти є колабораціоністами з нацистами та антисемітами, а гіршого злочинця за «бандерівця» не іс-

нує — як колись, так і сьогодні. Брак історичної свідомості виливається у плутанину дуже різних понять, минулого й теперішнього, праворадикалів і неонацистів та націоналістів — усе це під туманними заголовками про «популізм» чи «націоналізм». Хоча має бути зрозуміло: фашисти не є націоналістами, нинішні праворадикали в Європі — від неонацистів із грецького «Золотого світанку», угорського «Йоббіка» та НДП Німеччини до менш радикальних партій на зразок «Національного фронту» (НФ) у Франції та «Національного альянсу» в Італії — закохані в Путіна. Крило європейських крайніх правих ділиться на національних ксенофобів (згаданий НФ або Партія незалежності Сполученого Королівства) та етнічних регіоналістів, що виступають проти національної держави. Однак вони об'єднані в ненависті до України, що підживлюється Кремлем, зокрема через ініційований у Санкт-Петербурзі міжнародний національно-консервативний рух. У серпні німецькі неонацисти влаштували марш із прапорами «ДНР» (що, певно, змусило Шредера та пропутінський істеблішмент дещо зняквітати). Було б дивно плутати ці партії з українськими націоналістами «Правого сектору» або «Свободи».

НА ЗАХОДІ ПОЧУВАЮТЬСЯ НЕЗРУЧНО, КОЛИ ЙДЕТЬСЯ ПРО ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА КУЛЬТУРНІ ПИТАННЯ. ВОНИ ФАНТАЗУЮТЬ ПРО НЕЙТРАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО

Така згубна тенденція дає Кремлю поле, у якому його заперечення української легітимності перетинається з найбільш демократичними європейськими почуваннями. Ототожнюючи (український) націоналізм із «фашизмом», російська пропаганда послуговується зношеним радянським аргументом, але й заграє з демократичним вухом на Заході. У західній свідомості відкритість до інакшості перетворилася на самоненависть. Люди там почуваються незручно, коли йдеться про ідентичність та культурні питання; вони фантазують про нейтральне суспільство, у якому всі культури, релігії та способи життя мають існувати на паритетних засадах. Щось на зразок міжнародного аеропорту, а не реальної країни, у якій різні люди співіснують і стикаються одне з одним, а не просто проходять повз. Хоч як парадоксально, у цій точці ліберально-демократичні цінності (головний бренд Європи) зустрічаються з імперською ідеологією, яка створює їм родючий ґрунт для антиукраїнських настроїв. Революція гідності в Україні підштовхнула Європу до того, щоб розібратися в цьому безладі. Справжня ж Європа — не «постнаціональне» утворення і не беззбройна імперія, а радше проект, спрямований проти імперій та орієнтований на свободу, процвітання і суверенність малих батьківщин у глобалізованому світі. Та й це не єдине благо та відкриття, що може принести нам революція в Україні. ■

Жером Ваше:

«Економічний популізм завжди спокусливий у скрутні часи, але з нього ніколи не виходило нічого путнього ні в Україні, ні в інших країнах»

22 вересня у межах другого перегляду Програми розширеного фінансування до Києва прибула місія Міжнародного валютного фонду. **Тиждень** спілкувався з постійним представником МВФ в Україні Жеромом Ваше про те, як Фонд оцінює прогрес у реформах, рівень виконання урядом Програми, реструктуризацію зовнішнього держборгу тощо.

Як ви оцінюєте прогрес українського уряду в реформах та виконання Програми розширеного фінансування?

— Власне, місія МВФ прибула, щоб оцінити ступінь виконання Програми. Вона розгляне, чи дотримано низки кількісних індикаторів та структурних маяків. Йдеться про виконання бюджету, монетарні показники, ситуацію в економіці. Власне, про те, що потрібно було зробити дотепер. Окрім цього, робота місії фокусуватиметься на завданнях майбутнього. Буде обговорено варіанти державної політики, яку доцільно проводити в теперішніх макроекономічних умовах протягом наступних місяців.

Оскільки цього разу місія прибула восени, багато уваги приділять тому, яким має бути бюджет на наступний рік і як його качить український уряд. Звичайно, цим коло питань для обговорення не обмежиться, адже ми маємо розглянути всі важливі аспекти нинішнього економічного становища.

На сьогодні ми бачимо певний прогрес у макроекономічній стабілізації, хоча ще і не досить очевидний для широкого загалу. А ще добрий рівень виконання бюджету-2015, розсудливу фіскальну політику. Крім цього, банківський сектор перестав утрачати депозити, поки що здебільшого гривневі, та все ж досягнуто певної стабілізації. Відбулося заспокоєння валютного ринку. Також було розпочато рішення очищення банківської системи, яке досі триває.

Одне з найважливіших питань — зростання соціальних виплат. Ми чули заяви прем'єр-міністра про підвищення зарплат і пенсій від вересня, президент говорив про значне їх збільшення наступного року. Чи підтримує МВФ таку політику?

— Підвищення зарплат і пенсій спочатку запланували на 1 грудня 2015-го, але уряд вирішив провести його раніше, починаючи з 1 вересня. Такий крок було узгоджено з МВФ, адже необхідність обговорення будь-якої дії, що впливає на реалізацію Програми розширеного фінансування, закладено в Меморандум та Лист про наміри. Тож ми висловлювали уряду свої погляди.

У цьому контексті було обговорено останні показники виконання бюджету, а також перспективи до

Спілкувався
Любомир Шавалюк

кінця року, як ми їх бачимо і як їх оцінює міністр фінансів. Ми погодилися з Кабміном, що, хоч бюджет не має великого запасу міцності, потрібно зробити такий крок, який став можливим завдяки ощадливому виконанню бюджету дотепер.

Юлія Тимошенко заявила, що підвищення, ініційованого урядом, замало. Мовляв, потрібно індексувати зарплати й пенсії на 73%. Як ви оцінюєте таку позицію і можливість її реалізації?

— Ми добре усвідомлюємо, що українці опинилися у складній ситуації з огляду на різке зростання цін. Хоча темпи інфляції нині вже спадають завдяки діям НБУ, який зосередився на досягненні цінової стабільності.

Зростання соціальних виплат, яке перенесли із грудня на вересень, виходило з того, що було можливе з огляду на поточний рівень виконання бюджету. Але, як ви знаєте, загалом у розпорядженні уряду надалі залишається досить обмежена кількість коштів. Отже, досить легко пообіцяти підвищення соціальних виплат, які повністю компенсують інфляцію, і при цьому не брати до уваги наслідки для бюджету. На мою думку, економічний популізм завжди спокусливий у скрутні часи, але з нього ніколи не виходило нічого путнього ні в Україні, ні в інших країнах. Уряд повинен добре поміркувати, як поліпшити ситуацію за того ресурсу на зарплати й пенсії, що доступний сьогодні. Із цією метою в деяких відомствах почали скорочувати працівників, але тут, мабуть, має бути зроблено значно більше. Іншими важливими складовими реформ повинні стати реформа держуправління та рішуча боротьба з корупцією.

Як ви оцінюєте умови угоди щодо реструктуризації зовнішнього державного боргу?

— Укладена угода — результат тривалих і жорстких переговорів між власниками українських суверенних євробондів та урядом. Першим важливим кроком було якось мотивувати кредиторів сісти за стіл переговорів. Це зайняло багато часу. Решта процесу відбулася з меншими труднощами. Переговори з позичальниками показали, що Україна може бути сильним і відповідальним партнером. На мій погляд, це найкраща угода, якої можна було досягти в таких складних обставинах, і вона влаштовує обидві сторони. МВФ підтримує угоду, бо вона відповідає умовам, які дозволяють нам продовжувати кредитування України. Тепер ми чітко бачимо, як можна покрити потреби країни у фінансуванні, що виникатимуть найближчими роками. Окрім того, угода робить рівень державного боргу менш загрозливим, а

Повну версію інтерв'ю читайте на сайті www.tyzhden.ua

ситуацію з ним краще керованою в середньостроковій перспективі. Ми спостерігали за серйозним обговоренням її умов в українському парламенті, сама наявність якого дуже важлива. І раді, що депутати конституційною більшістю підтримали угоду про реструктуризацію.

Яка офіційна позиція МВФ стосовно боргу перед Росією? Він приватний чи державний?

— Це досить комплексне й унікальне питання. Буде його визнано приватним чи державним, повинна визначити Рада директорів МВФ. Поки що цього не зроблено. Україна вчасно сплачує купонні платежі за цим боргом, а погашення його тіла припадає на грудень. Як ви знаєте, український уряд включив власників зазначених облігацій у периметр угоди щодо реструктуризації. Тож поки питання остаточно не вирішене, розмови на цю тему передчасні.

В Україні готують податкову реформу, існує кілька її варіантів. Який із них підтримує МВФ?

— Справді, на сьогодні є кілька пропозицій та низка ідей стосовно податкової реформи. Тривають різноманітні дискусії з цього приводу. Зрозуміло, всі хочуть, щоби Україна отримала більш сучасну податкову систему, яка створювала б менше викривлень.

Але вона повинна ще й ураховувати ситуацію з державними фінансами на наступний рік. У цьому контексті важливо розуміти, що простір для маневру в бюджеті-2016 обмежений. Існує низка бюджетних надходжень, які є тимчасовими й не будуть доступні наступного року. Зокрема, надмірні прибутки НБУ, які було перераховано в бюджет, спеціальні імпорتنі мита. Разом ці дві статті становлять 2–2,5% ВВП. З одного боку, цих надходжень наступного року не буде. Із другого — з'являться нові видатки, які всі хочуть бачити в бюджеті. Пердусім ідеться про збільшення субсидій населенню для компенсації зростання цін на енергоносії. Окрім них уряд має інші пріоритетні витрати включно з обороною та безпекою.

Жером Ваше (Jerome Vacher) — постійний представник Міжнародного валютного фонду в Україні від травня 2013 року. Народився у Франції. Навчався в Інституті політичних досліджень у Парижі, Університеті Париж-1 Пантеон-Сорбонна та Інституті світової економіки в Кілі (Німеччина). Працює в МВФ від 2002-го. За цей період набув великого досвіду взаємодії з такими країнами, як Іспанія, Литва, Білорусь, ПАР, ОАЕ, а також з Україною.

Отже, всі пропозиції стосовно податкової реформи слід розглядати з урахуванням цього контексту. Потрібно виходити з того, що держава може собі дозволити в нинішніх умовах. Водночас існує можливість спростити податкову систему, усунути деякі викривлення, до яких вона призводить, зокрема ті, що спричинені внесками на соціальне страхування. Також можливо розширити податкову базу в деяких напрямках і підвищити рівень сплати податків, зокрема коли йдеться про великих платників. Тож, на мій погляд, дискусія щодо податкової реформи повинна відбуватися навколо цих ключових моментів.

Багато експертів вважає, що ключовою проблемою податкової системи в Україні є адміністрування податків. Відтак основою реформи мають бути зміни у податковій та митниці. Як МВФ оцінює прогрес на цій ділянці?

— Немає жодних сумнівів стосовно того, що у сфері адміністрування податків потрібно зробити дуже багато. Адже це важливе питання як для бізнесу, так і для домогосподарств. На сьогодні рівень сплати податків в Україні досить низький, водночас існує низка проблем в управлінні податковою та митною службами. Тобто податкова система однозначно ключовий напрям, у якому МВФ нарівні з усіма хотів би бачити зміни на краще. Її функціонування є важливим фактором не лише надходжень до бюджету, а й бізнес-клімату та рівня корупції в країні.

Як і реформування судів та прокуратури, зміна податкової системи потребує значних зусиль. Державна фіскальна служба України (ДФСУ) має багато працівників і потребує комплексної реформи. МВФ ось уже кілька місяців надає технічну допомогу ДФС, щоб розробити якісну реформу цієї служби, погоджену з її керівництвом та урядом. Сподіваємося, що вона відбудеться.

Серед ідей, закладених у реформу, — забезпечення ефективнішої роботи ДФС та її кращої підзвітності, створення балансу стримувань та противаг у податковій системі, який не допустив би зловживання владою серед податківців та митників. Окрім того, ми хотіли б досягти зниження рівня корупції в податковій поліції, на митниці тощо, зробити систему прозорішою і такою, яка б не піддавалася ручному управлінню.

У цьому контексті ідеться як про інституційні зміни, так і про низку заходів, за допомогою яких можна було б реформувати діяльність ДФС. МВФ очікує більшого поступу у цьому напрямку найближчими місяцями.

В Україні заговорили про зміну політичної кон'юнктури, переформатування коаліції, уряду й, можливо, дострокові парламентські вибори. Чи можуть такі зміни вплинути на співпрацю країни з МВФ?

— Звичайно, періоди перед виборами здатні призводити до певних затримок і змін у графіку, передбаченому Програмою розширеного фінансування. Але головним для нас є діалог з українською владою і, що важливіше, її здатність та бажання виконувати заплановане, проводити необхідні реформи та макроекономічну політику. Це важливі аспекти, на які звертає увагу Рада директорів МВФ. Україна дістає винятковий доступ до фінансування МВФ, тож наміри влади вживати необхідних заходів особливо важливі. ■

ФОТО: АНДРІЙ ЛОМАКІН

Феміда різних сортів

Станіслав Козлюк

Від Майдану тягнеться ланцюг судових процесів, у центрі яких протистояння МВС і активістів. Кількість проваджень зростає, мов снігова куля, але справжнього правосуддя наразі не видно

Найвідоміша беркутівська справа — Сергія Зінченка та Павла Аброськіна. Нині лише стосовно цих двох екс-беркутівців можна спостерігати видимий прогрес у судових засіданнях. З іншими фігурантами «справ Майдану» ситуація сумніша. Стосовно командира першої роти «Беркута» Михайла Добровольського, підозрюваного в «затриманні» активістів Автомайдану, суд ніяк не може вийти зі стадії підготовчих засідань. А коли починається мова про екс-очільника київського СБУ часів Януковича Олександра Щоголева, адвокати поки що розводять руками. Мовляв, до розгляду провадження в суді ще далеко.

Водночас за ці півтора року ми отримали низку інших резонансних справ, де правоохоронні органи знаходили винних, на відміну від попередніх прикладів, доволі швидко. Це і «вбивці Бузини», і «терористи» з-під Ради, і доволі дивне затримання лідера одеського Автомайдану. Суддями часто виступають люди, що свого часу відправляли до СІЗО активістів, які боролися проти режиму Януковича.

РІК В ОЧІКУВАННІ

Процес щодо підозрюваних у вбивстві 39 активістів Майдану триває майже рік. Колишніх бійців «Беркута» Сергія Зінченка, Павла Аброськіна та Дмитра Садовника затримали ще навесні 2014-го. Оскільки територіально підзвітним у цьому випадку був Печерський районний суд, то йому й передали на розгляд провадження. Він-таки прийняв рішення про арешт затриманих. За час, поки провадження перебувало на Печерських пагорбах, Феміда встигла «загубити» одного підозрюваного. Так, суддя Світлана Волкова не знайшла підстав для продовження арешту командира роти спецпризначення полку міліції «Беркут» Дмитра Садовника. Після її рішення колишній правоохоронець благополучно зник у невідомому напрямку, а суд утратив людину, яка могла б відповісти на запитання, хто і яким чином роздавав накази щодо відкриття вогню по протестувальниках наприкінці лютого минулого року. Після цієї втечі Волкова отримала підозру у винесенні неправосудного рішення. Її навіть на певний час відсторонили від виконання обов'язків. Утім, жінка не розгубилася й оскаржила своє тимчасове звільнення у Вищому адміністративному суді, після чого повернулася до справ.

Судові засідання вели Лариса Цокол та Роман Новак. Перша з них нещодавно відзначилася тим, що скасувала домашній арешт екс-начальника одеської міліції Петра Луцюка, підозрюваного в службовій недбалості, через яку 2 травня 2014 року в місті почалися сутички, внаслідок чого загинули 42 особи й

була спалена будівля Профспілок на площі Куликове Поле. Новака й Цокол замінили Володимир Карabanь та Сергій Вовк. Перший наразі займається справою колишнього комбата «Айдару» Сергія Мельничука й нещодавно заарештував депутата-радикала Ігоря Мосійчука, а другий відомий вироком Юрєві Луценку. Врешті, суддя Карabanь передав провадження Зінченка — Аброськіна до Апеляційного суду, аби той змінив територіальну підзвітність, бо на Печерську закінчилися судді, які не були б задіяні в процесі. Адже більшість працівників найвідомішого суду України або були слідчими-суддями у справі, або взяли відводи. Колишніх спецпризначенців перенаправили до Святошинського райсуду.

РОЗГЛЯДАЮТЬ РЕЗОНАНСНІ СПРАВИ ЧАСТО ТІ САМІ СУДДІ, ЩО СВОГО ЧАСУ ВІДПРАВЛЯЛИ ДО СІЗО АКТИВІСТІВ, ЯКІ БОРОЛИСЯ ПРОТИ РЕЖИМУ ЯНУКОВИЧА

Після шести місяців засідань, проблем із судом присяжних, котрий ніяк не могли призначити через низку затримок, та проблем зі списками почався допит потерпілих (їх близько 70). У судовій залі родичі вбитих спецпідрозділом «Беркут» активістів розповідали про обставини загибелі, пошук свідків самотужки тощо. Адвокати підсудних, своєю чергою, намагаються випитати, чи бачив хтось безпосередньо або на відеозаписах Аброськіна та Зінченка, які стріляли в активістів. Зрозуміло, це запитання радше риторичне. Адже більшість спецпризначенців того дня перебували на Інститутській у формі із закритими обличчями. На цьому й наголошують потерпілі. Водночас вони намагаються максимально точно розповідати про момент смерті. У майбутньому це може відіграти свою роль у прийнятті рішення щодо вироку, адже в матеріалах справи зазначено, де й коли перебували підсудні торік 20 лютого. Тим часом над провадженням нависла проблема. А саме питання багатостраждального суду присяжних. Як з'ясувалося, він був призначений із порушенням процедури, і зараз представники потерпілих намагаються оскаржити це в судовому порядку. Щоправда, наразі дата засідання точно не визначена. Проте, як наголошує сторона потерпілих, у разі позитивного рішення за цією скаргою суд присяжних доведеться призначати наново й відповідно братися до ще одного розгляду справи.

Станом на початок вересня в залі засідань недовитали й 10 потерпілих. Натомість мало не щоразу адвокати екс-беркутівців разом із прокурорами запи-

Вимагаємо! Попри тиск громадськості, справи про вбивства на Майдані розглядаються дуже кволо

сюють імена нових можливих свідків, які поки що не проходять за цим провадженням. Водночас вони не втомлюються просити про зміну запобіжного заходу. Адже, за їхніми словами, Зінченко й Аброськін понад рік поневіряються в СІЗО, щό, за словами адвокатів, уже можна вважати початком відбування покарання. Утім, поки що не слід говорити про затягування справи. Усі учасники процесу визнають, що рішення в цьому судовому провадженні може з'явитися через кілька років.

ПІДГОТОВЧІ ЗАСІДАННЯ

Окрім Зінченка й Аброськіна чекають свого часу і ще кілька колишніх правоохоронців, підозрюваних у причетності до подій часів Майдану. Так, навесні цього року в Печерському суді намагалися почати засідання у справі командира першої роти «Беркута» Михайла Добровольського. Згаданий персонаж відомий тим, що його підозрюють у «затриманні» активістів Автомайдану 23 січня 2014-го. Тієї ночі автомайданівці щонайменше двічі потрапили в засідки: на Кріпосному провулку та на вулиці Щорса. Автомобілі активістів блокували невідомі в цивільному, водіїв витягали з авто, били, троцили транспортні засоби. Після цього людей «затримували»: частина активістів зникла безвісти, відтак їх знаходили в райвідділках міліції.

Можна припустити, що однією з передумов таких «затримань» могли стати події під Святошинським судом 10 січня 2014-го. Після винесення вироку «васильківським терористам» спецпризначенці застосували силу до протестувальників, які зібралися під будівлею. Вкупі з активістами постраждали родичі заступників та медійники. Після цього автобуси з беркутівцями на проспекті Перемоги заблокував Автомайдан. Силовикам дозволили покинути транспорт за умови, що вони відкриють обличчя. Виходити довелося імпровізованим коридором ганьби. Був там і Добровольський. А вже 23-го числа вночі почалося справжнє полювання на активістів руху.

Підозру Добровольський у зв'язку із цим епізодом отримав аж у жовтні 2014-го. До того часу, за словами адвоката Олександра Ситницького, його клієнт перебував, зокрема, в зоні АТО. Від березня до трав-

ня. Це не заважало йому в квітні 2014-го організувати мітинги під управлінням міліції Києва через затримання своїх колег. Згодом, уже восени, його помічають на засіданнях у Садовника.

Підготовчі засідання датовані весною 2015 року. Так, 30 квітня вже згадуваний суддя Карабань переніс розгляд провадження на два місяці, мотивуючи рішення тим, що не має вільного часу. Втім, після візиту тих-таки активістів Автомайдану передумав і вирішив організувати засідання за місяць. Як виявилось згодом, до розгляду по суті суд так і не перейде. Оскільки прокурори не зазначили всіх потерпілих, справу повернули до Генеральної прокуратури на доопрацювання. За таке рішення висловилися всі учасники процесу. Згідно зі словами представників потерпілих, «робота над помилками» могла зайняти щонайменше три місяці, які на момент виходу номера в друк минули. Коли можна очікувати бодай на попереднє засідання, поки що не відомо.

Крім Добровольського з небагатьох силовиків, які не встигли втекти або ж загубитися, на суд очікує Олександр Щоголев, колишній голова СБУ в Києві та Київській області. Як зазначають у прокуратурі, саме він був безпосереднім керівником «антитерористичної операції» проти активістів Майдану, початої 18 лютого 2014-го. 6 березня Печерський суд обирає йому запобіжний захід у вигляді цілодобового домашнього арешту. Вже через шість місяців, 20 серпня, Щоголева затримують, а 21-го стає відомо, що суд вирішив заарештувати колишнього есебеушника, бо здобув «додаткові відомості». Як наслідок — Щоголев дістав додаткове звинувачення у співучасті в убивствах на Майдані, а суд заарештував його до 20 жовтня. Адвокати колишнього працівника Служби безпеки намагалися оскаржити арешт, проте Апеляційний суд залишив його чинним.

ІНШИЙ ТЕМП

16 квітня інфопростір вибухнув черговою резонансною новиною. Вбито доволі одіозну медійну персону — Олеса Бузину. Очевидці розповіли нібито про автомобіль Ford Focus темно-синього кольору, з якого і було зроблено постріли. Як повідомив радник міністра внутрішніх справ Антон Геращенко, на автомобілі були італійські номери, а саме вбивство депутат пов'язував із розслідуванням справ антимайдану і, як наслідок, «зачисткою» свідків.

Через два місяці, 18 червня, прокуратура оголосила про затримання трьох підозрюваних — жителів Києва. Повідомлялося, що одному з них 25, другому — 26 років. Деталі щодо третього не оприлюднювали. Того самого дня міністр Аваков зробив гучну заяву про розкриття вбивства Бузини. Він зазначив, що «карний розшук і слідство МВС протягом двох місяців проводили розслідування». За його словами, «були встановлені факти й отримані прямі докази про участь у цьому злочині групи осіб», зокрема, з'ясовані «безпосередні виконавці вбивства». Окрім того, керівник правоохоронного відомства запевняв, що проведені ДНК-експертизи, експертизи слідів у авто, упізнання свідків. Також велося негласне спостереження. Водночас ані прокуратура, ані міністр не називали імен затриманих.

Того ж таки вечора стало відомо, що «вбивці» — Андрій Медведько та Денис Поліщук — активісти, учасники антитерористичної операції. Депутат

Ігор Луценко зазначав, що саме в день затримання Медведько начебто планував передати йому «компромат на МВС». Нібито до затримання був причетний і відомий у Києві мільйонер Василь Паскал. А «компромат» мав стосуватися його персони безпосередньо. За даними Луценка, в день убивства Бузини Андрій Медведько перебував у зоні АТО й не міг брати участі в розстрілі. Втім, суд залишився невблаганним. Оксана Хардіна, яка виконувала роль слідчого судді й давала дозвіл на арешт Медведька, обираючи запобіжний захід, заслуховувала сторони до 03:00. На поверхню почали виринати дивні факти. Корінець повісток про явку до суду, які нібито відправляли Медведькові, не збігаються з номером справи. До того ж слідчі не могли прямо підтвердити надсилання цих самих повісток безпосередньо підозрюваному. Ба навіть на телефон Медведька, попри те що його прослуховували, ніхто не дзвонив із проханням з'явитися. Хоча така практика доволі поширена. Насамкінець активіста заарештовують на два місяці без застави.

Поліщуку запобіжний захід обирав суддя Володимир Бугіть, який свого часу займався справами податкового Майдану. Активіст дістав два місяці арешту з можливістю застави обсягом 5 млн грн. Уже 23 червня за нього вносить кошти власник ТОВ «Всеукраїнська медіа група» Олексій Тамразов. Утім, 2 липня Апеляційний суд розглянув подання прокуратури на оскарження застави й задовольнив її. Поліщук повернувся до ізолятора. Третього затриманого відпустили, бо підозри не підтвердилися.

12 серпня суд продовжив Медведькові та Поліщуку термін утримання під вартою на два місяці. Адвокати намагаються оскаржити запобіжний захід, проте поки що безрезультатно.

НОВІ «ПОЛІТИЧНІ»?

День голосування за схвалення змін до Конституції запам'ятається депутатам надовго. 31 серпня, під час протестного мітингу, анонсованого ВО «Свобода» та Радикальною партією, стався вибух. За попередніми даними, у стрій правоохоронців кинули бойову гранату РГО. У результаті загинуло четверо силовиків, ще близько 150 осіб були поранені.

«Свободівці» відразу-таки заявили про провокації «відомства Авакова» й відхрестилися від активіста, зафільмованого медійниками, котрий кидав предмет, схожий зовні на гранату. У партії запевнили, що Ігор Гуменюк (саме йому інкримінують теракт) був бійцем батальйону «Січ», проте не є партійцем. Уже 1 вересня Генпрокуратура оголосила про підозру чотирьом учасникам сутичок під парламентом. Водночас генпрокурор Віктор Шокін не уточнив імен, пообіцявши, що «скоро всі дізнаються і замовників, і організаторів, і виконавців».

Адвокат Гуменюка тим часом повідомив, що його підзахисного били, а в матеріалах справи є розбіжності із заявами правоохоронців, адже нібито жодних вибухових пристроїв при затриманому не знайшли.

Наступного дня підозри отримали ще 18 осіб. Тоді ж таки обирали й запобіжні заходи. Так, були заарештовані Артем Фурманюк, сам Гуменюк, Ігор Олійник, боєць батальйону «ОУН» Богдан Тицький (під час обрання запобіжного заходу до нього не пустили лікарів) та ін. Під домашній арешт потрапив Ігор Степура. Затримали добровольця Віктора Бурика. На допит викликали й лідерів «Свободи», зо-

крема Олега Тягнибока, Ігоря Швайку та Юрія Сиротюка. Уже 4 вересня Швайці оголосили про підозру. Втім, згодом його відпустили на поруки. Під домашній арешт потрапив экс-депутат Едуард Леонов. Його справу мали розглянути 22 вересня, але через відсутність матеріалів у суді процедуру перенесли на 5 жовтня. Крім того, заарештовано колишнього депутата Юрія Сиротюка. Тим часом Тягнибока допитують як свідка. Своєю чергою, міністр Аваков у соцмережах заявив, що слідство уже встановило підбурювачів, які нібито роздавали вибухівку під Радою. Втім, уже традиційно через слідство, що триває, імен не називали.

Лідер «Свободи» теж вирішив подати на Авакова до суду на захист честі й гідності через звинувачення в подіях під Радою. Очільник МВС не забарився з відповіддю й повідомив, що готує аналогічний документ до суду на Тягнибока. Загалом у провадженні проходить кількадесят осіб: як підозрюваних, так і свідків.

ОКРІМ БЕРКУТІВЦІВ НА ЛАВИ ПІДСУДНИХ ОПИНИВСЯ Й КОЛИШНІЙ ГОЛОВА СБУ В КИЄВІ ТА ОБЛАСТІ ОЛЕКСАНДР ЩОГОЛЄВ

Наприкінці літа, а саме 30 серпня, активісти одеського Автомайдану «відкрили» для широкого загалу будинок одіозного экс-регіонала Сергія Ківалова. За документами помешкання значилось одним із корпусів Міжнародного гуманітарного університету. Активісти виклали в мережу фотографії та відеозапис палацу. А через тиждень, 8 вересня, з'явилася дуже дивна новина: лідера «Правого сектору» Одеси Сергія Стерненка та автомайданівця Євгена Резвушкіна затримали. Причиною послужило нібито викрадення депутата Комінтернівської райради Сергія Щербича, який був районним керівником сепаратистської партії Ігоря Маркова «Родіна». Заведено кримінальне провадження. Згодом стало відомо про затримання координатора «Правого сектору» в Комінтернівському районі Одеської області Руслана Демчука. Водночас начальник УВС області Георгій Лорткіпанідзе, коментуючи журналістам затримання, заявив, що Резвушкін «запрошений за повісткою до слідчого управління для оголошення підозри у скоєнні злочинів». За словами чиновника, автомайданівцю інкримінували хуліганство щодо працівника правоохоронних органів.

Пізніше Приморський районний суд заарештував активістів на два місяці. Сам Ківалов висловив неабияке задоволення таким рішенням. А голова Одеської ОДА, коментуючи арешти й закиди щодо «замовлення» активістів, заявив, що не міг віддавати накази про затримання, а сам Ківалов, на думку Міхеїла Саакашвілі, навряд чи вплинув би на голову МВС Одещини. Утім, народний депутат від РПЛ Дмитро Лінько припустив, що затримання активістів безпосередньо пов'язане з візитом до маєтку Ківалова.

Уже 10 вересня депутат від фракції БПП Юрій Луценко звернувся до генерального прокурора Віктора Шокіна з листом, у якому просив звільнити активістів. Того самого дня Резвушкіна випустили під домашній арешт, а наступного із СІЗО вийшов і Стерненко, за якого внесли 60 тис. грн застави. ■

На порозі торговельної війни?

Олександр Крамар

Україна підходить до нового витка економічного тиску з боку Росії зі значно сильнішими позиціями, однак низка галузей залишаються все ще вразливими

На початку серпня уряд РФ розширив список країн, щодо яких застосовується продовольче ембарго. У випадку нашої країни дія продовольчого ембарго розпочнеться лише з 1 січня 2016 року й лише за умови, що Київ не відмовиться від запровадження економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС. Остання передбачає не лише зону вільної торгівлі з Євросоюзом, а й адаптацію українських виробничих стандартів (зокрема, безпеки та якості харчів) до європейських, а отже, й остаточний розрив із радянськими. Саме цієї реальної, а не декларативно-політичної частини євроінтеграції й боїться найбільше Кремль, адже вона має покласти край перебуванню України в пострадянському економічному просторі та звести до мінімуму шанси на втягнення нашої держави в російські інтеграційні структури.

ІМУНІТЕТ

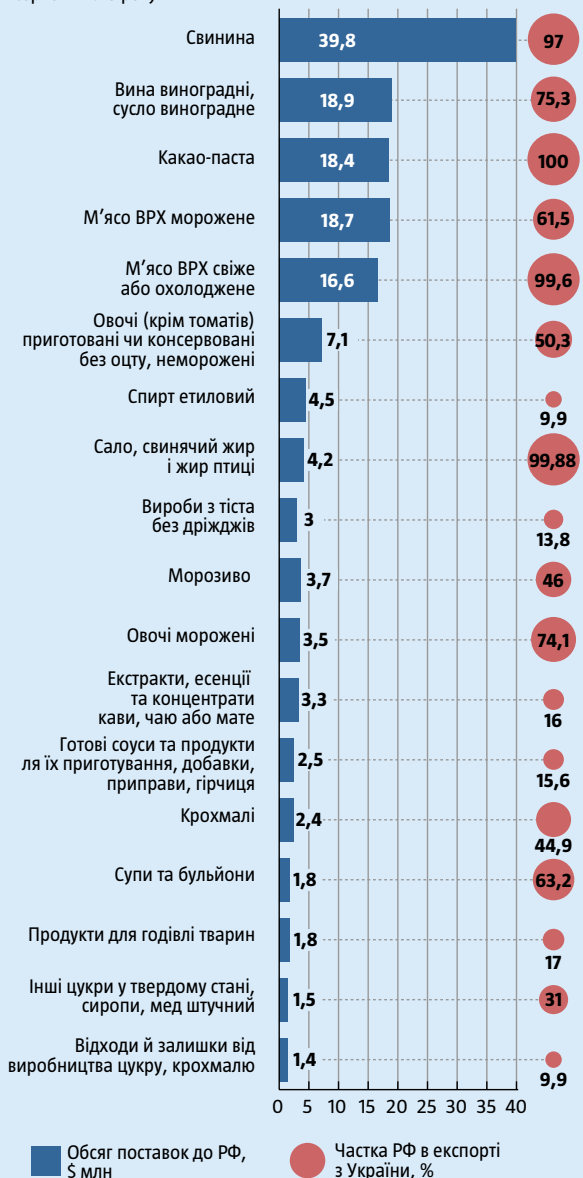
Однак, як нерідко буває, коли проблеми часто повторюються, до них виробляється імунітет. У випадку України йдеться про набутий протягом останніх кількох років імунітет до російських обмежень на постачання тих чи інших колись важливих для нашої економіки товарів. Саме тому, попри погрозовий тон російських високопосадовців, насправді потенційні збитки для українського АПК будуть мінімальними. Натомість українська відповідь на ембарго може виявитися для російських постачальників вельми дошкульною. За результатами першого півріччя 2015-го загальний обсяг поставок українських харчових продуктів до Росії становив лише \$126,4 млн — це 1,9% усього їх експорту з України та 5,5% обсягу поставок усіх наших товарів на ринок РФ.

Більш чи менш значною залишається частка Росії в зарубіжних поставках лише кільканадцять видів продовольчих товарів, експорт яких до РФ у річному еквіваленті становить принаймні \$1 млн, а частка в загальному їх вивозі з України — 10% і більше (див. «Крихти зі столу»).

Водночас слід зазначити, що обсяги постачання на російський ринок більшості цих товарів також стрімко зменшуються. Наприклад, свинини в серпні поточного року поставили лише на \$2 млн, тоді як за попередні сім місяців — \$37,8 млн, тобто в середньому \$5,4 млн за місяць. Яловичини — відповідно \$1,5 млн і \$33,8 млн (або в середньому по \$4,8 млн за місяць). Консервованих овочів (крім томатів) у серпні продано лише на \$0,4 млн, тоді як за попередні сім місяців — на \$6,7 млн, або в середньому по \$0,95 млн за місяць. За такої динаміки до моменту потенційного введення ембарго поставки цих ключових на сьогодні позицій продовольчого експорту до РФ можуть наблизитися до мінімальних цифр.

КРИХТИ ЗІ СТОЛУ

За останні роки українські постачальники фактично пішли з російського ринку продовольчих товарів. Від колись значних обсягів поставок на «основний ринок» лишилися окремі крихти. Продовольчі товари, для яких РФ є одним з основних ринків збуту й річний обсяг поставок яких до Росії становить \$1 млн і більше, січень — серпень 2015 року

За оперативними даними Державної фіскальної служби

Значні обсяги продовольчих товарів, для яких Росія все ще залишається найбільшим експортним ринком, уже постачаються на інші. Наприклад, крохмаль, 44,9% експорту якого все ще надходить до РФ, у чималих обсягах збувається також до Індонезії (33%). Аналогічна ситуація і з морозивом: до Росії досі надходить 46% українського експорту цього продукту, проте воно постачається також до Молдови (29,7%) та Ізраїлю (19,5%). За експортом есенцій та екстрактів чаю і кави з України РФ (16%) значно поступилася Молдові (25,3%), як і за обсягами поставок готових соусів та приправ.

Експортери низки інших продовольчих товарів, для яких російський ринок колись був основним, уже переорієнтувалися на інші ринки, в одних випадках компенсуючи втрати російського ринку, в інших — значно зменшивши загальні обсяги вивозу. Основними ринками збуту м'яса птиці, наприклад, стали Ірак та Нідерланди (40,8%, або \$70 млн), яєць — Ірак та Об'єднані Арабські Емірати (86,1%, або \$43,8 млн), твердих сирів — Казахстан і Молдова (79%, або \$12,1 млн), вершкового масла — Марокко та Єгипет (41,1%, або понад \$8,2 млн). Висока географічна диверсифікація досягнута наразі за експортом інших видів молочної продукції (частка найбільших зарубіжних споживачів зазвичай не перевищує 10–15%).

Протягом останніх років було наочно спростовано популярний міф російської пропаганди про те, що «продукція української харчової промисловості не конкурентоспроможна на європейському ринку, де вистачає своїх товарів», як і твердження, що до ЄС може експортуватися лише сільськогосподарська сировина, а готові вироби української харчової промисловості мають шанси тільки на ринку Росії та інших держав СНД. Реальність виявилася зовсім іншою: за перше півріччя 2015-го до ЄС було спрямовано майже третину (32,4%) усього експорту готових харчових продуктів, а до РФ — лише 5%.

За результатами першого півріччя 2015-го європейський ринок значно переважає російський для всіх галузей харчової промисловості.

Наразі абсолютні цифри порівняно незначні: за перше півріччя постачання українських готових харчів до ЄС становило \$387,6 млн. Однак і це означає, що в річному вимірі європейський ринок уже зараз здатен забезпечити українській харчовій промисловості обсяг збуту близько 20 млрд грн із перспективою зростання в міру адаптації стандартів якості та безпеки цієї продукції. Натомість до РФ у першому півріччі було експортовано готових виробів української харчової промисловості лише на \$56,3 млн, однак, як було показано вище, з кожним місяцем ці обсяги зменшуються, і за результатами вже цього року (навіть без ембарго) навряд чи йтиметься більш ніж про 1,5–2 млрд грн.

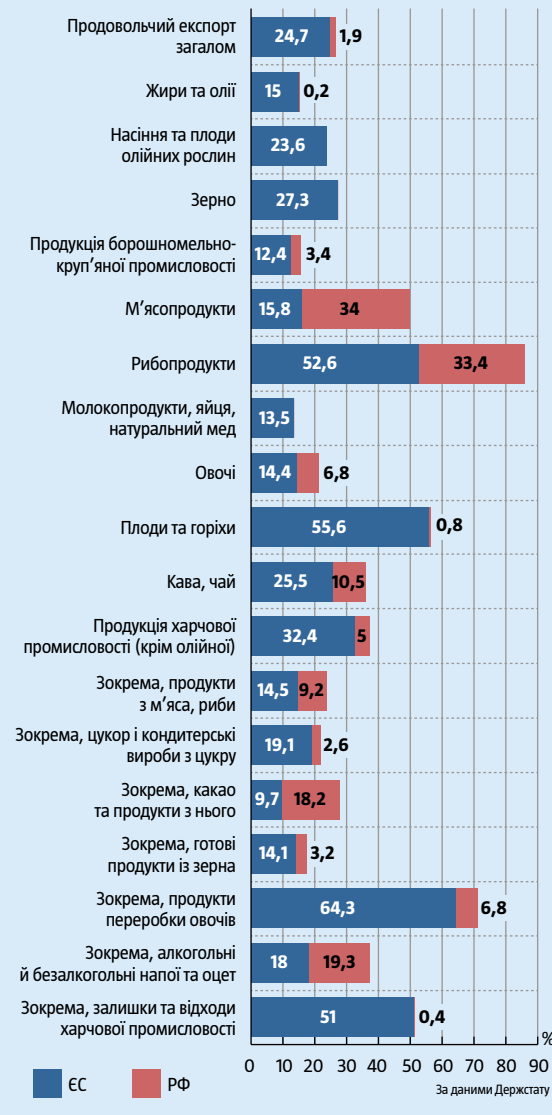
Спробуємо поглянути, як вплинула на обсяги виробництва різних продуктів сільського господарства та харчової промисловості втрата ринку РФ, із якою свого часу пов'язували апокаліптичні прогнози.

Найбільше від торговельних воєн із Росією постраждало виробництво шоколаду та кондитерських виробів із цукру, обсяг якого в першій половині 2015-го був на 40,4% меншим порівняно з тим самим періодом 2010-го, плодоовочеконсервна, де падіння становило 28%, значно менше постраждала мо-

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ В ДІЇ

За поодинокими винятками, на ринку ЄС збувається в рази більше українських продовольчих товарів, аніж у РФ. Вироби з високою доданою вартістю не виняток

Частка ринків ЄС та Росії в експорті окремих груп продовольчих товарів з України, перше півріччя 2015-го, %

локопереробна зі скороченням на 7,6%. Не помітили втрати російського ринку виробники яєць: у першому півріччі 2015-го порівняно з аналогічним періодом 2010-го вони реалізували продукції на 12,5% більше (9,17 млрд шт. проти 8,15 млрд шт.). М'яса в живій вазі було вироблено на 22,1% більше (1,55 млн т проти 1,27 млн т).

Від втрати російського ринку внаслідок торговельних обмежень останніх років оговталася виробництво вершкового масла та різних видів рідкого молока: у фізичному обсязі (тобто в кілограмах та літрах) у липні 2015-го воно перевищило показник липня 2012-го відповідно на 19,1% та 2,6%. Натомість виробництво кисломолочної продукції і твердих сирів все ще залишається на 18,6% і 24,5% меншим, аніж три роки тому.

Оскільки підсумки вирощування овочів та плодів і ягід у 2015-му підбивати ще рано, порівнюватимемо дані за 2014 та 2010 роки. Тут так само помітне суттєве збільшення виробництва: овочів відкритого ґрунту — з 8,12 млн т до 9,64 млн т (або на 18,7%), плодів та ягід — з 1,75 млн т до 2 млн т (на 14,4%).

Компенсатором падіння поставок до Росії стала не лише менш або більш успішна переорієнтація виробників різних видів продукції на нові ринки, а й той факт, що переважна частина галузей харчопрому, як і тваринництво, овочівництво чи садівництво, в Україні орієнтуються насамперед на внутрішній ринок. Частка їхньої продукції, яка реалізується за межі країни, була і є зазвичай незначною. Наприклад, у першому півріччі 2015-го в м'ясопереробній промисловості йшлося лише про 0,9% реалізації за межі країни, у цукровій — 1,4%, молокопереробній — 5,8%, пивоварній — 6%, спиртово-горілчаній — 10%, кондитерській (вироби з борошна) — 11,7%, виноробній — 16%, плодоовочеконсервній — 21%.

До значною мірою експортоорієнтованих у харчовій промисловості належать хіба що виробники тютюнової продукції (41,5%), шоколаду та кондитерки з цукру (40,8%), готової їжі (30,6%). Проте тут показники все ж таки нижчі, ніж у переважній частині галузей машинобудування чи металургії. Найбільше ж залежна від зовнішніх ринків олійно-жирова промисловість, (51% якої спрямовується на експорт), по суті, відсутній на російському ринку, а на світовому має географічно дуже диверсифіковані ринки збуту.

ПОТЕНЦІАЛ ВІДПОВІДІ

На відміну від 2014-го, коли було укладено угоду про відтермінування набрання чинності економічної частиною Угоди про асоціацію з ЄС, цього року Україна, схоже, таки готується дати Москві відкоша. Зокрема, після останніх переговорів із російською делегачією голова українського МЗС Павло Клімкін заявив, що більшість українських експортерів «шукають виходи на нові ринки й не сподіваються на російський, оскільки вважають, що суто політично обґрунтовані рішення російського уряду не дають підстав очікувати передбачуваних економічних дій РФ у майбутньому». А прем'єр-міністр Арсеній Яценюк пообіцяв, що, «незважаючи на всі застереження та залякування з боку північного сусіда щодо введення ембарго та подальшого економічного тиску на Україну, ми чітко заявляємо: перше — угода набере чинності, друге — Україна [...] є частиною європейського економічного простору, третє — ми готові до введення РФ ембарго. І четверте — ми дамо гідну відповідь, якщо Росія не скасує свої постанови й відповідне ембарго буде введено». Втім, у разі торговельної конфронтації в зону ризику потраплять аж ніяк не постачальники продовольчої продукції, проти яких має бути введено ембарго. Основні обмеження можуть бути спрямовані на постачальників низки промислових товарів із України. І якщо більшість видів продукції машинобудування та стратегічної хімічної сировини, найімовірніше, уникнуть проблем через тісну кооперацію та залежність від них російських партнерів, то постачальники багатьох видів готової кінцевої продукції, особливо споживчих промтоварів, можуть зазнати пресингу.

Тим часом дані за перше півріччя 2015-го свідчать, що Росія залишається основним споживачем

для українських експортерів паперово-картонної продукції (\$165,44 млн, або 61,8%, проти \$21,8 млн до ЄС), пластмаси та полімерних матеріалів (\$80,7 млн, або 50,9%, проти \$39,5 млн до ЄС), керамічних виробів (\$37,8 млн, або 54,3%, проти \$8,5 млн до ЄС), окремих видів готової продукції з металу, низки інших споживчих промтоварів, як-от побутова хімія (\$24,8 млн, або 55,9%, до ЄС — лише \$5,5 млн). Значна залежність від російського ринку також в експортерів меблів з України (\$63,8 млн, або 34,7%, проти \$79,7 млн до ЄС). Як бачимо, у зазначених випадках йдеться про обсяги суттєво вищі, ніж у разі більшості видів продукції АПК. Крім того, паперово-картонна, металообробна та хімічна галузі промисловості за межі країни збувають майже третину продукції, керамічна — 42,3%, меблева — 55%. І саме ці галузі потенційно найбільш уразливі до російських обмежувальних заходів.

КОМПЕНСАТОРОМ ПАДІННЯ ПОСТАВОК ДО РОСІЇ СТАЛА НЕ ЛИШЕ УСПІШНА ПЕРЕОРІЄНТАЦІЯ ВИРОБНИКІВ НА НОВІ НАПРЯМКИ ЕКСПОРТУ, А Й ТОЙ ФАКТ, ЩО ЧАСТИНА ГАЛУЗЕЙ РОБИТЬ АКЦЕНТ НА ВНУТРІШНІЙ РИНОК

У цьому разі лишається покладатися лише на інструментарій захисту їхніх інтересів за допомогою механізмів Світової організації торгівлі та погрози заходами у відповідь щодо російських товарів, які постачаються до України. І стереотипи, ніби нам нічим відповісти, адже російські поставки складаються з товарів критичного імпорту, насамперед енергоносіїв, обмеження на які шкодитимуть інтересам самої України, також не відповідають дійсності. Зменшення в останні роки закупівель нашою країною російського газу та цін на нього на світовому ринку призвело до того, що частка енергоресурсів в українському імпорті з РФ у першому півріччі 2015-го впала до 44,9%. Неенергетична його складова становить \$1,58 млрд, що лише в півтора раза менше, ніж увесь обсяг українських поставок до Росії. Тож відповідати є чим чи, власне, по чому. Зокрема, лише за півроку з РФ було завезено хімічної продукції на \$582,1 млн (добрива, пластмаси та полімери, ефірні олії, каучук і гума). На \$390,6 млн із Росії надходить продукції машинобудування, значна частина якої є кінцевою продукцією, а не комплектуючими для українських підприємств. А отже, вона також може стати об'єктом обмежувальних заходів у відповідь з боку України. Ще на \$116,4 млн було імпортовано з РФ продукції чорної металургії, на \$94,9 млн — кольорових металів та виробів із них.

Врешті, російський продовольчий експорт до України у першому півріччі 2015-го становив \$72,2 млн, ще на \$39,5 млн було поставлено тютюнової продукції. Цей аспект заслуговує на особливу увагу в контексті російських погроз продовольчим ембарго. Адже продовольчий імпорту із РФ до України — це переважно готова продукція харчопрому (\$66,7 млн, тоді як власне продукції сільського господарства — лише \$5,5 млн). У результаті РФ постачає до України її навіть більше, ніж ми до РФ. ■

Ахметов як міфічний персонаж

Денис Казанський

Достовірної інформації про найбагатшого олігарха країни так мало, що будь-які спроби оцінити цю персону приречені на вивчення чуток і легенд

Найбагатша людина України олігарх Рінат Ахметов водночас є однією з найзловісніших політичних фігур. Принаймні так прийнято вважати. В Україні олігарх має вкрай негативну славу. Похмурий шлейф за Ахметовим тягнеться ще з 1990-х. При цьому навряд чи хтось із журналістів чи простих обивателів може точно сказати, чим саме займався Ахметов у ті роки. Чулки ходять різні. При цьому особистість олігарха досі більшою мірою оповита міфами та домислами, правдивість яких ніхто не зміг ані спростувати, ані довести.

Загалом подібний міфічний і деколи навіть містичний ореол характерний не тільки для Ахметова, а й для багатьох інших значущих фігур в українській політиці. Період первинного накопичення капіталу, напевно, із задоволенням забули б усі політики та бізнесмени. Сьогодні про ці часи воліють відмовчуватися, а там, де існує брак інформації, місце фактів завжди посідатимуть домисли та чулки. Але все ж у біографії Ахметова занадто багато білих плям навіть як для українського політика.

В офіційній біографії молоді роки олігарха ніяк не відображені. Вона стверджує, що Ахметов став відомим у середині 1990-х після того, як сів у крісло президента донецького ФК «Шахтар» і в 1995-му заснував Донгорбанк. У 2001-му здобув вищу освіту. Про те, що цьому передувало, не говориться. Ахметов не прийшов у бізнес із комсомолу, як Тігіпко чи Єфремов, не зробив кар'єри на заводі, як Скудар чи Бойко, не одружився з донькою президента, як Віктор Пінчук, не заробив швидких грошей на торгівлі, як Порошенко. Про свою юність він розповідає неохоче, але при цьому зізнається: вона була дуже бідна.

«Жили ми в будинку на 20 квадратних метрів. Спали на підлозі, на розкладачці. У будинку не було ні туалету, ні умивальника. Туалет був на вулиці, вмивалися ми теж на вулиці, з кухля», — описував Ахметов свої юні роки.

Звичайно, коли людина, яка жила в таких злиднях, раптом за кілька років стає олігархом, питання виникнуть мимоволі. У 2006 році журналістка Тетяна Чорновол приїхала на батьківщину Ріната Ахметова, до селища Північне на околиці Донецька, і поговорила з людьми, які пам'ятали його молоді роки та були свідками сходження до олігархічних вершин. Сусіди та знайомі Ахметова розповіли журналістці, що в молодості він заробляв на життя грою в карти, а також брав участь у кримінальних розборках та здиригстві. Бізнесмен болісно відреагував на публікацію і 30 березня 2007 подав позов до суду Лондона на видання «Обозреватель», для якого написала своє розслідування Тетяна Чорновол, із вимогою визнати опубліковану інформацію наклепом. Рішення було винесено на користь донецького олігарха. При

цьому ніхто з редакції «Обозревателя» на суд до столиці Британії не прилетів.

Феміда стала на бік Ахметова, оскільки опубліковану журналістами інформацію практично неможливо було перевірити чи довести. По суті, Чорновол опублікувала лише спогади та розмови ахметовських односельців, які могли розповісти неправду та чулки. Але в Україні майже ніхто не сумнівається в достовірності того матеріалу. Навіть у Донецьку, де ставлення до олігарха досі лишається лояльним, навряд чи хтось заперечуватиме, що він мав стосунок до криміналітету. Просто для багатьох донеччан ця інформація не є приводом для несприйняття бізнесмена. Таким чином, бандитське минуле Ахметова — це водночас і реальність, і міф: суд не дозволяє нам закидати Рінату Леонідовичу кримінальні зв'язки, але сама логіка невблаганно приводить нас до відповідного висновку. До 1996 року Ахметов, як відомо, був найближчим соратником донецького кримінального авторитета Ахатя Брагіна, який загинув унаслідок вибуху на стадіоні «Шахтар». Після смерті Брагіна Ахметов змінив його на посаді президента донецького футбольного клубу. Тісна співпраця з таким суперечливим персонажем не залишила б чистою будь-яку бездоганну репутацію.

КРАХ РЕЖИМУ ДОНЕЦЬКИХ НЕ СТАВ КРАХОМ ІМПЕРІЇ АХМЕТОВА. ВПЛИВОВИЙ БІЗНЕСМЕН ДОСІ Є НАЙБАГАТШОЮ ЛЮДИНОЮ УКРАЇНИ І МРІЄ ПРО РЕВАНШ

У 1994-му тодішній начальник донецької міліції Аркадій Болдовський в інтерв'ю одній із місцевих газет відкрито назвав Ахатя Брагіна «головою найсильнішого в Донецьку мафіозного клану», причетного до замовних убивств. У той час бандити ще не встигли зростися з міліцією і взяти під контроль донецькі ЗМІ, тому такі пасажі з вуст правоохоронця та публікації їх у газетах були ще можливі. Пізніше мафіозі купили і міліцію, і провідні донецькі ЗМІ.

Як відомо, бізнес-імперію Брагіна (яку полковник Болдовський назвав «мафіозним кланом») успадкували не родичі загиблого, як за логікою мало бути в цивілізованій державі, а соратник Рінат Ахметов. Щоправда, останній у пресі Донецька згадувався переважно як бізнесмен, меценат і благодійник, бо саме він незабаром купив усі найпопулярніші газети й телеканали міста. У 2000-х Ахметов уже призначав своїх губернаторів та міністрів, тому те, за що колись Брагіна вважали бандитом, у ЗМІ Ахметова стали називати бізнесом і політикою.

ФОТО: УНІАН

Відверті архіви. У донецькій пресі 1990-х можна знайти згадки про кримінальне оточення Ахметова

У 2000-х йому приписували нечувану могутність і самодурство. Ходили чутки, що провідний політик Донбасу Віктор Янукович не самостійна фігура, а просто «шістка» олігарха. Великої популярності набули історії про те, як Ахметов періодично б'є та принижує Януковича, коли той робить неправильні кроки. Особливо Рінат Леонідович нібито постарався після провалу донецького кандидата на виборах у 2004-му. Тоді Віктор Федорович, згідно з легендою, був побитий просто біля трапа свого літака на очах у почту.

Інша популярна легенда свідчить, що Ахметов трощить бейсбольною битою машини футболістів «Шахтаря» після програних матчів. У різних варіаціях вона переходить з вуст у вуста вже багато років. Джерела цієї легенди — публікація в німецькому тижневику Spiegel від 22 липня 2005 року. У ній німецький журналіст Олександр Швабе написав, що Рінат Ахметов розбив битою дороги автомобілі гравців «Шахтаря» після програшу клубу австрійській «Аустрії» з рахунком 1:5. Після виходу статті капітан команди Анатолій Тимошук заявив, що публікація є наклепом, порочить клуб і він особисто збирається подати на Spiegel до суду. Втім, позову так і не було, тож історія цілком могла бути реальною.

Пізніше, після того як Янукович виграв президентські вибори й досить швидко зосередив у своїх руках велику владу, міф про всемогутність Ахметова та керіваність Віктора Федоровича швидко розвіявся. На політичну арену вийшла «Сім'я», інтереси якої часто вступали в конфлікт з інтересами олігарха. Зокрема, інтересам Ахметова суперечив нелегальний вугледобуток, який контролював син Януковича Олександр. Підконтрольні Ахметову ЗМІ завжди охоче друкували матеріали про нелегальні кар'єри та копанки, які демпінгували на ринку, заважаючи продавати вугілля ДТЕК.

Утім, до відкритої ворожнечі справа так і не дійшла. У період президентства Януковича статки Ахметова тільки збільшувалися, його імперія поповню-

валася новими активами й загалом олігархові гріх було скаржитися на життя. Повалення Януковича, безумовно, стало ударом для Ріната Леонідовича. Однак крах режиму донецьких не став крахом імперії Ахметова. Впливовий бізнесмен досі є найбагатшою людиною України і мріє про реванш.

Після початку війни на Донбасі старі легенди, якими був оповитий його образ, зближкли і втратили свою актуальність. На перший план вийшла дискусія про роль Ахметова в розпалюванні війни та організації антиукраїнського путчу на Донбасі. Колишні гріхи тепер мало кого цікавлять. Ахметову, як і Коломойському, могли б пробачити все, якби навесні він врятував Донбас від війни й швидко придушив путч сепаратистів. Однак він зайняв іншу позицію: протягом весни на словах підтримував територіальну цілісність України, однак при цьому обіцяв не допустити розгону бандформувань сепаратистів, не реагував на мародерство й насильство бойовиків «ДНР» у Донецьку, закликав владу почути російських терористів Стрелкова та Бородая, видаючи їхні вимоги за «голос Донбасу».

Суперечки про те, яку роль Ахметов відіграв у створенні «ДНР», не вщухають і сьогодні. Досі не зрозуміло, чи був олігарх ляльководом лідерів антиукраїнського повстання, чи просто на якомусь етапі спробував «примазатися» до путчу й використовувати протести на Донбасі у своїх цілях. Проте його вина в тому, що Донбас охопила пожежа війни, безумовно, велика. Разом із тим на певному етапі конфлікту він явно втратив контроль над ситуацією і зберіг свій бізнес лише тому, що з Москви не надійшов наказ про експропріацію.

Черговий міф про Ахметова каже, що Путін зараз фактично передає окупований Донбас під його контроль, а сам олігарх перетворюється на виразника інтересів Кремля в Україні й діє у зв'язці з керівництвом Росії. І як більшість міфів про Ахметова, цей також радше схожий на правду, ніж на чутки. ■

Перемир'я

Коли мовчать гармати

Юрій Макаров

На Донбасі не стріляють. Епізодичні ексцеси й провокації чомусь не рахуються, так само як і рейди ворожих диверсійних груп, хоча від них також гинуть українці. Гаразд, хай буде так: відкритих бойових дій немає. Не відомо, чи надовго. Не виключено, що нове загострення станеться після запланованого Кремлем бенефісу свого головного фігуранта на Генасамблеї ООН, тобто коли зникне потреба в сприятливому інформаційному тлі. Виходитимемо з гіпотези, що перемир'я—це надовго. Яким чином українці використають хай тимчасовий, хай непевний і багато в чому принизливий, але мир?

Насправді кожен день так чи так роз'їдає залишки віри, позитивні сигнали суспільству перекриваються негативними, і баланс, схоже, не на користь нової України. Кожен успіх—справжній чи уявний—на шляху реформ викликає зустрічні запитання. Патрульна поліція відразу завоювала симпатію громадян, а що там із трансформацією решти правоохоронних органів і, головне, судової гілки влади? Театралізований арешт під куполом дрібного хабарника тільки нагадав про безкарність винних у розстрілі Майдану, стовпів «вертикалі» Януковича й відвертих навколотовладних сепаратистів. Запровадження електронних закупівель і збереження в недоторканості інших корупційних схем.

Утім, є істотна різниця між теперішніми симптомами соціальної депресії й розчаруванням осені 2005 року. Нинішній громадянин досвідченіший, відповідальніший, його ідеалізм значно доросліший, фактично йдеться про нове покоління українців, які сформувалися вже за часів незалежності й мають відносно чітке уявлення про бажану модель майбутнього устрою країни.

І зовсім уже принципова відмінність поточного моменту: патріотизм. Нині він заволодів тими, хто 10 років тому сповідував у кращому разі лояльність, у гіршому—глибоку байдужість до українського проєкту. Перепрошую за банальність: за що стояли на Майдані? Як максимум, в ідеалі—щоб усе було, як в ідеальній (тобто уявній, майже неіснуючій) збірній Європі... Як мінімум за те, щоб знищити огидну монополію на владу, яка, зрештою, зводилася до централізованого дозволу сьорбати з корита. Мінімуму досягнуто: монополії немає. Є відверте, часом нахабне змагання різних сил, але змагання!

Які ж сили сьогодні конкурують в Україні за визначення подальшого порядку денного? Їх неважко перелічити: а) магнати (вони ж великий бізнес, вони ж «олігархи», хоча від останнього визначення ми вже пропонували відмовитися за невідповід-

ністю форми змісту); б) бюрократія; в) громадянське суспільство. Не забуваймо ще про г)—спецслужби братнього агресора, які здатні чинити вплив на п. а та б. Армія неоднорідна (і розподіл проходить не лише по лінії окоп/паркет), дрібний і середній бізнес позбавлені суб'єктності, волонтери розпорошені, інтелектуали тим більше. Політичні партії, преса—здебільшого департаменти тих чи інших бізнесових груп, див. п. «а».

Старі еліти (п. а, б) взагалі нічого не навчилися за звітний період, і це змушує остаточно відмовитися від ілюзій щодо їхнього переродження, перезавантаження й перегляд мотивації. Єдине, що вони розуміють,—прямий тиск з боку суспільства. До того ж, на щастя, вони відчутно інфільтровані небайдужими пасіонарями, зарядженими на зміни. Ще маленька позитивна новина: втаємничені люди стверджують, що нинішня адміністрація перша, яка безпосередньо працює із соціологією, тобто відстежує суспільні настрої й готова з ними як мінімум рахуватися (або їх використовувати). Навіть спонтанні кампанії протесту в соціальних мережах з того чи іншого локального приводу подекуди викликають несподівано оперативний feedback, причинно-наслідковий зв'язок якого легко простежити. Щоб донести свою думку до тих чи інших владних структур (наприклад, органів обслуговування потреб громадян), достатньо різних форм, деякі з них старі, як сама демократія, деякі—надбання цифрового постіндустріального світу. У будь-якому разі робиться це не самотужки, і форми гуртування та самоорганізації активістів достатньо відпрацьовані за останні півтора року.

Звісно, існує небезпека: як визначити тонку межу між «розгойдуванням човна»—об'єктивно в інтересах чи буквально на замовлення сусіднього Мордора (не забуваймо про постійно актуальний п. г)—і таким комфортним непротивленням внутрішньому злу в умовах зовнішньої війни? Немає універсальної збірки правил на кожен випадок, натомість кожен із нас має людей, із якими він може порадитися, визначити пріоритети та об'єднатися заради досягнення спільної мети. Банально? Іншого шляху ще ніхто не винайшов. Інакше Лі Куан Ю, а його на обрії не видно.

Хай там як, а свобода сама по собі, навіть не підкріплена ані економікою, ані інститутами, чогось таки варта. Стара пострадянська система чинить опір, було б дивно, якби не чинила. Але об'єднання вільних людей здатне її похитнути вже сьогодні. Програми реформ не пишуться масами, для цього є експерти, але в умовах вільної України саме запит і активна позиція мас здатні домогтися їх запровадження та незворотності. ■

...ЩО ВСЕ НЕ НАМАРНЕ

Роман Малко

Затишшя на фронті ставить дуже багато незручних для влади запитань

Коли на голову не силуються ракети й міни, у тил не везуть труни із загиблими вояками і стрічки новин більше не сповнені зведень із передової, можна припустити, що війна нарешті закінчилася. Можна. Але не варто. Бо війна справді може закінчитися лише у двох випадках. Коли ворог знищений і його недобитки підписали капітуляцію, або коли знищені ви й по ваших трупах топчуться ворожі черевики. Вслякі інші ситуації, пов'язані із затишшям, — лишень тимчасове перемир'я, щоб передихнути, набратися сил і знову кинутись у бій.

Усе дуже просто й зрозуміло, щоправда, не для всіх. На жаль. Бо те, як поводитися українська влада, геть випадає за рамки будь-якої логіки й указує хіба, що вона або й справді вже виграла війну, чого прості смерті ще не встигли осягнути, бо погано поінформовані, або, що реальніше, має серйозні психологічні проблеми з ознаками неадекватності.

Про що йдеться? А йдеться насамперед про те, що Україна до війни й Україна сьогодні — це дві різні країни, різночасні. І річ не лише у значних втратах територій, тисячах загиблих та появою такого явища, як біженці. Країна змінилася ментально. Війна з різного електорату зліпила націю, яка вже вміє і може себе захищати. У цієї нації на руках тисячі одиниць зброї та боєприпасів, вона вже не боїться дивитися в очі смерті, бо навчилася з нею говорити в бою, і нарешті має можливість перевести подих та оглянутися довкола.

Що вона бачить? А бачить те, що нічого не змінилося. Не в сенсі створення патрульної поліції, а в трохи більшому масштабі. У сенсі «перетікання» беркутівців до Національної гвардії, у сенсі псевдолострації, у сенсі видавлювання законів у парламенті. Правила гри так і не змінилися, просто гравець перейшов на вищий рівень і тепер до його послуг більш вишукані трюки. Понад те, він став цинічнішим і нахабнішим, переоцінивши гіркий досвід своїх попередників і нахапавшись за півтора року війни всіляких гібридних ноу-хау. Його тепер не візьмеш голірuch і дерев'яні щити й палиці йому анітрохи не зашкодять, бо він вирішив працювати на випередження.

Те, що країна змінилася, гравець і сам добре знає. Він відчуває це навіть краще, ніж усі прості смертні вкупі, і такий стан справ його неабияк нервує. Бо насправді він волів би, щоб усе залишилося на своїх місцях, пам'ять затерлася і вівці знову повернулися до кошар, мов нічого й не сталося. Але так уже не буде...

Біда, страх, загроза смерті мають здатність об'єднувати. Дрібниці й непорозуміння завжди відходять у ці моменти на задній план. Бо хіба важливо, якою мовою говорить побратим, із яким ти сидиш в окопі, яких поглядів, правих чи лівих, волонтер, що привозить тобі «бронік», чи вояк, який пішов добровільно на смерть, аби захищати твій спокійний сон. Можна

заплющити очі багато на що, навіть на дрібні капості у вигляді порушення закону, на непрофесійність, на відверті проколи, які часом коштують чийогось життя, якщо це для спільного блага, для спільної перемоги, для вимріяного миру. Бо хто без гріха? Бо все це треба пережити й жодним чином не підіграти ворогові, не дати йому анінайменшого приводу нас перемогти. А далі якось розберемося, після перемоги.

І лише тепер, коли гармати нарешті втихли, все це недоказане, недовірене, недомовлене, починає вилазити на-гора. Лише тепер, прийшовши із фронту, людина, яка місяцями не може отримати посвідчення учасника бойових дій, починає дізнаватися, що, в час, коли її крило «Градом», якийсь шустрий хлопчина подвоїв свої статки, встиг кілька разів з'їздити на тепле море й надалі заробляє гроші, возячи за лінію вогню, фурами контрабанду. А ще дізнається, що співробітник МВС, який розбив на Майдані її голову, пішов на підвищення, що суддя, який її кидав за ґрати з політичних мотивів, так само сидить у тепленькому кріслі, що ті, хто стріляв у неї на Інститутській, ні в чому не винні, і їх, власне, ніхто не збирається карати, зате в поштовій скриньці знайшлася повістка: з'явитися в прокуратуру для свідчень про використання під час Революції гідності вогнепальної зброї... Поки що як свідкові, а далі побачимо.

ТЕ, ЩО НА ВУЛИЦЯХ МІСТ НЕ СТРІЛЯЮТЬ, А НА ЛІнії ЗІТКНЕННЯ МОЖНА БЕЗПЕЧНО ВИСУВАТИ ГОЛОВУ З ШАНЦІВ, АЖ НІЯК НЕ ОЗНАЧАЄ, ЩО ВІЙНА ЗАКІНЧИЛАСЬ І ЦЕ ПЕРЕМИР'Я НАДОВГО

Затишшя відкрило дивовижні суперечності в суспільстві, що тільки накопичувалися за час війни. Вони не вирішувалися, бо не було ні часу, ні можливості, і тепер нагадують радше старі нагноєні рани, які з кожним днем смердять сильніше. Чи готове суспільство нині дати собі з ними раду, важко сказати. Але воно дуже цього потребує, однозначно.

Чи готова влада нині почати розмотувати цей клубок? Швидше ні, аніж так. Йї комфортніше було б, якби все повернулося на круги своя: старі правила гри, старі схеми, старі такси. Можливо, тому вона так уперто, майже маніакально, прагнула припинити війну й перевести її в зрозуміле для себе гниле, але спокійне русло, де можна тихенько тягати золоту рибку, нічим не ризикуючи. Не перемоги у війні, а саме призупинити її, «порешать» і домовитися. Бо ані воювати, ані перемагати вона нині не готова, як і не готова змінюватися, про що слізно обіцяла зі сцени Майдану, коли все висіло на волосині й треба було обирати: пан чи пропав.

ФОТО: УНАН

Час переосмислення. Україна до війни й Україна сьогодні — це дві різні країни, різуче різні

Однак те, що на вулицях більшості українських міст не стріляють, а на лінії зіткнення можна безпечно висувати голову з шанців, аж ніяк не означає, що війна закінчилась і це перемир'я надовго. Дуже хотілося б, щоб надовго, але так не буде. Кінцева мета ворогом не досягнута, а здавати свої позиції не в його стилі. Ворога не можна недооцінювати, хоч би яким дурним він не видавався. Тому наступним кроком, поки карти не складуться й не трапиться нагода продовжити по-великому, стане брудна диверсійна війна, вправління в підлості, ницості й залякуванні. Все це класика жанру.

І не варто дивуватися, що ніхто з обіцяних, кого таврували представниками злочинного режиму, так нікуди не сів і навіть не схуд. Хлопці вже давно про все домовилися, розписали ролі й чудово їх грають. І все це шоу з реформами — звичайнісінький фейк, вимушена процедура, яку могли б віртуозно завалити вже на стадії підготовки, якби в процеси не вклинилися вищі сили, котрі вирішили, що Україна їм конче необхідна живою, принаймні як буферна зона на межі з непередбачуваним диким російським ведмедем. Наскільки в цих сил вистачить терпцю підганяти й давати потиличників українським «реформаторам»? Може, і надовго, вони люди толерантні. Але от чи стане його народові безконечно спостерігати за цим всім перформансом, запитання доволі риторичне. Судячи з того, що привезена з війни зброя раз по раз починає про себе нагадувати, запас довіри, відведений для переходу в життя по-новому, вичерпується навіть швидше, ніж ростуть тарифи. У що все це може перерости, навіть важко уявити. Але з огляду на те що єдиним аргументом влади у виправданні своєї нікчемності є ще неадекватніша поведінка, прикручування гайок, улаштування провокацій, призначення винних серед потенційних опонентів і спроба нейтралізувати найрадикальніший суспільний еле-

мент знищенням цілих політичних чи громадських організацій та рухів, про наслідки краще не задумуватися, а сподіватися чуда, як на Майдані.

Врятувати ситуацію може хіба що свіжа ескалація на фронті. Тоді воякам буде знову не до дрібних пакостей влади, суспільство знову згуртується в єдиний кулак і все притихне, бо рятувати Батьківщину важливіше, ніж з'ясувати, чому клерк С із зарплатою 3 тис. грн їздить на Porsche, а суддя Н забув задекларувати віллу на Майорці.

Ну а наразі працюють мінські домовленості. І санкції також. Президенту та його мудрій команді все вдалося, інакше бойовики так просто не кинули б напризволяще свою мрію загарбати весь Донбас, не кажучи про цілу «Новоросію», не припинили б гамселити по українських позиціях, не відвели б техніки. А тому, очевидно, у них там усе набагато гірше, ніж вони розказують. Путін їх нарешті зливає, і близький той час, коли українці, відкоркувавши шампанське, кинуться святкувати перемогу. Цілком можливо...

А втім, невирішені й накопичені проблеми рано чи пізно таки доведеться вирішувати. Бажають того вельмишановні олігархи та їх прихвосні чи ні. Пазл, що складається, не зовсім такий, який вони хотіли бачити. Двічі в одну річку не ввійдеш, як і не змусиш стрілки історії відкритися на два роки назад. Ризику підведено, Рубікон перейдено, і тепер усе залежатиме не так від таланту й спритності гравця, як від його вміння зупинитися й адекватно оцінити ситуацію. Бо народу насправді більше не треба крові, він утомився від неї, як утомився від брехні, лукавства, невідзначеності й безпорадності. І зброю він тягне додому не для того, щоб когось убивати, а щоб захиститися самому, бо більше ні на кого сподіватися. Єдине, що йому справді потрібне, — це надія та усвідомлення, що все пережите було не марне. Попереду є світло, до якого обов'язково вдасться дійти... ■

U.TYZHDEN@UKR.NET
ЗВЕРНИТИСЯ ЗА РІЗКОМ

Як скористатися примарним «миром»?

Ігор Лосєв

Тривале затишшя на фронті влада навряд чи зуміє використати раціонально

Нинішня влада радісно акцентує на тому, що, мовляв, нарешті завдяки її невтомним старанням на Донбасі настав мир. Насправді йдеться лише про тимчасове затишшя, аж ніяк не пов'язане з чеснотами діячів на Печерських пагорбах у Києві. Ніхто не знає, як довго воно триватиме (і чи триватиме взагалі) після виступу Путіна на сесії Генеральної Асамблеї ООН, де російському диктаторові треба буде постати перед світовим співтовариством у шатах миротворця. Однак ватажок «ДНР» Захарченко вже публічно попередив, що готується до наступу в глиб України. А коли врахувати, хто за ним стоїть... Коротше кажучи, жодних гарантій щодо цього «миру» ніхто не дає.

Та й хіба не переконались українці в тому, чого варті гарантії навіть провідних світових держав на прикладі Будапештського протоколу 1994 року?

Тут усе залежить від внутрішніх процесів свідомості лідера РФ, у котрій немає механізмів стримування будь-яких авантур автократа. Не можна виключити, що в Путіна виникне ідея розрубати геополітичний вузол одним ударом, себто фронтальним наступом на Київ, Дніпропетровськ, Одесу, поставивши світ перед доконаним фактом. Звідки ми знаємо (крім базікання політологів), що такого не буде?

Тому розраховуймо на краще, а готуймося до гіршого. Звісно, давати поради нинішній владі України — справа невдячна й нікчемна. Її більше

ФОТО: УНАН

Тривожна тиша. Непередбачуваний ворог змушує тримати порох сухим і чекати удару будь-якої миті

цікавлять традиційні для нашої «еліти» бізнесючі питання. Якщо, згідно з публічно виголошеними на телеканалі «112 Україна» даними Юлії Тимошенко, в Україні на фронт постачають пальне за цінами на 30–40% вищими за ринкові, то які можуть бути поради? Цим керманічам уже нічим не допомогти.

Фронтальний наступ військ Російської Федерації цілком можливий. Що може й повинна зробити Україна, щоб убезпечити себе від настільки небажаних подій? Часу, на жаль, дуже мало. Влада (маючи півтора року) його бездарно згаяла, всупереч переможно-безвідповідальним заявам своїх речників. Звичайно, не найвся — не наліжешся... Те, що треба було в лихоманковому режимі робити півтора року, важко виконати за два-три тижні путінського «затишшя». А варто було б створити систему укріплених районів від Чернігова на півночі до Бердянська на півдні, такий собі «східний вал», що прикривав би лівий берег Дніпра, систему укріплень навколо Харкова, Дніпропетровська й Запоріжжя.

Необхідна й стратегічна «завіса» на всю довжину кордону з Білоруссю, принаймні доки вона є фактичним протекторатом Москви.

Усе це так чи так доведеться робити, якщо ми (чи влада України) збираємося залишитися незалежною державою. Саме це є головним і вирішальним, а зовсім не місцеві вибори, які нічого принципово не змінять. Якщо вже перегони проводити, то президентські й парламентські, адже сьгоднішні очільники наочно продемонстрували феноменально низький рівень ефективності.

Бізнесмен Порошенко не раз показував, що не здатен бути успішним лідером нації, яка воює, не може осмислити весь обсяг завдань, котрі стоять перед Україною в особливий період.

За такого тупикового керівництва будь-які рекомендації втрачають сенс. Ефективна влада зрозуміла б, що, скориставшись передовою в активних бойових діях, слід негайно змінити вище командування Збройних сил, призначити на ключові посади талановитих командирів середньої ланки, які найкраще проявили себе в реальних боях на Сході. До речі, Порошенко вже пристав на пропозицію, зокрема, й автора цих рядків щодо запровадження в українській військовій ієрархії персонального звання «бригадний генерал» для тих офіцерів, що особливо відзначились у війні. Але тут питання не в погонах як таких, а в забезпеченні кар'єрного ліфта для військових талантів в обхід радянсько-бюрократичної схеми висунення керівних армійських кадрів. Проблема полягає в тому, як відділити талановитих і здібних командирів від бездарних та безнадійних, передавши важелі управління ЗСУ в руки першим і позбавивши впливу на командування військами других. «Бригадний генерал» — це, сказати б, кандидат на входження до складу мілітарної верхівки нашої країни. Треба якнайшвидше усунути череватих чиновників військового відомства, котрі тільки шкодять справі активізації національної оборони, всіляко збільшуючи документообіг і місяцями не з'являючись на бойових позиціях. Солдати й офіцери мають бачити своїх генералів і вірити їм. У переможних арміях воєначальники

часто керували бойовими діями безпосередньо на передовій, звісно, ризикуючи власним життям і здоров'ям. Чи можна чекати такого від геть zdeграваних протягом періоду тріумфальної корупції пострадянських командувачів?

Судячи з усього, стратегія нинішньої влади в цій війні зводиться до наміру «відсидітися», «пересидіти» Путіна. Однак ця стратегічна «мудрість» гарантує поразку. Так, укріплення потрібні, оборонні бої потрібні, але ніхто не може скасувати маневр, мобільні дії, швидку реакцію на активність супротивника та навіязування йому власного порядку денного на фронті. Саме тому в глибокому тилу без зайвого афішування треба сформувати три-чотири мобільні корпуси (загальною чисельністю 50–60 тис. бійців), максимально добре озброєні, забезпечені всім необхідним (зокрема, і найкращими офіцерськими кадрами), що могли б бути використані на найзагрозливіших напрямках удару військ агресора, а також самі створювали б загрози ворогу. Вони, окрім того, виконували б функцію стратегічного мобільного резерву. Дуже важливою для України є система противітряної оборони, адже ніхто не може обіцяти, що Російська Федерація й надалі не використовуватиме проти нас свої військово-повітряні сили. Наша авіація доволі слабка (спасибі Кравчукові, Кучмі, Ющенкові та Януковичу), ВПС — це справді наддорогий (як і ВМС) вид збройних сил, і аж ніяк не кожна країна може собі дозволити володіти сучасною бойовою авіацією. Наприклад, члени НАТО

СУДЯЧИ З УСЬОГО, СТРАТЕГІЯ НИНІШНЬОЇ ВЛАДИ В ЦІЙ ВІЙНІ ЗВОДИТЬСЯ ДО НАМІРУ «ВІДСИДІТИСЯ», «ПЕРЕСИДІТИ» ПУТІНА. ОДНАК ЦЯ СТРАТЕГІЧНА «МУДРІСТЬ» ГАРАНТУЄ ПОРАЗКУ

Естонія, Латвія та Литва її взагалі не мають. Їхній повітряний простір охороняють бойові літаки інших країн-союзниць: Великої Британії, Канади, Бельгії, Данії, Нідерландів та ін. Україна могла б компенсувати брак достатньої кількості сучасних винищувачів великою кількістю наземних систем зенітно-ракетної зброї та засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ). Тим більше що заводи нашого ВПК можуть бути зорієнтовані на випуск такої продукції. Однак для цього вся промисловість України має працювати в режимі воєнного часу. І влада з усіма її інституціями також. Є ще один важливий аспект. Певна частина нашої території може бути окупована, а там вистачає патріотичного населення, яке реально було б згуртувати заздалегідь у партизанські загони й підпільні групи. Але влада цього народного патріотичного руху смертельно боїться, відчуваючи, що він об'єктивно спрямований не лише проти зовнішнього ворога України, а й проти того, що патріоти називають «режимом внутрішньої окупації»...

Наразі я більш ніж певен: «затишшям» нинішня влада (принаймні в інтересах України) не скористається ніяк, адже це їй притаманно. ■

Важка невизначеність

Денис Казанський

Зменшення інтенсивності бойових дій деморалізує бойовиків і мирних мешканців окупованого Донбасу

«Братній» кордон. Росія з власної ініціативи відмежовується від самопроголошених республік

Затишшя на фронтах вкотре поставило перед прихильниками «ДНР» і «ЛНР» питання: куди рухається їхній корабель і яка мета? Чутки про те, що кінець маріонеткових республік, які стали для Росії непотрібною та непосильною ношею, стрімко наближається, множаться в народі, але сприймаються по-різному. Хтось приймає їх на віру з надією на повернення стабільності та законності у складі України. Хтось, навпаки, не бажає вірити в можливість возз'єднання з Україною. Непримиренні українофоби втішають себе та інших тим, що Донбас тихою сапою все ж дрейфує в бік Росії, яка ось-ось роздаватиме донеччанам і луганчанам свої паспорти й урешті-решт включить Донбас до свого складу.

Невизначеність деморалізує тили бойовиків і народжує химери. У середовищі сепаратистів тривають мляві конфлікти і звучать взаємні звинувачення у зраді. Зокрема, кілька днів тому з'явилася інформація про конфлікт навколо батальйону «Сомалі», який очолює польовий командир Гіві. Його причиною стало те, що Захарченко прийняв рішення створити «національну гвардію» на основі своїх людей і відтіснити на другий план людей Гіві.

Сепаратисти характеризують ситуацію на фронті як мляву метушню. Кількість обстрілів з обох сторін значно зменшилася, але про повне припинення вогню говорити поки що рано. Хао-

тичні обстріли на різних ділянках фронту відбуваються майже щодня. Само собою велика частина бойовиків просто не мислить себе без воєнних дій в умовах мирного життя і тому робитиме все для «продовження банкету».

Хай там як, а набір найманців в армію «ДНР» триває і далі. Поки на фронті спостерігається відносне перемир'я, бойовики проводять навчання. Днями під Торезом відбувся так званий танковий біатлон, на якому сепаратисти хвалилися своєю бронетехнікою. Але життя вже показало, що без підтримки з Росії всі ці війська не здатні успішно вести бойові дії. Тож навчання більше нагадують спроби чимось зайняти бойовиків та не дати їхньому бойовому духу остаточно впасти.

Відомий російський блогер Борис Рожин, який підтримує сепаратистів, визнав у своєму дописі, що наступ бойовиків на українські позиції найближчим часом навряд чи можливий. Однак зазначив, що військторг (тобто Росія) продовжує поставку зброї бойовикам на Донбас: «Стосовно наступу настрої менш оптимістичні, часто згадують дебалансові проблеми, коли нові бригади показали себе не дуже добре. У цьому плані наступальні можливості Корпусу на даний момент вельми туманні. 100-ту бригаду РГ формують для того, щоб зберегти під Захарченка силовий ресурс, який з-під нього висмикнули, перевівши більшу частину особового складу РГ у Корпус. Щодо «військторгу», то там усе по-старому, працює в стандартному режимі.

Дещо з його роботи періодично просочується в соцмережі з причини недоробок військової цензури (яка в поточній ситуації дещо розслабилася) і вже традиційних косяків окремих військовослужбовців у соцмережах», — написав Рожин.

Разом із тим глава «ДНР» Олександр Захарченко під час свого візиту до Докучаєвська закликав населення готуватися до нової війни з Україною. Втім, подібна бойова риторика характерна для ватажка бойовиків, який таким чином, найімовірніше, намагається уникнути звинувачень у «зливів Новоросії».

«Не факт, що нам знову не доведеться воювати. Так, швидше за все, доведеться, і до цього моменту треба готуватися. ДНР — це вже не територія України, а незалежна держава. Треба запустити роботу з молоддю, починаючи зі школи. Аж до організації піонерських організацій, щоб діти розуміли, що вони живуть в іншій країні...» — цитує Захарченка сайт «Русская весна».

Визнають у середовищі бойовиків і різке збільшення потоків контрабанди зброї з Донбасу як в Україну, так і в Росію. Тисячі незареєстрованих стволів і гранат потрапляють до сусідньої держави через Ростовську область і далі розтікаються по країні. У пресі з'являється інформація, що нелегальну зброю активно скуповують у кавказьких республіках. Для протидії контрабанді на кордоні Луганської області з Росією сусіди навіть звели загородження, увінчане колючим дротом. Однак, незважаючи на це, у Ростовській області спостерігається зростання злочинів, пов'язаних із вогнепальною зброєю.

Утримання «ДНР» і «ЛНР» повністю лягло на плечі Росії, який дедалі важче нести цю непосильну ношу. Адже економічна ситуація на самому Донбасі навряд чи повернеться до довоєнних показників, поки в регіоні запралятимуть озброєні до зубів бандити. Уже згаданий російський блогер Рожин заявляє, що Росія даватиме гроші маріонетковим республікам лише в тій кількості, яка не дасть змоги їм померти з голоду. Однак обіцяного провокаторами навесні 2014 року покращення рівня життя очікувати не варто.

«Стосовно економічної підтримки. Республіки, як і раніше, отримуватимуть економічне підживлення з Росії, зокрема й фінансове. Велика частина потоків іде через Ростов. У цьому плані треба розуміти, що Донбас досить довго перебуватиме на частковому утриманні в Росії. Наскільки я розумію, поставлене завдання — налагодити життя в стилі «більш-менш», не допустивши повторення торішньої гуманітарної катастрофи, і стабілізувати ситуацію з фінансами. Молочних рік і киселих берегів, якщо хтось на них розраховував, можна не очікувати», — написав Рожин.

На сьогодні сепаратисти готуються до проведення власних виборів, а точніше до імітації виборчого процесу. Справжніх перегонів, зрозуміло, ніхто не чекає, і весь спектакль замислюється лише для того, щоб реформатувати склад окупаційних адміністрацій та поставити туди людей Плотницького й Захарченка.

У Донецьку та Луганську, здається, вже розуміють, що від номінальних лідерів «ЛНР» та «ДНР» мало що залежить і доля регіону вирішуватиметься в Москві. І поки що поведінка Путіна не викликає в прихильників приєднання до Росії оптимізму. Багато хто з них воліє вірити, що РФ «не кидає своїх». Така сліпа віра вже призвела до тисяч жертв на Донбасі. Схоже, криваві уроки війни йдуть на користь не всім його мешканцям. ■

К Н И Г А Р Н Я

REVISED & UPDATED

Чи надовго?

Підготував Станіслав Козлюк

Тиждень опитав волонтерів, чиновників та політиків щодо перспектив тривалого перемир'я

РУСЛАН ТКАЧУК,
голова військово-цивільної адміністрації
Трьохізбенки, Луганська область:

У Трьохізбенці зараз тиша. Проте лишається загроза терактів. Постійно знаходять зброю, боєприпаси на Луганщині. Найбільша проблема для нас зараз — це міни, розтяжки. Карт мінних полів майже немає, та і як можна

розмінувати розтяжки? Може бути така ситуація, що один день у нас тихо, а наступного вже люди підірвалися.

Цього перемир'я досягли несподівано. Поки затишшя, хочемо до холодів відновити будинки, які лишилися без дахів, скла. Також потрібно замовити твердопаливні котли, оскільки немає газу для опалення амбулаторії, садка, школи, ВЦА. Крім того, у нас кілька сіл у сірій зоні. Наразі ми там перереєструємо місцевих, щоб вони могли виїжджати на українську територію. Це кропітка робота, є небезпека надати можливість руху в Україну бойовикам. Щоразу треба знову й знову перевіряти людей. Також необхідно забезпечити доставку продовольства в ці райони. Наразі робимо це завдяки місцевим магазинам, які влаштовують виїзні лавки. Нещодавно визначилися з питанням перетину блокпостів для транспорту, який везе дрова, вугілля, продовольство. Існує проблема з інформуванням населення. Мобільний зв'язок у нас поганий, а з телебачення лише центральні телеканали, які нічого корисного людям у Трьохізбенці розповіді не зможуть. Тож ми зібрали кошти й поставили невеличку радіоточку на 30 км. Тепер плануємо роздати людям радіоприймачі, і можна буде інформувати їх про те, що відбувається в районі.

З підготовкою до зими ми не встигли. Щоб отопити Трьохізбенку, потрібна ціла колона автотранспорту. Нас може врятувати одне: відновлення газопроводу. Він, як озвучено, вестиметься не із Северодонецька, а зі Слов'янoserbsька (підконтрольна бойовикам територія. — Ред.). А якщо такі плани є, то це підтверджує, що тиша надовго.

ІГОР ЛУЦЕНКО,
депутат фракції «Батьківщина»:

Думаю, що слід очікувати затишшя. Я не називав би це перемир'ям. Оскільки перемир'я — це факт зусиль двох сторін. Ми ж маємо наслідок об'єктивних суспільних і військових процесів. Виснаження обох сторін, неможливість і небажання активних дій. Усе це логічно перетікає в затишшя. У майбутньому можуть з'явитися нові фактори, які спричинять ескалацію. Але поки що їх немає. У цей час ми повинні контратувати.

Але не у військовій сфері, а на інших фронтах: правовому, політичному та економічному. Якби не ініціатива кримських татар із блокування Криму, втрачали б час. Але зараз ми контратуємо на інформаційному фронті. Це правильно. Знову обговорюється проблема анексії півострова. Щодо Донбасу: нам треба захиститися від окупованих територій. Від міну від Криму звідти стріляють. Тому нам потрібно озброюватися, проводити вишколи армії і налагодити систему запобігання терористичним атакам. Виявлення таких обстрілів і запобігання їм мають бути. А у випадку вдалого обстрілу терористів ми повинні давати жорстку відповідь. Так, це не відповідає мінським угодам. Але їх повністю, зрозуміло, ніхто не виконуватиме.

ІГОР СОБОЛЄВ,
депутат фракції «Самопоміч»:

За час перемир'я в Збройних силах стало ключове завдання: сформувати справжній Генштаб. На жаль, ми не використали досвіду бойових командирів і далі живемо з пострадянськими генера-

лами на чолі. І це трагедія не тільки солдатів. Завдання номер два: наново набрати суди й прокуратуру, щоб запрацював закон. І завдання три: забрати по-максимуму державу з економіки. У такому разі ми можемо отримати економічне зростання, що дало б змогу переозброювати нашу армію. Я бачу три мінських сценарії, які кожна сторона намагається реалізувати. Порошенко, покладаючись на Мінськ, хоче виграти війну за незалежність за допомогою західних санкцій, економічного придушення російського режиму. Путін хоче за допомогою Мінська створити всередині України добре озброєні антиукраїнські налаштовані анклавні з формально українським законодавством, якими по факту керуватиме Кремль. І третій сценарій — сценарій західних держав: хай Україна та Росія розберуться між собою без проблем для нас. На жаль, жоден із цих сценаріїв не веде до реального встановлення миру. І що більше ми обмануватимемо себе, говорячи, що існують інші способи захисту незалежності, аніж сильні збройні сили, сильна економіка, згуртоване суспільство, то довше триватиме ця війна.

ТАРАС ЧМУТ,
волонтер:

У принципі, перемир'я виконується з обох сторін. Є накази про заборону відкривати вогонь, навіть якщо стріляють, із нашої сторони. І, за даними радіоперехоплень, з боку бойовиків також. У цей

час армія мала б продовжувати бойову підготовку, займатися ремонтом і введенням нової техніки в експлуатацію, закупівлею озброєнь, підготовкою лінії оборони, створювати запасні позиції, другу, третю лінії. Все це певною мірою зараз є. Формуються нові частини, збільшуються штати, відбуваються заміна й ремонт техніки. Це процес повільний, швидким він бути не може з певних причин.

Не думаю, що зараз буде значна ескалація конфлікту. Наступу з обох сторін бути не може, немає сил і ресурсів. Може бути хіба що ситуативне загострення. Стратегічної мети ти не досягнеш, лише зазнаєш втрат. Як у бойовиків під Мар'їнкою. Якщо Україна спробує піти в наступ, ситуація буде аналогічна. Наразі все зводиться до замороження конфлікту за сценарієм Придністров'я. Не думаю, що ми якісно контролюватимемо окуповані території, але вони нам не заважатимуть.

**ЕГОР ФІРСОВ,
депутат фракції
Блоку Петра Порошенка:**

Перемир'я є, і воно поки що результативне. Щодня ми бачимо дані про те, що на фронті не загинув жоден військовий і жодного солдата не поранено внаслідок бойових дій. І так триває вже кілька тижнів. Це перемир'я важливе для України тим, що є шанс зміцнити свою оборону. Треба враховувати: щодня конфлікт може знову спалахнути з новою силою. Це може статися після Генасамблеї ООН, після фейкових виборів, якщо вони відбудуться. Як на мене, Україні як цілісній державі треба вчитися жити без оглядки на Донбас. Цей конфлікт, можливо, триватиме рік, два, п'ять. Він не вирішиться умовно завтра-післязавтра. Доки сильна влада Путіна, протистояння існуватиме. Попри це, нам треба реалізовувати свій порядок денний. Насамперед ідеться про реформу оборонної галузі. А щодо окупованих територій, то потрібна політика поміркованої ізоляції. Поки ця територія не контролюється, поки Мінські угоди не виконані (не відведене важке озброєння, не взятий під контроль український кордон), ми не можемо постачати електроенергію, ми не можемо постачати газ, здійснювати соціальні виплати. Поки що ми йдемо правильним шляхом, але треба пришвидшуватися в певних сферах. Починаючи від оборонної галузі й закінчуючи державною службою. Важко прогнозувати розвиток подій. Путін постійно «качає» ситуацію. І заяви про вибори — це таке собі підняття ставок. Очільник РФ їхатиме на Генасамблею і щось виторгуватиме собі в обмін на скасування цих «виборів». Ну й варто розуміти: якщо вони відбудуться, кінець мінським перемовинам.

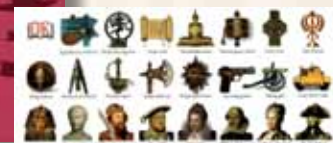
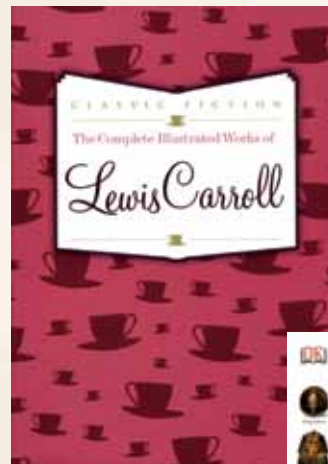

**МУСА МАГОМЕДОВ,
генеральний директор
Авдіївського
коксхімічного заводу:**

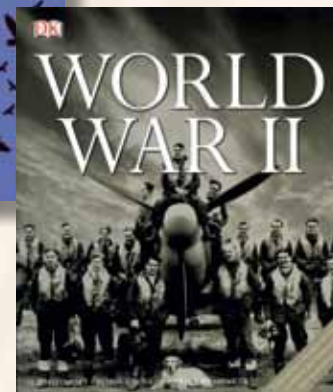
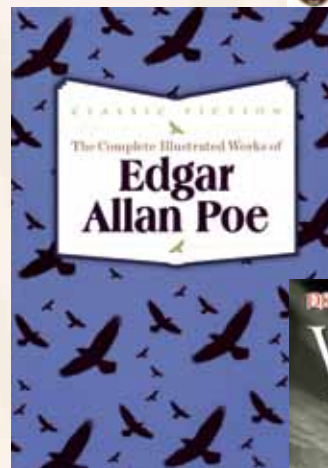
Перемир'я дотримуються. За цей час ми намагаємося відновити максимум із того, що пошкоджено внаслідок обстрілів. Скажімо, на п'ятий день перемир'я змогли розмінувати підходи до лінії електропередач. Латаємо дірки, підвозимо матеріали, виробляємо кокс. Спільно із залізничниками та саперами оглядаємо пошкоджені шляхи між Ясинуватою та Авдіївкою. Аналогічно працюють і з «тієї» сторони. Намагаємося підрахувати завдані збитки. Хоча для відновлення залізниці важливо, щоб з'явилися певні служби, ті самі прикордонники, скажімо. Відновлюємо місто. Закупили матеріали для відновлення мережі опалення, все передали Авдіївці. Також допомагаємо лікарні з переїздом в іншу будівлю. Аналогічно працюють міські служби. Варто зрозуміти, що це робота, яку потрібно виконати, щоб місто перезимувало. Сподіваюся, що відсутність активних бойових дій дасть нам таку можливість. Знаю, що є жорсткі команди з боку України не стріляти, вони виконуються. Так само, наскільки мені відомо, існують подібні розпорядження з «того» боку. Раніше багато говорили, що є неконтрольовані підрозділи з обох сторін, які ведуть бойові дії. Як виявилось, все керовано. Відповідно, якщо буде політичне рішення питання, перемир'я буде тривалим, ніхто особливо не стрілятиме. А якщо такого рішення не знайдуть, можемо чекати на новий виток конфлікту.

К Н И Г А Р Н Я

HISTORY
YEAR BY YEAR

Лабіринт відповідальностей

Алла Лазарева, Париж

Відносна тиша на Донбасі, загострення в Сирії та приплив мігрантів до ЄС дали змогу Росії розпочати нову власну гру на Заході

«Азараз я розповім вам, хто такий Путін», — пообіцяв Фредерік Понс, головний редактор французького ревью *Valeurs actuelles* («Сучасні цінності») та за сумісництвом лобіст Кремля. У цю хвилину з-під сцени виринув триметровий транспарант із написом «Путін — убивця!».

Мить істини, на жаль, тривала недовго. Працівники мерії фешенебельного XVI округу Парижа, де пан Понс презентував свою книжку з невібажливою назвою «Путін», змусили українських активістів негайно піти геть. Знайшовся обурений «учасник конференції», що озвіріло вчепився в український прапор, який тримала учасниця протестної акції. Тримавши знамено в руках, дядько на якусь секунду замислився та гидливо жбурнув його на підлогу, наче шмаття. Просто тобі «деенерівський» мітинг... Але в Парижі.

«Не Франція підтягує невиховану промосковську публіку до демократичних стандартів дискусії, а, навпаки, російська стилістика завойовує нові території», — прокоментував колега-телевізійник, який різного бачив, бо не перший рік відстежує кремлівських агентів у французьких політичних та економічних колах.

Охороні заборонили пускати назад, у приміщення мерії, чотирьох українців у заплямлених «кров'ю» футболках із даними про вбитих, поранених та зниклих безвісти за рік війни в Україні. «Шкода, що це були не Femem», — поскаржився невідомо кому Фредерік Понс і розпочав чергову апологетику господаря Кремля.

Книжка «Путін» вийшла друком понад півтора року тому. Фахівці видавничої справи сказали б: осетрина другої свіжості. Але Понс то за підтримки російської амбасадки, то під егідою пропутінської «Франко-російського діалогу» не втомлюється презентувати свою «новинку». Які проблеми? Росія запускає багатоходівку на примирення із Заходом. «Усе піде в юшку», — люблять казати французи, закликаючи до оптимального використання ресурсів. Щоб добру не пропадати, кремлівське лобі інвентаризує все, що має під рукою.

Часу обмаль: санкції почали даватися взнаки, тож Москва поспішає розіграти сирійську карту. Не без успіху: Путін уже їде і до Нью-Йорка на засідання Генеральної Асамблеї ООН у вересні, і до Парижа в жовтні... «Російській дипломатії вдалося скористатися двома больовими точками західного світу, — вважає політолог Ремі Дюбуа. — Перша — почуття провини перед бідними й убогими, раніше колонізованими народами. Друга — страх перед ісламським радикалізмом. Західний комплекс провини вкупі з небажанням діяти стали тим зручним

Путін не першої свіжості. Фредерік Понс презентує книжку про російського президента через півтора року після її виходу як «новинку»

контекстом, у якому Росія відновила свій вплив на Близькому Сході».

Лицар на білому коні, себто російський президент в іпостасі рятувальника світу від глобальної «Ісламської держави», вчасно підметушився. Тиждень Росії, організований «Франко-російським діалогом» у Національній асамблеї, мерії XVI округу та в інших паризьких закладах, на диво, збігся в часі з новою геополітичною ініціативою Кремля. «Економічний час важливіший за політичні труднощі», — наполягає Клод Гоасген, депутат, колишній міністр та господар мерії одного з найдорожчих у Парижі XVI округу.

Гоасген — один із десяти французьких депутатів, які брали участь у скандальній поїздки через Москву до окупованого Криму. «Франція підтримує в Сирії «Аль-Каїду», — втомлюється повторювати політик, проштовхуючи меседж: Башар аль-Асад — це менше зло. Необхідно мерщій скооперуватися з Росією та разом із Асадом повалити «ІДІЛ». А потім?

«Франції потрібен такий лідер, як Путін, — поділився Гоасген мрією з часописом *Figaro*. — Країні потрібен політичний діяч, який вивищувався б над іншими». Чи багато хто поділяє таку позицію у Франції? Мабуть, ні. Але в політичному класі країни не бракує прихильників швидкого згорання санк-

цій, цілковитого зняття з порядку денного української проблематики та відновлення повнокровної співпраці з Москвою.

Чи великі в прокремлівського лобі шанси, використовуючи перемир'я, повністю вивести Україну на задній план? Однозначно не скажеш. Поки в Єлісейському палаці Франсуа Олланд, в уряді існує принаймні прагнення зберігати добру політичну репутацію й не потрапити в тенета чергових маніпуляцій Кремля. Олланд, хоч який він холодний та ніби відсторонений, на щастя для України, не є жертвою московського гіпнозу, на відміну від Ніколя Саркозі, Марін Ле Пен, Жана-Люка Меланшона та багатьох інших політиків.

Дуже обережний і поміркований міністр закордонних справ Лоран Фабіус теж намагається тримати планку, нижче якої не годиться падати. Мабуть, також не випадково водночас із Тижнем Росії в Парижі у французькому парламенті відбулися слухання щодо відмови від поставок Mistral Москві. Опозиція на чолі із Саркозі напосілася на команду Олланда, звинувачуючи її в безвідповідальності й намагаючись відіграти ситуацію назад. «Якою виявилася б наша легітимність у рамках «нормандського формату», дуже корисного для врегулювання української кризи, якби ми здійснили поставки? — контраргументував Фабіус у сесійній залі. — Наскільки ми були б переконливими в очах наших європейських партнерів, якби поставивши Mistral, спробували просувати важливу для нас ідею європейської системи безпеки?»

Терміни «відповідальність» та «безвідповідальність» лунають у контексті російської активності в Сирії та спалаху міграції до Західної Європи як очевидний маркер. Ліві звинувачують правих в егоїзмі та небажанні ділитися з босими та голодними «награваним у колишніх колоній багатством». Праві наголошують на обмеженості європейського ресурсу, на ціні, яку треба платити за облаштування кожного новоприбулого сирійця або іракця в Європі, на небезпеці ісламського тероризму, яка є не лише ззовні, а й усередині...

Мир за будь-яку ціну, зокрема і в обмін на заморожування збройного конфлікту на Донбасі в його нинішньому стані на довгі роки, — така перспектива приваблює багатьох політиків Заходу. Переговори щодо Mistral — зайвий доказ цього. Париж дуже зацікавлений не потрапити до арбітражного суду через розрив контракту й вирішити проблему з Москвою «полюбовно», себто за взаємною згодою.

«Якби ми відмовилися від переговорів із Москвою щодо Mistral, то наразилися б на довгу процедуру, впродовж якої кораблі треба було б зберігати в себе та утримувати без можливості їх продати. Це коштувало б неймовірно дорого. Таку ситуацію мусили будь-що уникнути», — чесно зізнався в Національній асамблеї Лоран Фабіус. І додав, уже зовсім відверто: «Чи перестала Росія бути нашим партнером? У жодному разі ні!».

Відносне перемир'я на Донбасі, зменшення щоденних жертв з українського боку у справі, зокрема, багаторівневих франко-російських переговорів — у край доречна обставина для всіх, хто хоче або мусить про щось домовлятися з Кремлем. Ілюзію нової ситуації, а разом із нею ширше поле для маневру створено. Усім, кому вигідно повірити в мі-

тифікацію під назвою «Росія передумала воювати з Україною», карти в руки.

Врешті, московська гра не така складна, щоб її не прорахували на Заході. Кожен сподівається витягти свої каштани з вогню чужими руками. Чи усвідомлюють політики Німеччини та Франції відповідальність за те, що, перекривши Україні й Грузії шлях до ПДЧ у НАТО, вони, по суті, розв'язали руки Москві для агресії спочатку проти Грузії, а потім проти України? Усвідомлюють, але лише на індивідуальному, морально просунутому рівні.

МИР ЗА БУДЬ-ЯКУ ЦІНУ, ЗОКРЕМА І В ОБМІН НА ЗАМОРОЖУВАННЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА ДОНБАСІ, — ТАКА ПЕРСПЕКТИВА ПРИВАБЛЮЄ БАГАТЬОХ ПОЛІТИКІВ ЗАХОДУ

Проте підсвідомий комплекс провини перед Україною час від часу спрацьовує. У перспективі наступних переговорів у складі «нормандського формату» Франція, безперечно, використовуватиме затишшя на Донбасі, щоб спростити перемовини з Росією і щодо сирійської війни, і щодо Mistral. Але до останнього часу анексія Криму залишається точкою неповернення в офіційному дискурсі й фігурує в документах та виступає виключно як незаконна. Перспектива замороження конфлікту на Донбасі більш ніж реальна. Але до зняття санкцій із Росії шлях ще довгий. ■

до 10-річчя «Міжнародного джазового абонементу»

10 ЖОВТНЯ 2015 19:00 **11 ЖОВТНЯ 2015 19:00**

Арт-центр Одеської кіностудії **Велика зала оперної студії НМАУ ім. П. І. Чайковського**

ARK OVRUTSKI
Austrian-Ukrainian Jazz Connection: **QUINTET**

ДЕНА ДЕРОУЗ **Тиждень**

денніс аду
дмитро 'bobeev' александров
арк овруцький **клемєнс маркть**

PARTER.ua австрійський культурний форум™

287 87 87

Комерційне харчування

Богдан Буткевич

Годувати у війську стали краще. Але корупційні схеми в постачанні харчів для ЗСУ залишилися

16 вересня інформпростір підірвали фотографії з двох військових частин в Одесі та Львові зі справжнім шведським столом для вояків. У Збройних силах стартував експеримент із впровадження нової системи харчування. **Тиждень** вирішив зрозуміти загальну ситуацію щодо цих питань у ЗСУ й виявив, що тут наразі такі самі авгієві стайні, як і в усій системі державного управління. І передусім вони мають стосунок до приватних компаній, що годують нині наших арміяців.

БЕЗ ЗМІН ВІД 2002 РОКУ

Ситуація з харчуванням ЗСУ від самого початку війни на Сході була чи не найболючішою. Мабуть, нікому не треба нагадувати про голодних солдатів першого періоду конфлікту: цей сором пам'ятають

усі. Спочатку проблема вирішувалася виключно зусиллями волонтерів, які фурами тягли на фронт продовольство. Бо ж тоді армія жила згідно з Постановою Кабінету Міністрів № 426 від 29 березня 2002 року під довгою назвою «Про норми харчування військовослужбовців Збройних сил, інших військових формувань та осіб рядового, начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації», котра аж ніяк не забезпечувала навіть того, що в ній було записане.

Цим документом було встановлено перелік із кількох десятків продуктів, які щодня за будь-яких умов мали отримувати військові. Щоправда, траплялося там багато невідповідностей: наприклад, до раціону входило півкілограма хліба, зовсім не потрібного в такій кількості, зате в ньому не було води; вихід декотрих продуктів, як-от м'ясо, сир чи масло, був надто малий. Але в принципі до переліку включили всі більш-менш потрібні нормальній дорослій людині харчі: крупи, макарони, м'ясо, рибу, сало, яйця, масло, чай, каву, приправи й навіть мед та джем. Проте реальність залишалася далекою від документів.

Родзинкою на торті було те, що перелік не переглядали від 2002 року. А останній перерахунок коштів, які щодня мають бути витрачені на кожного бійця, робився у 2008-му, перед першим великим стрибком курсу долара (від 5 до 8 грн). Тобто із цим списком, який передбачав аж 17 грн на їжу на солдата, наша армія і вступила у війну на Сході.

Але врахуймо, що від 2008 року ЗСУ перестали себе годувати. Так, за каденції міністра Анатолія Гриценка було вирішено, що боротися з постійним тотальним розкраданням армійських харчів повинні наймані комерційні компанії, як це робиться в розвинених країнах. Ідея гарна, бо й справді як по-іншому протистояти всюдисущому крадіяству та продажу товарів наліво? Але в українських умовах, як це майже завжди й буває, вона дуже швидко перетворилася на ще одну корупційну годівничку для того ж таки командування ЗСУ. Наявність приватників аж ніяк не убезпечувала солдатів від шахрайських операцій із харчами, внаслідок чого вони мусили споживати малоїстівну бурду. Особливо це стосувалося зони АТО, куди представники комерційних фірм їхати банально відмовлялися.

Схожа ситуація була із сухими пайками, що їх повинні отримувати солдати, коли немає змоги годувати їх нормальною кухнею, тобто під час виконання бойових завдань далеко від району базування, на полігоні, марші тощо. Сухпай, установлений нормами 2002 року, мало відповідав реаліям армії, що воювала. На нього було виділено близько 75 грн.

Експеримент. Від 16 вересня 2015 року в Академії сухопутних військ (Львів) та на базі берегової оборони (Одеса) введено пробну нову систему харчування за аналогом армій країн НАТО

СХЕМА НАДАННЯ ПОСЛУГ З ХАРЧУВАННЯ (ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬСТВОМ) СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ У 2015 РОЦІ

Зрештою, зусиллями Волонтерського десанту в Міністерстві оборони було пролобійоване прийняття Постанови Кабінету Міністрів України № 252 від 29 квітня 2015 року, що хоча б на рівні нормативних документів вносила деякі позитивні зміни в раціон харчування й склад продуктів. Наприклад, тепер до сухпаю та звичайного денного раціону бійця ЗСУ чи МВС входить вода, замість «легендарної» перловки — овочі або каші з м'ясом, передбачена обов'язкова наявність окремо перших та других страв, збільшена кількість серветок тощо. Вартість набору, зрозуміло, відразу зросла до 100 грн. Однак ключова проблема — з уже згаданими приватними компаніями-харчовиками — так і не вирішена.

НА ВЛАСНИЙ РОЗСУД

Якість харчування в армії за рік трохи зросла: у деяких частинах — дуже, у деяких усе по-старому. Згаданий Волонтерський десант намагається за неї боротися, навіть відкрили гарячу лінію для скарг, проводять постійні інспекції. Але, як визнають самі активісти, доки не буде усунуто системних причин, проблеми з харчуванням ніяк не уникнути.

Отже, як ви зрозуміли, українська армія сама себе не годує — вона лише платить гроші тим компаніям, із якими укладено контракти. Вони самі закуповують продукти, вони ж такі опікуються і процесом приготування їжі, наймаючи для цього цивільних кухарів. Додамо, що дуже часто, за оцінками Волонтерського десанту, щонайменше в половині військових частин усе кухонне обладнання належить приватникам: старе вони просто ви-

вели чи викинули, а натомість завезли своє. Кухні багато де не забезпечені не те, що нормальним сучасним реманентом, а й простими електроплитами чи м'ясорубками. І якщо постачальник іде із цієї частини, то має повне право вирізати й забрати своє начиння.

Усе це в теорії ніби й не є великою проблемою, якби не тотальна корумпованість державного апарату, котра призводить до порушень чи не на кожному етапі. Страждають від цього ті ж таки солдати, яким доводиться споживати одноманітну, низької якості їжу.

УКРАЇНЬСКА АРМІЯ СЕБЕ НЕ ГОДУЄ — ЛИШЕ ПЛАТИТЬ ГРОШІ ПРИВАТНИМ КОМПАНІЯМ, ІЗ ЯКИМИ УКЛАДЕНО КОНТРАКТИ

«Щодня вони повинні отримувати ту саму кількість тих самих продуктів, — пояснює Діана Петреня, координатор із харчування Волонтерського десанту в Міністерстві оборони, у своєму Facebook. — Оскільки ці продукти закуповуються постачальниками послуги і, будемо чесні, слабо контролюються під час потрапляння в частину, то якість, м'яко сказати, залишає бажати кращого. А вже якщо врахувати, що готують їх кухарі, які працюють у постачальника і яким, за великим рахунком, пофіг, що там і як у них готується, то переварені макарони, каша-розмазня, те саме меню практично щотижня тощо — цілком законо-

«Дерев'яно м'ясо». Часто на столах бійців трапляються ті самі наїдки, з яких сміялися солдати ще в радянських дембельських альбомах

мірний підсумок. Ні, є, звичайно, і винятки, але все одно процес завжди залежить від совісті тієї чи іншої людини. При цьому впливу з боку армії на нього не дуже багато».

А ще згадаймо постійні махінації зі складом харчів, використання так званих норм заміни — радянського пережитку, який дозволяє давати замість продуктів у меню подібні, зі схожою калорійністю. Іноді в цьому й справді є сенс: наприклад, як ти довезеш готове м'ясо в зону АТО? Зрозуміло, треба відправляти туди консерви. Але, користуючись цією нормою, постачальники дуже часто замінюють гречку чи рис перловкою (а що, це ж так само крупа). Або замість реального м'яса чи риби видають консерви просто в частинах, у місці постійної дислокації. І вплинути на це може хіба що командир підрозділу або начальник продовольчої частини, де все діється, — за наявності доброї волі й, головне, неучасті в корупційних схемах. А на подібних замінах можна чимало заробити: за договором ти повинен постачати телятину, реально замість неї видаєш консерви, але гроші тобі платять як за м'ясо. Чи, ще цікавіше, маєш замовити на 2 тис. кКал, то замовляєш на цю суму овочів замість риби чи м'яса. Чистий прибуток.

Іще однією чималою проблемою є харчування в зоні АТО. Адже цивільні кухарі та постачальники абсолютно не палають бажанням їхати під кулі. Тому на початковому етапі війни не поодинокими були випадки, коли цілі з'єднання залишались узагалі без їжі. Тепер розроблено систему постачання харчів до великих тилових центрів на кшталт Красноармійська чи Курахового: їжу або довозять туди, або вже там готують приватники. А звідти на передову доправляють самі військові. Саме тому зараз волонтери МО люблять питання повернення штатних військових кухарів у кожную частину, щоб людина відповідала за те, що і з чого вона готує, живучи та харчуючись щодня з тими, для кого це все й передбачено. Тобто з військово-службовцями.

СІМЕЙНИЙ ПІДРЯД

Та найважливіше питання: що ж це за компанії, котрі годують армію, і кому вони належать? Отже, на цей момент, ЗСУ обслуговують чотири підприємства: ТОВ «ГЕУС-ГРУП», ПП «АРТЕК-СОЮЗ», ТОВ «Укрпродакорд ОР» і ТОВ «АВІКА». Цікаво, що всі вони зайшли на ринок іще 2008 року й жодного разу не змінювалися. Незалежно від ефективності їхньої діяльності та міри виконання угод. Останнього, як ми бачимо, у нормальному обсязі всі ці роки не було, та й зараз усе йде з дуже великим скрипом.

Ще цікавіше простежити, кому вони належать. А зробити це дуже нелегко, бо фірми зареєстровані на абсолютно нікому не відомих осіб без шлейфу, цілком офіційно й легально. Воювати з цими бізнес-структурами дуже складно, бо, з одного боку, їм належить тьма кухонного устаткування, яке ні за що буде купувати в разі усунення прихватників. А з другого — їх дуже важко замінити, бо альтернативи в Україні майже немає: ці компанії чітко заточені під армійське харчування. І як визнають у МО, у разі розірвання контракту миттєво їх замінити ніким. Це навіть не кажучи про те, що будь-які зміни щодо харчування в бюджеті наразі блокують у Міністерстві фінансів.

Волонтерський десант намагався проводити власне розслідування, але марно. Ініційоване **Тижнем** — триває, однак уже зараз, із власних джерел у МО та експертному середовищі, нам відомо, що двох найбільших годувальників армії пов'язують із людьми з Генерального штабу та вищого керівництва МО, що мають підтримку в Міністерстві фінансів. Точніше з їхніми родичами. Ми не можемо наразі називати конкретні прізвища, бо чітких доказів бракує, однак є всі ознаки того, що ці компанії створені високопосадовцями МО спеціально під виграш тендера з харчування армії.

У приватних бесідах представники міністерства нам називали, зокрема, прізвища экс-міністра оборони Михайла Єжеля та командувача Сухопутних військ Анатолія Пушнякова. До речі, ще в серпні 2014 року Генеральна прокуратура висунула першому з них підозру в справі щодо знищення тилового забезпечення української армії. Було відкрито понад 50 кримінальних проваджень. Проте результатів немає досі.

Не менш цікаво те, що інші дві компанії кілька разів у пресі пов'язували не з ким іншим, як із сірим кардиналом часів Януковича Юрієм Іванющенком. Він, подекують, викупив цей бізнес у тих-таки генералів за часів свого розквіту, у 2010–2011 роках. Мова передусім про так звану компанію АВІКА, хоча наразі чітких документальних свідчень цього нікому знайти не вдалося. У будь-якому разі маємо ситуацію, коли армійське харчування цілком належить чотирьом монополістам, які розділили між собою весь ринок більш-менш відповідно до меж оперативних командувань. Що із цим робити, не знають навіть ті, хто хоче усунути ці компанії зі схеми.

Наразі Волонтерський десант розпочав експеримент із системою харчування в Академії Сухопутних військ у Львові та на базі берегової оборони в Одесі. Його учасники передусім хочуть віді-

йти від системи одноманітної їжі, обмеженої наведеним переліком. Натомість розробили новий, що складається із 248 позицій продуктів, де є і йогурти, і банани, і ковбаси, і м'ясо, і навіть заморожене спаржа.

«У каталозі існує два показники: вартість за добу й калорійність, — пояснює Діана Петреня. — Тобто це спеціально розроблена комп'ютерна програма, у якій начпрод формує меню (рецептура, технологічні карти приготування, калорійність). Він зобов'язаний вибрати певну кількість калорій, а також перше-друге-салат-компот і при цьому зробити замовлення на певну суму для однієї людини. Програма не дозволить не виконати бодай одного з пунктів. Ситуація типу на 3000 кКал узяти 50 мішків капусти не пройде, каталог просто не дасть змоги сформулювати заявку на привезення продуктів. При цьому якщо ми сьогодні їмо дешеву ячну кашу й малокалорійні курку з овочевим супом, то, хоч-не-хоч, а доведеться добирати суму й калорії, наприклад ковбасою, сиром, або ще чимось смаченьким».

Окрім того, планується обкатати введення системи індивідуальної електронної картки для кожного військовослужбовця. Щоб стати на облік харчування, достатньо буде провести нею по сканеру в їдальні, а не бігати з папірцем і ставати «на довольтвіє». Це допоможе уникнути махлювання на кількості людей, що харчуються. «І щодня в нас буде розуміння, скільки саме осіб сьогодні

їло, — продовжує Діана Петреня. — Це порятує нас від чаклунських ситуацій, коли згідно з паперами обідало 140 бійців, а насправді 600». Так само в електронному вигляді має відбуватись і процес видачі-прийому продуктів на склад. Заплановано й закупівлю нового кухонного устаткування, що має належати армії.

Волонтери також воліють, щоб МО саме закуповувало продукти. «Але має бути не 100 т крупи, 100 т м'яса тощо, а можливість у межах певної суми замовляти в постачальника будь-яке найменування з каталога, — підкреслює Петреня. — Підвезення ним продуктів — раз на тиждень, швидкопсувних — раз на один-три дні. Кухарів та обслу-

ХАРЧІ ДЛЯ ЗСУ ПОСТАЧАЮТЬ ЧОТИРИ ПІДПРИЄМСТВА. ЦІКАВО, ЩО ВСІ ВОНИ ЗАЙШЛИ НА РИНОК ІЩЕ 2008 РОКУ Й ЖОДНОГО РАЗУ НЕ ЗМІНЮВАЛИСЯ

говуючий персонал набрали в штати підрозділів, частина військових, частина цивільних. Тепер кухарі та обслуга — прями підлеглі начпрода».

Звичайно, чи вийде щось остаточно змінити в гігантській корумпованій системі МО, залежить від політичної волі найвищого керівництва. А воно наразі не зробило нічого, щоб розірвати корупційне коло в питанні компаній-харчовиків. ■

9-18 жовтня 2015 ♀ **ЛЬВІВ**
 мережа • КІНОПАЛАЦ •

4 ПЕРЕГЛЯД СУЧАСНОГО ПОЛЬСЬКОГО КІНО

ПІД ВИСОКИМ ЗАМКОМ
WWW.FILMLWOW.EU

www.facebook.com/filmwow   www.twitter.com/filmwow

СПІВОРГАНІЗАТОР

ОРГАНІЗАТОР

ЗА ПІДТРИМКИ

ТЕХНІЧНІ ПАРТНЕРИ

ПАРТНЕРИ

СПІВПРАЦЯ

ГЕНЕРАЛЬНИЙ МЕДІАПАРТНЕР

МЕДІАПАРТНЕРИ

Постріл собі в ногу

Угода про притулок для біженців між усіма країнами ЄС — єдиний спосіб урятувати вільне пересування Європою

Події біля кордонів Європи часто сигналізують про доленосні зміни. Радянська блокада Берліна в 1948 році передвістила початок холодної війни. Знесення угорського паркану на кордоні з Австрією в травні 1989-го покляло край радянському пануванню в Східній Європі ще за кілька місяців до того, як комуністичних лідерів знесло хвилею протестів. Нині часткове відновлення прикордонного контролю Німеччиною та Австрією, спрямоване на те, щоб зупинити наплив біженців і мігрантів, віщує різкі зміни: підрив, а може, й кінець Шенгенської безвізової зони — одного з найбільших досягнень Європейського Союзу.

За останні два десятиліття будь-який мешканець 26 європейських країн Шенгенської зони, зокрема деяких, що не входять до ЄС (за винятком Британії та Ірландії), міг подорожувати в межах цієї зони без митного чи паспортного контролю. Шенгенська угода, названа на честь містечка в Люксембурзі, де її було підписано, спростила торгівлю та пересування і стала відчутним виявом «дедалі тіснішого єднання» ЄС.

Але, як і інший грандіозний проект — євро, Шенген — це лише частковий акт інтеграції: зовнішні кордони, міграційна політика й забезпечення правопорядку залишаються в руках національних урядів. Як і у випадку з євро, дестабілізував Шенген і поспував відносини між членами ЄС зовнішній удар. Наплив мігрантів виявив неефективність правил надання притулку в Євросоюзі. Біженці повинні шукати притулку в першій же країні ЄС, до якої

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

потрапляють. Зазвичай це Італія або Греція. Але Шенген дає їм змогу легко дістатися до тієї країни, де найпростіше буде отримати статус або де вони можуть знайти друзів, родичів і роботу.

Багато з них прямують до заможної, щедрої Німеччини. Канцлер Ангела Меркель спочатку знехтувала правилами, щоб зберегти Шенген, — усе це на тлі зворушливих сцен, де німці тепло приймали біженців. Але коли ситуація вийшла з-під контролю, Меркель захотіла навести в цій системі порядок. Тому Німеччина запровадила контроль на кордоні з Австрією, яка, своєю чергою, теж обмежила рух через кордон з Угорщиною, а та почала саджати за ґрати нелегалів, що перетнули кордон із Сербією.

Правила Шенгену дозволяють країнам запроваджувати тимчасовий контроль у разі надзвичайних ситуацій. Але дії Німеччини мають потужні наслідки. Якщо така велика країна в центрі ЄС може порушити негласне табу, призушинивши дію Шенгенської угоди, то інші наслідуватимуть її приклад без тіні докору сумління. У Франції, наприклад, політики з центристських та ультраправих партій можуть уже активно працювати на скасування Шенгену.

Тимчасове призупинення дії Шенгену допоможе Європі в подоланні кризи біженців, що, не виключено, затягнеться на роки, як мертвому припарка: мігранти, які прибувають до Європи, шукатимуть слабких місць уздовж кордонів і прориватимуться через них. Подолання її потребує втручання ЄС на кожному етапі — від домагання перемир'я в Сирії до допомоги Туреччині та Лівану, де кількість біженців незмірно більша. Особливо важливо, щоб у себе вдома європейці розділили зобов'язання з надання притулку, хоч би як важко це було. (Якщо біженців відправляти до менш привабливої для них країни, вони можуть через відсутність кордонів одразу повертатися до Німеччини.) Але німецьку гостинність, схоже, поділяють небагато країн. На зустрічі міністрів внутрішніх справ 14 вересня східноєвропейські держави заблокували плани щодо розподілу 120 тис. біженців по всіх країнах ЄС за квотним принципом.

Підхід «розори сусіда» недалекоглядний. Зрештою він призведе до розпаду Шенгенської зони, і європейську свободу буде втрачено. Уявлення, що лідери ЄС можуть діяти узгоджено заради спільного інтересу, зазнає чергового удару. Нинішня криза вже й так посилила популістські партії, що виступають проти мігрантів та ЄС. Хаос і брак ефективного управління лише зміцнюватимуть їхні позиції й аж ніяк не допоможуть прибічникам єдиної Європи довести переваги членства в ЄС на майбутньому референдумі у Великій Британії. Якщо єврозона далі стагнуватиме, Британія вийде з ЄС, а європейці більше не зможуть безперешкодно подорожувати, у них, імовірно, виникне запитання: а в чому, власне, сенс існування ЄС? ■

Кордони не допоможуть. Наплив мігрантів виявив неефективність правил надання притулку в Євросоюзі

Місце для дам

Францію представляє більше жінок-послів

Наприкінці кожного літа французька дипломатична служба скликає всіх своїх послів із цілого світу до Парижа на тиждень мозкового штурму й витонченої кухні. Зазвичай товариство збирається монохромне, середнього віку, із самих чоловіків. Однак цього року його кардинально змінили шовкові шалі та кольорові жакети, майже третину французького дипломатичного корпусу становило жіноцтво (для порівняння: у Британії на нього припадає 19%, а у США — 26%).

Франція змінила статус жінок-дипломатів, хоча цей факт малопомітний за межами зовнішньополітичного світу. Нині жінки — це аж 48 її послів (рекордна кількість); торік вони здобули 29% усіх нових амбасадорських посад — на 11% більше порівняно з 2012-м. «Зараз ми досягли критичної маси, — сказала одна з них. — Наша присутність перетворилася із вражаючого явища на буденне».

Це відбулося не без поштовху держави, а для деякого й не без десятиліть розчарування. Кілька років тому комісія, що підбирає номінантів на дипломатичні пости, з'ясувала, чи в однієї кандидатки «досить широкі плечі» для відповідальної посади за кордоном (котру та пані таки дістала). Але у 2012-му Франція вирішила зарезервувати частину вищих державних призначень для жінок, і до 2018-го таких має бути 40%.

Міністерство закордонних справ могло б просто «виконувати план» — відправляти дипломаток посилами на далекі острови та в екзотичні королівства. Натомість дам призначають на найпрестижніші посади (Сільві Берманн — у Лондон, Катрін Колонна — у Рим), а також на стратегічні (Ізабель Дюмон — в Україну, Мартін Доранс — у Пакистан). Берманн, яка вільно розмовляє мандаринською, раніше була послом у Пекіні. Чи приносить із собою щось нове жінка-посол? Окрім лінгвістичного вибору між «пані амбасадорка» (більше до вподоби деяким молодим дипломаткам) і «пані посол» (преференція Берманн — аби не подумали, ніби вона дружина якогось посла), навряд чи. «Авторитет жодним чином не залежить від того, чоловік ти чи жінка», — заявила одна дипломатка.

Однак найважливіший момент може полягати ось у чому: зменшення кількості послів-чоловіків робитиме менш консервативним національний імідж у час, коли дедалі більше рахуються з «м'якою» силою. Фемінізація, схоже, справді стала частиною масштабнішої кампанії Франції, спрямованої, як казав міністр закордонних справ Лоран Фабіус, на «оновлення нашої глобальної дипломатії для XXI століття». До речі, міністром закордонних справ перед його попередником була жінка — Мішель Алліо-Марі. ■

К Н И Г А Р Н Я

28 вересня — 2 жовтня
чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

Київ (вул. Лисенка, 3):

28 вересня, 18:00 — Володимир Лис та Надія Гуменюк. Презентація нових книжок. Спільно з видавництвом «Клуб Сімейного Дозвілля».

29 вересня, 18:00 — презентація книжки Маріуша Коженювського «За золотими ворітьми».

Спільно з видавництвом «Дух і Літера» та Польським Інститутом у Києві.

1 жовтня, 18:00 — презентація книжки «Українська Держава. Документи і матеріали». Спільно з видавництвом «Темпора».

2 жовтня, 18:00 — презентація книжки Тірци Атар «Від війни плачуть».

Спільно з Видавництвом Старого Лева.

Львів (просп. Свободи, 7):

28 вересня, 18:00 — публічна подіумна дискусія на тему «Проблематика переселенців в Україні».

Громадянське суспільство як посередник для подолання конфліктів та порозуміння». Спільно з Інститутом міжнародних відносин у сфері культури (Німеччина) та українсько-німецьким проектом «Київські діалоги».

29 вересня, 18:00 — презентація книжки Тірци Атар «Від війни плачуть».

Спільно з Видавництвом Старого Лева.

Харків (вул. Сумська, 3):

28 вересня, 19:00 — дискусія: «Уяви свою уяву, або Як пишуть фантасти». Модератор Антон Бойко.

29 вересня, 18:00 — Лекція від співавторів книжки про харківський фронт та досягнення німців у регіоні.

Захід відбувається в межах Тижнів Німеччини в Харкові.

30 вересня, 18:30 — читання німецьких поетів сучасності й класиків мовою оригіналу, а також їх перекладів. За участю харківських поетів, учнів спеціалізованих шкіл, німецькомовних студентів. Захід відбувається в межах Тижнів Німеччини в Харкові.

2 жовтня, 18:00 — Кінгочитання. Модератор Дарина Мартинова.

Луцьк (вул. Лесі Українки, 30):

30 вересня, 18:00 — презентація книжки «Вересові меди» Надії Гуменюк. Модератор Ольга Ляснюк.

Інформацій партнер

ТИЖДЕНЬ

Із повним переліком заходів та його можливими змінами ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Альтернатива НАТО

Едвард Лукас

Російська політика залякування сусідів по басейну Балтійського моря лише пришвидшила співпрацю між ними. Швеція розглядає можливість участі в об'єднаних експедиційних силах НАТО. Останні розгортаються у відповідь на будь-яку провокацію РФ у Естонії, Латвії та Литві — найуразливіших державах Альянсу. Стокгольм щойно поглибив двосторонні військові контакти з Варшавою — мілітарним великоаговиком регіону. Нечисленна, але впливова у Швеції Партія центру на своєму з'їзді 24 вересня вирішуватиме, чи не відмовитися від антинатовської позиції.

Така реакція не мала б нікого дивувати. Російські військові літаки випускають теплові пастки в бік шведських винищувачів, які вилітають на їх перехоплення; служба держбезпеки королівства відкрито заявляє, що РФ — найбільша загроза для його розвідувальних структур. Напад росіян на Україну змусив навіть наймиролюбнішу державу Скандинавії зрозуміти: поруч країна, яка не визнає міжнародних норм. Кремль тим часом обурюється. «Членство Швеції в НАТО матиме політично-військові та зовнішньополітичні наслідки й вимагатиме відповідних заходів від Росії», — заявив міністр закордонних справ останньої. На це Стокгольм, де нині при владі червоно-зелений коаліційний уряд (соціал-демократів та зелених. — **Ред.**), котрий, власне, не дуже прагне до Альянсу, відреагував різко.

У Фінляндії — іншій країні регіону, що не вступала до НАТО, панує цікавість, змішана із занепокоєнням. Фіни не хочуть, щоб їх заскочили зненацька, як у 1990-му, коли Швеція раптом заявила про своє бажання вступити до Європейського Союзу.

Дебати щодо північноатлантичного вектора у шведів відбуваються швидше, ніж у фінів. Фінський президент Саулі Ніїністе нещодавно критично висловився про ідею захисту його країною балтійських сусідів: «Фінляндія не в тому становищі, щоб пропонувати іншим гарантії безпеки, яких ми навіть самі не маємо».

Теоретично це не так. Фінляндія — член ЄС, тож у неї є право на захист згідно з «положенням про солідарність» Лісабонської угоди, у якому сказано:

У середині вересня Польща і Швеція підписали угоду про військову співпрацю. Вона передбачає спільні військові навчання та проекти, а також започаткування стратегічного діалогу між Варшавою і Стокгольмом. На спільній прес-конференції з нагоди її підписання міністр оборони Польщі Томаш Семоняк заявив: «Балтика, яка раніше була морем миру, стала морем небезпеки». Його шведський колега Петер Гультквіст сказав, що збільшення присутності російських військових кораблів та авіації в регіоні підштовхнуло королівство до ухвалення «двох стратегічних рішень»: підвищення видатків на оборону на 11% за наступних п'ять років та зміцнення співпраці з НАТО загалом і декрементами його країнами зокрема.

«Якщо держава-член стає жертвою збройної агресії на своїй території, інші держави-члени зобов'язані надати їй допомогу і сприяння всіма наявними способами згідно зі ст. 51 Хартії Об'єднаних Націй про самозахист».

Це означає, що в разі нападу на Фінляндію решта країн ЄС повинна прийти їй на порятунок. І що у випадку атаки на держави Балтії Гельсінкі має таке саме зобов'язання стосовно них.

Заяви президента Ніїністе були сприйняті як ляпас пронатовському лобі. Але їх можна витлумачити і в інший спосіб: фінський лідер попереджає співвітчизників про небезпечне сусідство й про те, що невходження до регіональних безпечових структур має свої недоліки, із підтекстом, що вступ передбачає переваги.

Як я казав нещодавно під час виступу, організованого Атлантичною радою в Гельсінкі, дебати про НАТО зараз мають другорядний і навіть егоїстичний характер. Викрутаси дипломатичного про-

ЩО МІЦНІШОЮ БУДЕ СПІВПРАЦЯ КРАЇН ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ В ЦАРИНІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, ТО МЕНШЕ ЗАГРОЗ ДЛЯ НИХ СТАНОВИТИМЕ РОСІЯ

цесу та політичних процедур не вирішать нагальних і актуальних проблем, що постали перед регіоном. Майже щодня російські військові літаки пролітають небезпечно близько до цивільних авіаційних маршрутів, причому система розпізнавання «свій-чужий» у них вимкнена. Кілька разів насилу вдалось уникнути катастрофи. Цікаве рішення запропонував лондонський аналітичний центр «Європейська мережа лідерства» (European Leadership Network) — воно залуговує на цілковиту підтримку всіх країн регіону. Пропозиція передбачає встановлення спеціального режиму авіаційної безпеки із застосуванням правил, вироблених під час холодної війни, а також режиму для повітряного простору вздовж китайського узбережжя. Хоч би яку позицію вони займали стосовно НАТО, і Фінляндія, і Швеція повною мірою зацікавлені в безпеці повітряного простору над Балтійським морем. І якщо Росія відмовиться взаємодіяти з ними в цьому, їм буде вкрай важливо примусити її до діалогу колективним тиском.

Узагалі поле для практичної співпраці тут величезне: сюди можна включити обмін розвідувальними даними, спільні закупівлі армійського обладнання, військові навчання, боротьбу з організованою злочинністю і т. ін. Що міцнішою буде співпраця країн Північної Європи в царині регіональної безпеки, то менше загроз для них становитиме Росія. Відтак членство в НАТО може виявитися не настільки суперечливим питанням. А може, не настільки вже й необхідним. ■

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)™

СІЛІ МЕРЧІ: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42
вул. Льва Толстого, 1 тел.: (044) 383-61-49

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 235-73-68
вул. Галицька, 9 тел.: (032) 235-70-06

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (094) 928-31-41

М. ВІННИЦЯ

вул. Соборна, 89 тел.: (0432) 52-93-41

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

М. РІВНЕ

вул. Короленка, 2 тел. (094) 928-31-44

М. ЛУЦЬК

вул. Лесі Українки, 30 тел. (0332) 72-43-76

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н

WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

Політ на електриці

Незабаром у повітря можуть здійнятися незвичні з вигляду літаки на електричних та гібридних двигунах

Нова концепція. НАСА проводить випробування DEP-крила: на ньому 18 невеликих електричних пропелерів, що мають забезпечити більшу підйомну силу на нижчих швидкостях і заощадити споживання пального

Коли пілот-випробувач Airbus Дідьє Естейн у липні здійснив переліт через Ла-Манш на двомісному літачку E-Fan з електродвигуном, європейський аерокосмічний велет, котрий його сконструював, особливо наголошував, що політ не варто розглядати просто як рекламний трюк. Насправді в Airbus так серйозно ставляться до теми електродвигунів, що готові поставити модель E-Fan на потік як тренувальний літак. Він надійде в продаж до кінця 2017 року, а за ним з'явиться чотири-місна версія.

Про створення набагато більших пасажирських літаків з електричними та гібридними двигунами думають не тільки в Airbus. Як і в автомобілях, електромотор пропонує цілу низку переваг порівняно з поршневим чи реактивним. Сучасні електричні двигуни із цифровим керуванням мають великий крутний момент — обертальну силу, яка однаково успішно приводить у рух пропелери, лопаті й колеса. Крім того, електрична енергія безшумна, чиста й дуже надійна, і в електродвигунах зношується чи ламається менше деталей. Щоправда, батареї не забезпечують звичайної бажаної дальності польоту: E-Fan пролітає на літєво-іонних близько години із 30-хвилинним запасом. Цього може вистачити для практичного заняття, але не для пасажирського авіалайнера. Однак батареї постійно вдосконалюються, а що літаки мають довгий термін експлуатації (Boeing 747 уперше

здійнявся в повітря 1969 року), то інженери працюють над проектами, націленими далеко в майбутнє.

Особливо їх приваблює в електричних двигунах те, що останні дають змогу створити літаки радикально відмінного типу, як-от концепт Airbus E-Thrust. Задум полягає в тому, що замість підвішування великих і важких реактивних двигунів під крилом, в інших частинах літака можна встановити більше малогабаритних і легших лопатей або пропелерів з електричним приводом. Зробити таке з використанням значної кількості невеликих звичайних двигунів було б складно, і це призвело б до збільшення ваги. Але електричні двигуни дають реальну можливість втілити цей концепт, названий «розподілена електрична тяга» (distributed electric propulsion, DEP), у життя. Перевага розподілення потужності полягає в тому, що за рахунок неї можна збільшити потік повітря над крилами й таким чином забезпечити більшу економічність під час польоту. «DEP уможливорює фундаментальні зрушення у проектуванні літаків», — каже Марк Мор, головний розробник електричних аеропланів у дослідному центрі НАСА в Ленглі, штат Вірджинія.

НА ЗЛІТНІЙ СМУЗІ

НАСА проводить випробування DEP-крила, встановленого на вантажному автомобілі, який рухається з великою швидкістю дном висохлого озера на базі ВПС «Едвардс» у Каліфорнії. На передньому краї крила змонтовано 18 невеликих електричних пропелерів. Наступний крок — проект під назвою Sceptor («Скіпетр»): крило звичайного легкого чотиримісного літака (у цьому випадку двомоторного італійського Tecnam P2006T) замінить DEP-крилом, на якому буде встановлено кільканадцять пропелерів з електричним приводом. Sceptor почне польотні випробування у 2017 році.

Ряд маленьких пропелерів на моделі Sceptor збільшить підйомну силу літака за нижчих швидкостей, що дасть йому змогу здійнятися в повітря і приземлитися на коротших злітно-посадкових смугах. А ще завдяки цьому можна буде зробити крило вужчим (навіть до третини ширини крила звичайного літака) і цим зменшити вагу та заощадити витрати на паливе. Зазвичай крило легкого аероплана має відносно велику площу, щоб запобігти звалюванню (це трапляється на малих швидкостях польоту, коли воно не забезпечує достатньої підйомної сили). Але великі крила не дуже економічні за крейсерських швидкостей, бо спричиняють значний аеродинамічний опір. Крила моделі Sceptor будуть оптимально спроектовані саме для цього випадку, але водночас забезпечуватимуть достатню підйомну силу, щоб не допустити звалювання під час зльоту чи приземлення.

Крило буде здатне й на інші «витівки». Швидкістю кожного електричного пропелера можна ке-

рувати окремо, що дає змогу змінювати конфігурацію потоку повітря по крилу, пристосовуючись до швидкої зміни умов польоту, наприклад поривів вітру. Під час польоту на крейсерській швидкості найближчі до фюзеляжу пропелери можна буде згортати, залишаючи роботу для пропелерів на кінці крила. Якщо польотні випробування «Скіпетра» пройдуть успішно, цю технологію можна буде застосувати в найближчі 10 років для малих літаків на близьких маршрутах, навіть за сучасних батарей. Такі літаки, як каже Мор, не забруднюватимуть повітря під час польоту, будуть безшумними й дадуть змогу зменшити експлуатаційні витрати приблизно на 30%.

Концепт E-Thrust від Airbus наразі ще трохи далі від злітної смуги. Введення в експлуатацію цього літака, розробленого спільно з британським виробником реактивних двигунів Rolls-Royce та іншими дослідницькими групами, планується близько 2050 року. До того часу в авіаційній галузі ЄС очікується зменшення споживання пального, викидів та шумового забруднення від пасажирських літаків щонайменше на 20–30% порівняно з нинішніми найновішими розробками.

Мета E-Thrust — відповідати таким стандартам і перевозити близько 90 пасажирів рейсами тривалістю від двох годин, маючи при цьому великий запас заряду батарей. Проте для цього потрібен прорив у технології накопичування електроенергії, який цілком може статись у наступні кілька десятиліть. Ця модель також працює за принципом розподіленої тяги, але з модифікацією, тому що двигун гібридний.

Традиційний реактивний двигун розміщено у хвості літака E-Thrust. Він також має три лопаті з електричним приводом на кожному крилі. Під час зльоту цей мотор і всі шість електричних лопатей працюватимуть і забезпечуватимуть максимальну підйомну силу. Коли літак вийде на крейсерську висоту польоту, реактивний двигун можна буде перевести в режим меншої потужності, але її вистачить, щоб одночасно приводити в дію лопаті й підзаряджати батареї. Під час зниження і реактивний двигун, і лопаті будуть вимикатися. Під час планування зустрічний струмінь повітря обертає лопаті, що працюватимуть як лопаті вітряного генератора, таким чином дозаряджаючи батарею. Під час приземлення будуть задіяні лопаті, а двигун працюватиме в холостому режимі, але в готовності забезпечити додаткову потужність у разі, якщо знову доведеться розвертатися.

Перевагою такої гібридної системи є те, що вона різко підвищує ступінь двоконтурності реактивного двигуна літака. Це співвідношення кількості повітря, яке обтікає гарячу внутрішню частину реактивного двигуна, і повітря, яке проходить крізь неї, устачаючи кисень у камеру внутрішнього згорання. У перших пасажирських реактивних літаків двигуни мали низький ступінь двоконтурності. Значну частину тяги забезпечувало швидке проходження повітря, яке викидалося із сопла двигуна. Через це вони були дуже шумні й споживали більше пального. На виході із сопла струмінь повітря обертає турбіну, яка через вал крутить лопаті пропелера в передній частині мотора, щоб засмоктувати ще більше повітря. Збільшення розміру лопатей дало змогу проганяти більший обсяг повітря з меншою швидкістю

руху (зовнішній контур) навколо серцевини двигуна. При цьому зростає ККД і помітно знижується рівень шуму. Це також пояснює, чому наступні моделі реактивних двигунів набули округліших форм.

Ступінь двоконтурності сучасних реактивних двигунів — у межах 12:1. Для порівняння: у 1970-х роках він був 5:1, а то й нижчий. Але нарощувати розмір лопатей стає дедалі важче, бо вони займають дедалі більше місця під крилом. А для об'ємніших двигунів потрібні міцніші крила, тобто зростає вага літака. Гібрид, установлений на E-Thrust, акуратно уникає цих проблем, тому що лише реактивний двигун у хвостовій частині має серцевину з камерою внутрішнього згорання. Це означає, що все повітря, яке проходить через шість пропелерів з електричним приводом, допомагає досягнути «економічного» коефіцієнта двоконтурності 20:1 або й більше. Це зробить літак надзвичайно економічним і безшумним.

ЯК ПО МАСЛУ

Ще помітніше збільшити ефективність можна за рахунок поглинання розподіленими двигунами так званого граничного шару повітря, яке обтікає верхню частину крила. Він дуже тонкий і перебуває близько до поверхні. Він сповільнюється за рахунок сили тертя, коли молекули повітря торкаються поверхні крила. Граничний шар, проходячи над опуклою верхньою частиною профілю крила (яка забезпечує підйомну силу), може створювати турбулентність — завдяки цьому виникає «хвіст» за реактивним літаком. Установлені над крилом E-Thrust для перехоплення граничного шару, електричні пропелери можуть прискорювати його і цим зменшувати аеродинамічний опір від супутного струменя.

НИНІШНІ БАТАРЕЇ НЕ ЗДАТНІ ЗАБЕЗПЕЧИТИ ЗВИЧАЙНУ БАЖАНУ ДАЛЬНІСТЬ ПОЛЬОТУ

Щоб підняти E-Thrust у повітря, потрібен технічний прогрес у двох царинах. Окрім досконаліших батарей це суперпровідність, тобто зникнення електричного опору в деяких матеріалах у разі охолодження до критичної температури. Зменшення опору дає змогу конструювати електричні системи та системи двигунів легкі, але достатньо потужні, щоб приводити в рух літак. Це вже робиться в малих масштабах в обладнанні на кшталт медичних сканерів. Але для літака потрібне буде інтенсивне охолодження, якого поки що не забезпечують наявні комерційні можливості. Над цією проблемою разом із Airbus працює група дослідників із Кембриджського університету.

Тільки-но вдасться подолати ці бар'єри, як кількість електричних літаків почне невпинно збільшуватися. Спочатку вони будуть невеликими, але з удосконаленням технологій «ростимуть» і перевозитимуть щораз більше пасажирів. Деякі із цих технологій, як сподіваються в Airbus, допоможуть заодно зробити економічнішими й тихішими також звичайні реактивні літаки. ■

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Єжи Онух:

«Нинішній образ України у світі базується на західному або російському наративі»

Спілкувалася
Анастасія
Левкова

Мало з ким можна вести настільки змістовні розмови про менеджмент культури, як із Єжи Онухом. У цій галузі він працював багато років: очолював Польський Інститут у Києві (2005–2010), пізніше — Польський Інститут Культури у Нью-Йорку. Раніше був у столиці України директором Центру сучасного мистецтва, пов'язаного з Фондом Джорджа Сороса.

Утім, із Єжи Онухом цікаво спілкуватися не лише про менеджмент, а й про арт як такий, адже він сам є митцем і чиновництво від культури ніколи не було для нього самоціллю, радше алібі, під яким наш співрозмовник реалізовував свої уявлення про те, чим є і мають бути мистецтво та культура загалом.

Тиждень зустрівся з Єжи Онухом у Львові під час Конгресу культури Східного партнерства. На одному з тамтешніх заходів він виголосив доповідь, у якій йшлося, зокрема, про місію арту. Наше інтерв'ю про сутність і роль мистецтва, а також про управління культурою: що дало змогу реформувати цю галузь у Польщі та які проблеми з нею має нинішня Україна.

Пане Єжи, чи змінюється, на ваш погляд, роль мистецтва залежно від місця й часу, в яких його творять?

— Очевидно, що все стає інакшим, і коли змінюється суспільне життя, то мистецтво як його частина теж. Але чи набуває воно при цьому іншої функції? Звичайно, ми можемо розглядати його під кутом зору різних епох і знайдемо багато відмінностей, та все-таки є незмінні складові — певні фундаментальні питання, що на них намагається відповісти мистецтво: про долю людини, про те, хто ми такі, яке наше місце в суспільстві, у світі. Таких питань небагато, але до них є різні підходи. Можна навести аналогію: стілець існував кілька століть тому й існує нині, але він змінюється стільцем, і кожна епоха, і кожен виробник шукають для нього відповідну форму. На сьогодні я дійшов висновку, що найважливішою для митця є робота саме з нею. Вже не одне століття триває дискусія, що важливіше: форма чи зміст. Але зміст обмежений. Його насправді не аж так багато. Те, чим відрізняється мистецтво різних епох, країн, — це форма. І її митець подає, аби наново переказати незмінний сенс.

У своїй доповіді на Конгресі культури ви виділяли категорію митців, які творять із метою зробити цікавішим

дозвілля сучасної людини. Чи багато нині є споживачів, котрі ставляться до мистецтва як до можливості заповнити свій вільний час?

— Звичайно. Люди часто не бажають ані відповідати на складні запитання, ані ставити їх чи щось їх ставив, а хочуть заповнити час, якого тепер стало значно більше, ніж будь-коли доти. Тож не дивно, що часто митці спершу намагаються зрозуміти, до чого суспільство є сприйнятливим, пізнати смаки своїх референтних груп, а потім творять, щоб їх задовольнити.

Що для вас як для митця й споживача нині найважливіше в мистецтві?

— Прості запитання й прості відповіді. Не простацькі, не примітивні, не поверхові, а прості, ґрунтовні. Вони мають бути певною дистилляцією. Творча людина пропускає крізь себе докільця, цивілізацію, культуру — і видає цей дистилат. Покликання митця, а справжнього митця можна вважати нащадком пророка, священика, мудреця, — міркувати про долю, сенс існування, можливість єднання зі світом, тобто порушувати фундаментальні питання і при цьому культивувати форму. Але я у своєму житті й практиці мав досвід роботи художником і в інших категоріях: може, це не було мистецтво задля розваги (якщо часом і вдавався до розважального елемента, то з іншою метою): я активно займався мистецтвом як коментарем до суспільних подій. Але тепер розумію, що коментування й агітування в артї мене вже аж так не цікавить.

Якщо зайшла мова про агітацію, то всі ми добре знаємо приклад Лені Ріфеншталь: високе мистецтво з нездоровими цінностями фактично несе зло. Як ставитися до цього? Чи буває мистецтво шкідливим?

— Це надзвичайно складне питання, тут не відповіси «так» чи «ні». Якщо говорити про Лені Ріфеншталь, то з погляду академічного, формального це дуже високий рівень розуміння арту. Вона завжди казала, що формальний аспект для неї дуже важливий. Але тут постає і етичне питання. Пригадую розмову у Венеції під час бієнале, коли один художник сказав, що йому байдуже, як його мистецтво буде використане, він просто продукує артефакт, виконує роботу. Інший зауважив: «Ну добре, якби тобі дали завдання пофарбувати паркан, чи мав би ти із цим якісь проблеми?». Той мовив: «Жодних проблем, я можу вишукано пофарбувати й паркан». Співрозмовник запитав: «А якби сказали вишукано пофарбувати паркан концтабору?». Отже, митець розуміє, що його робота буде якось використана. І невже його як людину не цікавить, як саме? Питання в тому, чи ми банальні виконавці, чи свідомі й відповідальні за своє творіння люди? Запитання про Лені Ріфеншталь не має правильної відповіді. З одного боку, це високе мистецтво, із другого — пропаганда зла, хоч і на високому рівні. Можна вийняти річ із контексту, а можна її контекстуалізувати, адже постають інакші питання. Нині в Україні точиться дискусія: чи можна й чи варто нищити мистецтво радянського періоду? Очевидно, що дальша дистанція від критичного моменту, то толерантнішим є суспільство, мовляв, це нас уже не стосується. Але якщо ми перебуваємо близько до того критичного моменту, то рішення наше в категоріях не естетики, а етики.

Єжи Онух (народився 1954 року в Любліні) — польський художник, арт-куратор, працює в царинах перформансу й інсталяції. У 1997–2010 роках очолював у столиці України Центр сучасного мистецтва, у 2005–2010-му був директором Польського Інституту в Києві. Остання посада — директор Польського Інституту Культури у Нью-Йорку.

Вважаєте, у питаннях мистецтва варто керуватися категоріями етики?

— Я взагалі за те, щоб керуватися ними. Для мене момент етичний, мабуть, важливіший за естетичний. Не хочу говорити по-марксистськи, мовляв, естетика є надбудовою. Як на мене, це необхідна частина людського буття, але саме етичний вимір становить глибину людської екзистенції. До речі, гаслом одного з Венеційських бієнале було «Менше естетики, більше етики».

Як думаєте, що відіграло визначальну роль у розвитку культури в Польщі впродовж останнього десятиліття? Інституції, певні мистецькі середовища, окремі особистості? Передусім маю на увазі колишнього (2002–2005 років) міністра культури Вальдемара Домбровського...

— Тут слід поміркувати, чи справді йдеться про розвиток. Гадаю, для Польщі це був стрибок радше цивілізаційний, ніж культурний. Не скажу, що її культура стала чимось іншим, ніж була доти. Вальдемара Домбровського я справді вважаю найкращим міністром за останні 25 років. Хоч його, очевидно, можна за щось і покритикувати, але ця людина зуміла втілити певні ідеї, котрі витали в повітрі. Він казав, що більшість реалізованих ним задумів не його персональні. Але він мав талант і вміння їх побачити, а пізніше здійснити й дуже добре вбудувався в політичну систему. У Кабміні Домбровський бачився на правду вагомою постаттю, тож йому вдалося не допустити маргіналізації галузі культури. Ідучи на засідання, він вивчав матеріали Міністерства фінансів, Міністерства економіки, інших ключових міністерств, і йому вдавалося знайти в їхніх проектах місце для культури, переконати очільників ключових відомств, як це важливо. Багато започаткованих ним проєктів існують і досі. Але не забуваймо й про те, що Польща стала членом Євросоюзу. Дуже банально, але відтак з'явилися гроші на нові проєкти, а також можливість використовувати структурні фонди, спрямовані на нових членів ЄС.

Якою мірою, на вашу думку, держава повинна бути присутня в культурі?

— Безумовно, це залежить від держави. Важливо розуміти: не з'ясувавши, які мають бути вона та її устрій, не визначивши і стратегії управління культурою. Якщо ми вирішуємо, що суспільство мусить бути соціалістичним, то культура та її роль одні, якщо це держава соціал-демократична — інші, якщо християнсько-демократична — ще інші. Я прихильник класичної ліберальної моделі, де найвища цінність — свобода. І що менше держави в культурі, то краще. Завдання держави — забезпечити умови, у яких кожен із нас міг би разом з іншими творити

культуру. Вона має окреслити певні рамки, які будуть невід'ємною частиною процесу. Часом я маю враження, що багато моїх українських колег бажають установити цю рамку всередині процесу—вбити її, як кілок. Зараз дуже багато говорять про стратегію. Із власного досвіду я зрозумів, що вона є засобом, а не метою. На жаль, чимало менеджерів культури у вашій країні вважають навпаки. Не заперечую, що у вас не бракує людей, які багато вчилися, співпрацювали з різними інституціями, десь їздили, бачили, як це діє, і що вони можуть розумно розповідати про правильне управління культурою. Але є одна проблема. Тут як із операцією на мозку. Хірург може вам роз'яснити, як її робити, і ви як інтелігентна людина потім зумієте все це переказати. Понад те, він запросить вас до операційної зали й продемонструє перебіг операції, і тоді ви ще краще це переповісте. Але коли вам дадуть скальпель, ви цієї операції не зробите. Це проблема багатьох українських менеджерів: вони чудові теоретики, але практика цілком інакша, і її треба втілювати, а не говорити про неї. Нині часто можна почути пропозиції застосувати в Україні моделі управління культурою з інших держав. Наприклад, хтось пропонує британську (вона, до речі, мені дуже подобається), але я хотів би запитати, як вони планують це робити: так само перенісши Біг-Бен із Лондона або щось інше специфічно тамтешнє? Розуміймо: певна модель виросла в певній країні, на певній традиції, і ми запозичуючи її накидаємо. Не закликаю нехтувати досвідом інших держав, але все це елемент складнішої гри.

Вважаєте, що в українському середовищі мало практиків? Чи вони є, але їх не запитують, як реформувати управління культурою?

— Тут є практики, здатні працювати в старих умовах, але ж ідеться про реформу. Колись хтось сказав мені: «Юрку, щоб бути успішним фандрейзером в Україні, тобі треба привчитися ходити в лазню». Звичайно, я можу її відвідати, щоб домовитися з чиновниками чи олігархами про гроші на якийсь проєкт. Але ж річ в іншому: потрібно вибудувати прозору систему отримання коштів. Хочемо реформувати країну—мусимо змінити умови. І тоді, швидше за все, звичні практики виявляться неперспективними, а успішні фахівці—малокомпетентними.

Якби ви були зараз директором Польського Інституту в Києві, то...

— Мені здається, він зараз в іншій ситуації, ніж за мого керівництва. Україна в унікальному становищі, а Польща все-таки має великий досвід власної трансформації, тож думаю, що в багатьох моментах вона здатна допомогти. Як на мене, сьогодні не час організовувати польські концерти й захоплюватися дивовижною польською культурою: усі вже й так знають, що вона дивовижна. Натомість варто показувати розуміння, європейськість, досвід Польщі—і це була б найкраща промоція моєї країни. Саме це, гадаю, найкраще, що можна зробити сьогодні, — працювати з фундаментальнішими речами.

Чи змінюється імідж України у світі?

— Очевидно, що вона стала більш знаною, заїснувала нарешті на ментальній мапі багатьох людей у

різних державах, і якщо ми вже говоримо про культуру, мистецтво, то українські митці також присутні в арт-середовищах світу, і вже не як частина «руського міра». Але все одно є проблема: нинішній образ України базується на західному наративі, на тому, як дивляться на її проблему Європа й Америка. І це в кращому разі. Бо часто цей наратив іще й накинтий Росією. Бачите, імідж країни має бути роботою всього народу. Варто задуматися й над тим, що українська культура, що-небудь українське потрібні самим українцям. Чи ви гадаєте, немовби німці вигадали Mercedes, BMW для когось іншого? Ні, для себе. Правду кажучи, дуже небагато культур справді присутні на світовому рівні, і, може, не варто заціклюватися на тому, щоб творити щось навмисно для експорту.

Як ставитися до того, що сучасні товстосуми цікавляться мистецтвом, спішать придбати артефакти? Чи можна сказати, що така поведінка — кліше успішних людей?

— Олігархи купують мистецтво, бо мають фантастичні гроші. Але повинна бути культивация. Якщо посадити дерево, його треба культивувати, і на це йде багато років. Не випадково слово «культура» має спільний корінь зі словом «культивация». Українські олігархи — це люди, які розбагатіли за дуже короткий період. Вони могли просто не мати часу, щоб дійти до певної витонченості, вишуканості. У розмові на цю тему завжди звертаємося до прикладу Віктора Пінчука. Зацікавлення сучасним мистецтвом було для нього передусім іміджевим проєктом. Це дало йому карт-бланш до великого світу. Багато хто так робить, і цей крок, певно, правильний. Інша річ, що Пінчукова колекція дуже гламурна. Її формували дві добре відомі у світі галереї — White Cube із Лондона та Gagosian із Нью-Йорка, але це творить фальшиву картинку сучасного арту. Мистецтво не топ-10, а

ПОКЛИКАННЯ МИТЦЯ — МІРКУВАТИ ПРО ДОЛЮ, СЕНС ІСНУВАННЯ, МОЖЛИВІСТЬ ЄДНАННЯ ЗІ СВІТОМ, ТОБТО ПОРУШУВАТИ ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПИТАННЯ І ПРИ ЦЬОМУ КУЛЬТИВУВАТИ ФОРМУ

величезне поле. Популяризувати його можна й іншими методами. Щоразу, коли заходжу до Національного художнього музею в Києві й бачу ті сходи, що розпадаються, і двері, які не зачиняються, кажу: «Ну хоч би хтось із олігархів, той-таки Пінчук, продав одну машину — можна було б зробити східці або двері». Коли заходите в Музей мистецтва «Метрополітен» у Нью-Йорку, то бачите залу одного супербагатого, іншого супербагатого. Чому не зробити так і тут? Ні, у вас поки що кожен хоче мати своє і для себе. Наразі немає відчуття, що кожен укладає цеглину в спільну будову. Можна створити умови, коли це стане зручним, вигідним, але їх теж не існує. Олігархи мали величезний вплив на становлення законодавства. І не додумалися, що його можна формувати так, аби виникли відповідні умови. А це було б корисно для них, їхніх нащадків та українського суспільства загалом. ■

ITALIA FESTIVAL BAROCCO

II EDIZIONE

Kiev • Odessa • Leopoli • Minsk • Sicilia
Київ • Одеса • Львів • Мінськ • Сицилія

22.09 – 16.10.2015

ПРОГРАМА

КОНЦЕРТИ

25 вересня	19,00	Національна філармонія України Київ	Концерт "Меланхолійна комедія" Л'юдо де Вітторіо з солістами ансамблю "I Virtuosi" Антоніо Флоріо
29 вересня	19,00	Національна філармонія України Київ	Концерт "Любовна дуель" ансамбль "La Venexiana" директор Клаудіо Кавіа
1 жовтня	19,00	Собор св.Софії Київ	Концерт "Глорія" А.Вівальді ансамбль "The Kiev Baroque Consort" директор Нансі Мілвас Романю
6 жовтня	19,00	Національна філармонія України Київ	Концерт ансамблю "Accademia Bizantina" директор Оттавіо Дантоне
9 жовтня	19,00	Одеський національний академічний театр опери та балету	Концерт «Чотири пори року» А.Вівальді директор та соліст-органіст Стефано Монтанарі
10 жовтня	19,00	Одеська обласна філармонія	Концерт "Гармонійні дивацтва" ансамбль "L'estravaganza"
11 жовтня	19,00	Національна філармонія України Київ	Концерт "Гармонійні дивацтва" ансамбль "L'estravaganza"
13 жовтня	19,00	Національна опера України Київ	Концерт «Чотири пори року» А.Вівальді директор та соліст-органіст Стефано Монтанарі
14 жовтня	19,00	Білоруська державна академія музики Мінськ	Концерт "Гармонійні дивацтва" ансамбль "L'estravaganza"
16 жовтня	12,00	Церква Св.Джудіана Катанія (Італія)	Концерт "Глорія" А.Вівальді ансамбль "The Kiev Baroque Consort" директор Нансі Мілвас Романю
16 жовтня	21,00	Церква св. Лоренціо Арано (Італія)	

МАЙСТЕР-КЛАС

22 вересня	12,00	Львівська національна музична академія ім. М. Лисенка	Майстер-клас Нансі Мілвас Романю "Музичне бароко від Рима до Венеції"
28 вересня 30 вересня 1 жовтня	11,00	Національна музична академія України ім. П.Чайковського Київ	Майстер-клас Клаудіо Кавіа "Співачий голос"
2 жовтня	15,00	Національна музична академія України ім. П.Чайковського, Київ	Майстер-клас Нансі Мілвас Романю "Музичне бароко між Римом та Венецією"
5 жовтня	12,00	Національна музична академія України ім. П.Чайковського, Київ	Концерт "Глорія" А.Вівальді "The Kiev Baroque Consort"
5 жовтня	17,00	Національна музична академія України ім. П.Чайковського, Київ	Майстер-клас Марио Фрещіато «Хоба не чутимо його нову!» - Артемівська та вінкова барокового струнного інструменту
7 жовтня	12,00	Одеський національний університет ім. І.Печеринки	Майстер-клас Оттавіо Дантоне лекція та відкриття репетицій ансамблю "Accademia Bizantina"
12 жовтня	16,00	Національна музична академія України ім. П.Чайковського Київ	Майстер-клас з гри на гітарі Франческо Томасі «Лотин Франческо да Міланно в Італії XVII ст.: музика для гітари»

LUDOVICO DE VITTORIO

LA VENEXIANA

THE KIEV BAROQUE CONSORT

ACCADemia BIZANTINA

STEFANO MONTANARI

L'ESTRAVAGANZA

CLAUDIO CAVINA

NANCY MILVAS ROMANIO

OTTAVIO DANTONE

FRANCESCO TOMASI

Istituto Italiano di Cultura a Kiev: 044 270 6223
e-mail: iiekiev@esteri.it

www.facebook.com/ItaliaFestivalBarocco

Офіційні спонсори

GOLAW

Офіційний авіаперевізник

Партнери Фестивалю

У співробітництві з

Національна опера України
Національна філармонія України
Національний заповідник "Софія Київська"
Національна музична академія України ім. П. Чайковського
Одеський національний академічний театр опери та балету
Одеська обласна філармонія
Одеський національний університет ім. І. Печеринки
Львівська національна музична академія ім. М. Лисенка
Білоруська державна академія музики

ROMA FESTIVAL BAROCCO

Клод Делангль:

«Коли гарна музика не єднає різних людей,
вона не виконує свого завдання»

Записала **Ганна Трегуб**

Весвітньо відомий французький музикант-експериментатор, президент Всесвітньої асоціації саксофоністів Клод Делангль розповів **Тижню** про сучасні твори для саксофона, важливість співпраці виконавця й композиторів та про чесність — рису, яка робить справжньою музику, що лунає зі сцени.

Переважно виконую класичну саксофонну музику. Я не джазмен. Джаз граю хіба що інколи, із друзями. Завжди відчував: і в класичних напрямках, і в джазі виконавці намагаються віднайти певну естетику, власний спосіб вираження, і це просто чудово. Правда чи ні, але, як мені бачиться, у класичній музиці дуже обережно й до останньої титли намагаються вшанувати традицію. Та для мене вона не в цьому. На мій погляд, традиція — це передавання об'єкта, але не в той спосіб, у який ти його отримав. Певним чином така трансляція відбувається впродовж цілого життя музиканта. Він робить те саме, що роблять бджоли, коли пропускають крізь себе нектар, щоб утворився мед. Але бджоли не знаходять його відразу в готовому вигляді у квітах. Нектар і мед мають практично однакові хімічні характеристики, але останній — результат органічної трансформації. Вдаюся до такої аналогії, бо вона більш-менш чітко пояснює те, що я намагаюся робити з музикою.

Для мене музика є надзвичайною річчю, але цього не достатньо. Гарна музика сама собою вже багато що, але коли вона не єднає різних людей, не дає їм можливості мирно й раціонально спі-віснувати, то не виконує свого завдання. Так, музика робить наше життя кращим іще й тому, що є неймовірно потужним засобом для подорожування. Як це? Свого часу одна рекордингова компанія попросила мене записати для неї диск із танго. Власне, чому ні? Цей напрям мені не чужий. Астор П'яццолла свого часу написав гармонізацію шести своїх тангових етюдів спеціально, щоб я виконав їх на саксофоні. Він помер 1992 року, а познайомилися ми 1987-го. Ще раніше я зробив кілька аранжувань

його творів для саксофона, а коли ми вже були знайомі, то попросив, щоб він написав бодай трохи авторських речей для інструмента, на якому я граю. Він погодився й виконав моє бажання доволі швидко: надіслав ноти через півроку. Це було великим успіхом, бо тоді композитор лікувався в одному з госпіталів Нью-Йорка після інсульту. В етюдах, про які я кажу, партія соло була написана П'яццоллою для флейти, але згодом він зробив нотний переклад для фортепіано й гармонізацію для саксофона та інших духових інструментів.

Отже, діставши пропозицію записати диск танго, я відповів, що це не проблема, хоч я і не

тангеро, не належу до відповідної традиційної культури. Погодився. Париж має дуже потужні культурні зв'язки з Буенос-Айресом, особливо в тому, що стосується музики, зокрема й танго. Я попросив одного зі своїх аргентинських друзів написати музику з атмосферою цього танцю. Одна з моїх знайомих оперних і танго-співачок запитала тоді: «Як ти можеш грати танго, якщо жодного разу не був у Буенос-Айресі?». Після того я доволі часто гостював у аргентинській столиці, де зустрічався з одним із найвідоміших композиторів танго Орасіо Сальганом, з тими, хто ще пам'ятав Енріке Сантоса Діссеполо (автора відомого всім «Cambalache»), а також із виконавцем уругвайського танго й поетом Орасіо Феррером, автором тексту до танго-опери Астора П'яццоллі «María de Buenos Aires».

Українська музика є цікавою для іноземців. Проблема в тому, що всі ми і я особисто замало знаємо про ваших композиторів. Ті з них, кого вже немає, й автори старшого покоління за кордоном майже невідомі. Було б непогано почути більше симфонічної музики українців. У їхньому доробку мають, очевидно, знайтися твори для фортепіано, які можна транскрибувати для саксофонного квартету. Мені цікаво буде з ними зустрітись і знайти власний український репертуар. Чому ні? Це важливо, особливо зараз, бо Україну, на жаль, дуже широко знають хіба що через війну. Тоді як вона може бути цікава світові й своєю класичною музикою, і творами, де використано народний мелос чи якісь сучасні композиторські прийоми. Хочу більше дізнатися про те, що мають у цьому сенсі українці, й працювати з цим надалі.

Музика, яка лунає зі сцени, не є егоїстичною і фальшивою. Її виконання не зводиться суто до техніки. Учора був у Київській опері на виставі Джакомо Пуччині «Мадам Баттерфляй». Цей твір мені добре знаний, хоча я не розумію жодного слова з італійського лібрето. Проте солістка, яка виконувала роль Чіо-Чіо-сан, у фінальній сцені була настільки переконлива, тримала залу в такому напруженні, що я мало не заплакав. Оце і є натхнення, а не егоїзм. І так само має бути в політиці.

У Західній Європі ми можемо досягти реального діалогу й партнерства, але чомусь цього не робимо. Старий світ не до кінця усвідомлює той факт, що його конституювали через християнство. Багато в чому нині ми втрачаємо Європу. У кожній із її країн живуть чудові люди, але всім їм бракує натхнення — ресурсу, щоб генерувати нові ідеї, як і куди континент має рухатися далі.

Здається, ми ще не зрозуміли, що побудова Європи за американською моделлю є хибним сценарієм. Європейці відмінні, і їхні країни не однакові теж. Європа має величезний запас опції різноманітності, значно більший, ніж США. Що спільного в іспанців, італійців та скандинавів? Практично нічого, хоча спільна культура. Європа має знайти єдність у відмінності, а не консервувати уніфікацію всіх і всього. Остання — це не Європа, а радше СРСР і втілення марксизму. Строкатість, про яку я кажу, — це не регіоналізм і сепар-

Клод Делангль — всесвітньо відомий французький музикант-експериментатор, президент Всесвітньої асоціації саксофоністів. Навчався саксофонної гри в Сержа Бісона в консерваторії Ліона та в Даніеля Дефейє в Парижі. Учасник знаменитого саксофонного квартету *Quatuor Adolphe Sax de Paris* разом із Жаком Баге, Брюно Тотаро, Жаном-Полем Фушекуром. Від 1988 року викладає за класом саксофона в Національній консерваторії Парижа. Зробив вагомий внесок у розвиток сучасного саксофонного репертуару й техніки гри на цьому інструменті.

ратизм. Проблема в тому, що найменший колапс країни призводить до відцентрових рухів, коли та чи та частина конкретного суспільства хоче відокремитися. Але що таке незалежність і хто насправді незалежний? Ніхто, бо всі ми пов'язані між собою. Якщо цей зв'язок десь рветься, то все розсипається.

Я мав приїхати до України, бо така моя особиста філософія. Україну знаю через історію та мистецтво уже досить давно. Мені цікаві такі країни, які мають надзвичайно глибоке коріння і в яких можна дуже багато чого навчитися, адже, переживши революцію й опинившись в умовах війни, тутешні люди постраждали й політично та економічно. Хай там як, але їхня традиція та коріння нікуди через те не зникають. І це відчутно на вулицях Києва. Я відвідав Києво-Печерську лавру і скажу, що йдеться про глибину не століть, а тисячоліть. Україна дуже жива, вона бореться, аби врятувати не лише свою національну ідентичність, а й незалежність мислення, власний спосіб висловлювання емоцій. Її жителі залишаються вірні собі, зберігають пам'ять про митців, котрі також доклалися до творення країни. Україна й Польща, які в культурі спираються на європейську базу, політично перебувають на помежів'ї, що дуже сумно.

ТРАДИЦІЯ — ЦЕ ПЕРЕДАВАННЯ ОБ'ЄКТА, АЛЕ НЕ В ТОЙ СПОСІБ, У ЯКИЙ ТИ ЙОГО ОТРИМАВ. ТАКА ТРАНСЛЯЦІЯ ВІДБУВАЄТЬСЯ ПРОТЯГОМ ЦІЛОГО ЖИТТЯ МУЗИКАНТА

У Франції ми мали достатньо інформації про Революцію гідності, про події, що відбулись у вас півтора року тому, про початок війни. Не скажу, що знали все до дрібниць. Я вирішив, що до До-нецька не поїду, а от Львів і Київ, як переконався, — це місця безпечні, навіть попри те що збройний конфлікт іще триває. Українська історія не єдине, що мене приваблює, мені дуже цікаво дізнатися також про сучасний стан розвитку вашого мистецтва. Завдяки своїм українським колегам, зокрема саксофоністу Юрієві Василевичу, я зрозумів, як багато українці роблять у цій царині, коли дістають матеріальне й моральне сприяння. Так, фінансова ситуація у вашій країні сумна, про шалені гонорари не йдеться, але коли мета є більшою за гроші, то можеш дати щось такій країні, зокрема її музикантам, саксофоністам і духовикам загалом. ■

Чумацький шлях

Лесь Терен

Головною подією в Криму зараз є так звана продовольча блокада, накладена на півострів ініціативною групою Чубарова, Джемілева та Іслямова. На контрасті з дрімучою бездіяльністю держави у кримському питанні ця акція вийшла в топ новин іще до того, як розпочалася. Першим відреагував ринок: люди в Криму кинулися розбирати залишки українських харчів із полиць, скуповуючи продукти за єдиним критерієм: *made in Ukraine*. «Набирайте, поки Чубаров не з'їв!» — піддають жару продавці й підвищують ціни на рештки українського товару хто в півтора раза, а хто й удвічі.

Тим часом ажіотаж вирує і на трьох «чумацьких шляхах», що ведуть із материка до окупованої території. З останньої неділі вони заблоковані бетонними урнами, металевими шипами та наговпами учасників акції. Прославлений «Правий сектор», у підступній всюдисущості котрого кримчан уже півтора року переконує окупаційна пропаганда, нарешті насмілився наблизитися до кримського «кордону». Щоправда, замість штурму російських укріплень на Перекопі сміливці в камуфляжі поки що відважно «штурмують» лише кабіни українських фур, владно наказуючи переляканим водіям повертати додому.

Тим не до політичних дискусій: багатьом доведеться розплачуватися з господарями за недовершений та зіпсутий товар із власної кишені. У відчай вони волають до закону: покажіть, мовляв, документи, якими нам заборонено виїжджати до Криму? Замість відповіді в них вимагають показати документи, на підставі яких у Криму люди стали політ'язнями. Звісно, пред'явити їх українські водії не в змозі: в автocolоні немає ні Путіна, ні Аксьонова.

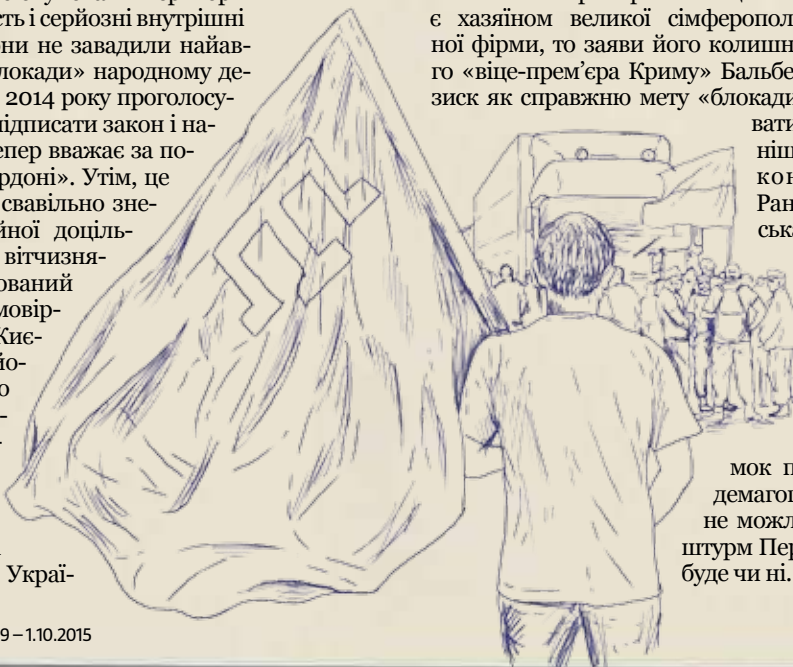
Документ, що дозволяє їм рушити далі, таки існує. Це Закон «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України». Його неоднозначність і серйозні внутрішні суперечності очевидні, але вони не завадили найавторитетнішому з ідеологів «блокади» народному депутатові Джемілеву 14 серпня 2014 року проголосувати «за». Не завадили вони підписати закон і нашому президентові, котрий тепер вважає за потрібне схвалити акцію на «кордоні». Утім, це не єдиний нормативний акт, свавільно знехтуваний заради «революційної доцільності». У контексті сучасного вітчизняного законодавства про окупований Крим бачиться чимось неймовірним і юридичним імунітет у Києві московського мультимільонера Іслямова — колишнього окупантського держслужбовця, «екс-віце-прем'єра Республіки Крим», а нині найпалкішого із блокувальників власної історичної батьківщини. Хороші чи погані ці закони, але це чинні закони Украї-

ни. На те Джемілев із Чубаровим і є депутатами, аби погані не приймалися. А Ваков на те й міністр, щоб його підлеглі забезпечували дотримання законодавства, а не радо перекривали дороги та пресували водіїв у межах чиєїсь політичної акції. Не в тому полягає і функція прикордонників, аби за наказом двох політиків та одного бізнесмена полювати на вантажівки, що намагаються полями-степами об'їхати барикади. Адже закон, прийнятий Джемілевым, досі дозволяє фурам курсувати до Криму!

Необхідність запровадження найсуворіших санкцій проти ворожої держави не підлягає жодному сумніву. А от що справді є сумнівним, то це спроби нашої влади перекинути неприємний обов'язок щось учинити з Кримом на будь-кого охочого. На аксьоновського «екс-віце-прем'єра», на кримськотатарську діаспору, на «Правий сектор», аби лише не забруднити рук та не прогнівити цінного торгового партнера — Росію. Втім, чи справді та держава є ворожою? Адже про блокаду харківської ділянки кордону з агресором, де колії та асфальт аж димлять від безперервного руху вагонів і фур в обох напрямках, чомусь ніхто не мріє... Як, до речі, і про блокаду маєтків олігархів, що роблять тіньовий бізнес у Криму. Звісно ж, із шоферами розправлятися легше, ніж із ними.

Аксьонов та його гоп-компанія мало не стрибають до стелі від такого подарунку Фортуни. Гуманітарної катастрофи в Криму без українських харчів не станеться, але «блокадою» тепер можна виправдати будь-що: від «об'єктивних економічних труднощів» до заборони кримчанам виїжджати на український «материк». Іслямов уже проголосив, що «блокада» не обмежиться провіантом: тепер він збирається маркувати дозвільними наліпками таксі (що за відсутності автобусного сполучення перевозять людей через «кордон») і розвертати машини, які не отримали його «контрамарки». Якщо знати, що Іслямов досі є хазяїном великої сімферопольської автоперевізної фірми, то заяви його колишнього колеги, діючого «віце-прем'єра Криму» Бальбека про фінансовий зиск як справжню мету «блокади» починають вида-

ватися чимось серйознішим, ніж брудною контрпропагандою. Рано чи пізно Українська держава мусить узятися за Крим. Узятися усвідомлено, наполегливо та цілеспрямовано, а не боягузливо передурочати важливіший напрямок політики заїжджим демагогам. Лише тоді стане можливим переможний штурм Перекопу, мирним він буде чи ні. ■

Лист до своєї держави

Станіслав Васін

Кажуть, поза часом немає людини. Я хотів би, щоб цей лист став не загальним уявленням про певні речі, а відображенням саме того часу, у який він написаний. Бо ще рік тому ці слова були б неможливими, а через рік, дай Боже, вже будуть не варті чорнил. Дозвольте мені на правах людини, яка опанувала мистецтво війни в його найпотворнішій формі—у примиренні із самою війною, сформувані кілька тез, які якнайкраще сказали б про те, що сьогодні відбувається в думках людей з українським громадянством усередині та вмуруваннях у потворний ландшафт «ДНР» ззовні.

— **У моїй країні нічого не змінилося.**

Це важко казати, але, вибачте, це так. Дерев'яний фасад, декорація з красивої поліцейської форми та жовто-блакитних кольорів повсюди, ледь не на сусідній білизні, не є тим, за що варто віддати життя. Беззаперечне тільки одне: для нас нарешті відкрилися шляхи, та поки що ними ніхто не йде. Моя країна наче завмерла перед тим світлом, якого так домогалася стільки років. Але корупція, відверта брехня, «кришування», бійки в парламенті, продажні суди, вибірковість закону—усе це нікуди не зникло, тільки тепер це роблять «свої». Той проміжок часу, який ми подолали, можливо, вимагає більше терпіння, ніж цих самих змін. Та мене не полишає відчуття, що це може стати загальною думкою на найближчі роки, коли наш вельмишановний політикум завжди виправдовуватиметься часом. Звичайно, тут, в окупації, відчуття правосуддя гостріше й інколи тим небагатом, хто дивиться сьогодні на «велику землю» лише з екранів ТБ, хотілося б разом позбутися всього, на що в Києві чи в Тернополі, можливо, і не звернули б уваги. Ми бачимо, як учорашні патріоти

стають елементами бізнесу, а влада заграє з ними, неначе дитина з вогнем. Та варто спитати: чи є суспільне прагнення до свободи тією метою, за якою вже не зважають на засоби її досягнення? Бо якщо так, то є найгірша диктатура, що, вкриваючись простирадлом мертвих, уже не зважає на тих, хто живий. Тих самих мертвих, що віддали своє життя на Майдані, і тих самих живих, що й досі є тут, на Донбасі, хоча, кажучи відверто, більшість із вас уже кинули суди по горстці землі. І звідси є друга теза.

— **Моя країна швидше відмовиться від своїх громадян, аніж від своїх територій.**

Будьмо відверті: Донбас—це тільки примара, у той час як більшість із вас кидає камінь провини в тих, хто їде із сірої зони степів. В очах країни ми вже винні, всі ми засуджені до певної міри, бо не змогли втримати український прапор на своїй землі, не змогли запобігти тисячам жертв, винні в тому, що хтось у Черкасах лле сльози за

батьком чи братом, і навіть ті самі смерті вже тут, у Донецьку, не варті нічого, бо є лише копією справжнього болю, тільки фантомом.

Спитаємо щиро: кого з вас хоч раз не навідали такі самі думки? Та ми боїмося їх, боїмося сказати їх уголос, а тому за нас їх і досі озвучує автомат. Між хлопцем, який пише цього листа в Донецьку, і тими, хто зараз сидить в окопах, завжди знайдуться десятки причин, щоб кинути в іншого камінь. Та в цьому випадку я запитую вас: чим справді тоді є Донбас? Бо не вірю, що вам потрібні лише терикони, лише величезні заводи, лише та ідейна іржа, що вчить любити абстрактну країну, без обличчя й мови. Глуху німоту. Хтозна, можливо, саме цього й прагнуть у Росії, прагнуть ще більшої ненависті навіть серед тих, у кого є спільна мета: побачити український Донецьк. Так мислить держава, але так не маємо мислити ми. Я не хочу більше міряться трунами. Не хочу знати, чи були ви на фронті, чи тримали колись автомат у руках і чи спали в підвалі, рятуючись від гулу ракет. Чхати на це. Вже стільки часу й крові втекло, що смертю навряд чи когось здивуєш. Тому я, мабуть, не дуже відійду від правди, якщо третьою тезою скажу:

— **Моя країна потребує прощення: самої себе через себе саму.**

У нас є зовнішній ворог. Беззаперечний, чіткий, зрозумілий. Та хіба ми й далі вдаватимемо, що географічне походження—це лише точки на карті й що донецький шахтар—той самий менеджер зі Львова? Ні, міста зумовлюють мислення, пропонують своїх героїв, формують інакшу картину життя. Та величезною помилкою всіх цих років було навмисно не помічати того. І тепер, під страхом смертної кари, не дай Боже сказати, що «єдина країна»—це лозунг на карті та що ми такі різні, що іноді лише карта й робить нас чимось одним. Та це недолік тільки тоді, коли ми того боїмося. Понад те, цей страх—товар, який уже багато часу нам з успіхом «штвухають» державні мужі.

Тому наприкінці я хочу сказати: чому б нам не перепросити одне в одного без усіякої рефлексії «за що», «чому», «хто винен» і т. ін.? Чому б не забути, що є «западенці», «донецькі», і не почати жити по-новому не на білбордах з усміхненим паперовим обличчям, а в справді єдиній країні, де люди такі різні, що спромоглися з цього зробити одне? Тож хочу почати із себе й перепросити в усіх тих, хто ще має честь називати себе українцем, бо в мене є мрія, хоч я і не Кінг: приїхати до такої столиці, де слово «Макіївка» вже нічого не значить чи значить не більше, ніж «Львів» чи «Франківськ». ■

Реформувати ЄС

Ярослав Пешек

Найбільшу катастрофу з часів Другої світової війни на просторах Західної та Центральної Європи у ЗМІ охрестили кризою біженців. Одностайності в Європейському Союзі стає дедалі менше, цілісність його невинно розхитується. Це відбувається швидко і, як видається, безповоротно. Уперше від 2004 року, коли до ЄС прийняли Чехію, Польщу, Словаччину та низку інших країн колишнього Східного блоку, з'явилася прірва між «старими» і «новими» членами. І сьогодні, поки Захід вирішує, як допомогти біженцям, на Сході намагаються не пропустити їх через кордон. Європейський Союз «тріщить по швах», й будь-кому зрозуміло, що криза біженців давно стала кризою ЄС. Її наслідки можуть проявитися, зокрема, й у зміні довгострокової стратегії Брюсселя, скажімо, щодо програми Східного партнерства та політики розширення спільноти в результаті приєднання інших країн.

Схоже, найкращим чином ставлення більшості європейців до врегулювання ситуації зі стотисячним напливом біженців та мігрантів із Сирії, Афганістану, Іраку, Північної Африки й деяких інших держав до Європи висловив ізраїльський академік, політичний консультант, експерт із питань безпеки Дан Шифтан. «Моє розуміння плюралізму закінчується тоді, — пояснив він, — коли за стіл підсідають людоїди. Після цього цікаво лише одне: мене покликали сюди як гостя чи як основну страву бенкету?».

Після 40 років панування радянського комунізму в країнах Центральної та Східної Європи нині максимально помітні його рецидиви. Знову звучать заклики до будівництва залізної завіси практично на тому самому місці, де вона колись була. Тоді вона мала стати перепорою для втікачів із «комуністичного раю». Сьогодні повинна зупинити біженців із Близького Сходу. Угорщина побудувала паркан на кордоні із Сербією і зводить його далі: відгороджується від Румунії та Хорватії. Угорська поліція зустріла агресивних бі-

женців на кордоні сльозогінним газом і водометами. Мігранти втікають до Хорватії, сподіваючись проникнути через Словенію та Австрію до омріяної Німеччини, а відтак до Скандинавії. Прага, Братислава, Відень та Берлін відновили й посилили прикордонний контроль. Тепер уже набагато складніше повернути дискусію про кризу біженців у адекватні розумні межі. До того ж вона виявила серйозні недоліки законодавчого процесу в ЄС.

У Чехії, наприклад, ЗМІ «батожать» своє суспільство за ксенофобію і расизм. Проте насправді в людей викликають побоювання не самі біженці, а передусім безпорадність і корумпованість державного апарату. Достатньо просто критично подивитись, як уже багато років поспіль політики, урядовці, поліція та лікарі намагаються вирішити проблему інтеграції чеських громадян ромської національності, які регулярно отримують державну фінансову допомогу, проте самі здебільшого не працюють. Суспільство просто не хоче,

НАСПРАВДІ В ЛЮДЕЙ ВИКЛИКАЮТЬ ПОБОЮВАННЯ НЕ САМІ БІЖЕНЦІ, А ПЕРЕДУСІМ БЕЗПОРАДНІСТЬ І КОРУМПОВАНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО АПАРАТУ

щоб і нинішню проблему вирішували за старою чеською звичкою: щоб і вовки ситі, і вівці цілі.

Професійність, дєвєсть і моральний стан політичних еліт керівних органів ЄС та окремих держав Союзу — це визначальний фактор не лише для оцінювання причин його кризи, а й для її ефективного врегулювання.

Криза біженців указала на найслабші точки ЄС. Уже не можна говорити про різні менталітети народів на Півдні й Півночі Європи. Багато хто замислюється більше над історичним досвідом окремих країн континенту і впливом політичних та ідеологічних традицій. Наприклад, комуністи традиційно вбачають причини переселення народів із Близького Сходу в імперіалістичній політиці США. Ліберали трактують це як продуманий план ісламістів, що спрямований на побудову мусульманської держави у Європі. Багато хто в сучасній кризі вбачає сліди Кремля та його мету — знищити ЄС і Захід загалом.

Це означає, що Союз має знаходити нові механізми управління. Просте голосування не приведе до ефективного вирішення політичних та економічних проблем. Бюрократію, що розійшлася не на жарт, і нечутливість до специфіки насамперед малих країн Євросоюзу необхідно усунути. ЄС потрібне реформування! ■

22 вересня міністри внутрішніх справ більшості країн ЄС ухвалили план розподілу 120 тис. біженців та мігрантів із Африки й Близького Сходу поміж усіма членами Союзу (на додачу до 40 тис. від травня, тобто загалом — 160 тис. осіб). Проти обов'язкових квот проголосували Румунія, Чехія, Словаччина та Угорщина. Фінляндія утрималася. Польща, яка виступала «проти», врешті проголосувала «за». Згідно з пропонуваннями квотами, найбільше біженців і мігрантів мають прийняти Німеччина та Франція (бл. 40 тис. і 30 тис. відповідно). Дещо менше — Іспанія (19,2 тис.) та Польща (понад 11 тис.). На Чехію має припасти 4,3 тис., на Естонію, Литву й Латвію — близько 1 тис. на кожну, на Словаччину — більш ніж 2 тис. осіб.

Київський
міжнародний
економічний
форум

8 ЖОВТНЯ 2015
Україна, Київ, готель Hilton

Реєстрація учасників
www.forumkyiv.org

Україна: з третього світу в перший

Реальні інструменти економічного розвитку:
пріоритетні галузі та "точки зростання"

Більше контенту
11 дискусійних панелей

Ширша географія
спікери з 20 країн світу

Більше учасників
понад 1000 гостей

Організатори:

Партнери:

NX

НОВІ ГРАНІ ДОСКОНАЛОСТІ
ПРИВАБЛИВІ ЦІНИ

www.lexus.ua

Офіційний дистриб'ютор ПП "Тойота-Україна" Київ, пр-т Московський 24 Б

 LEXUS